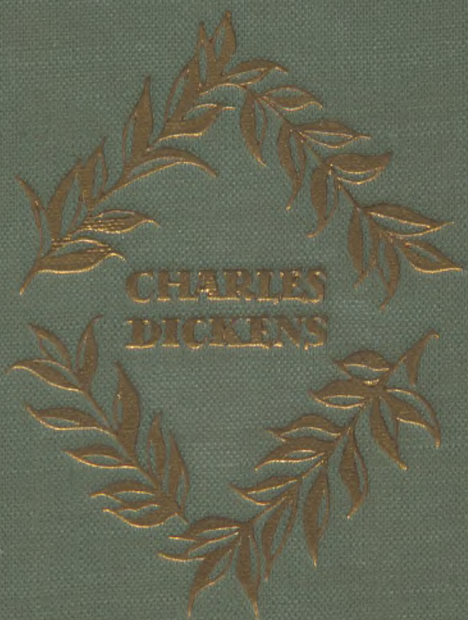

64.181

59/5-6

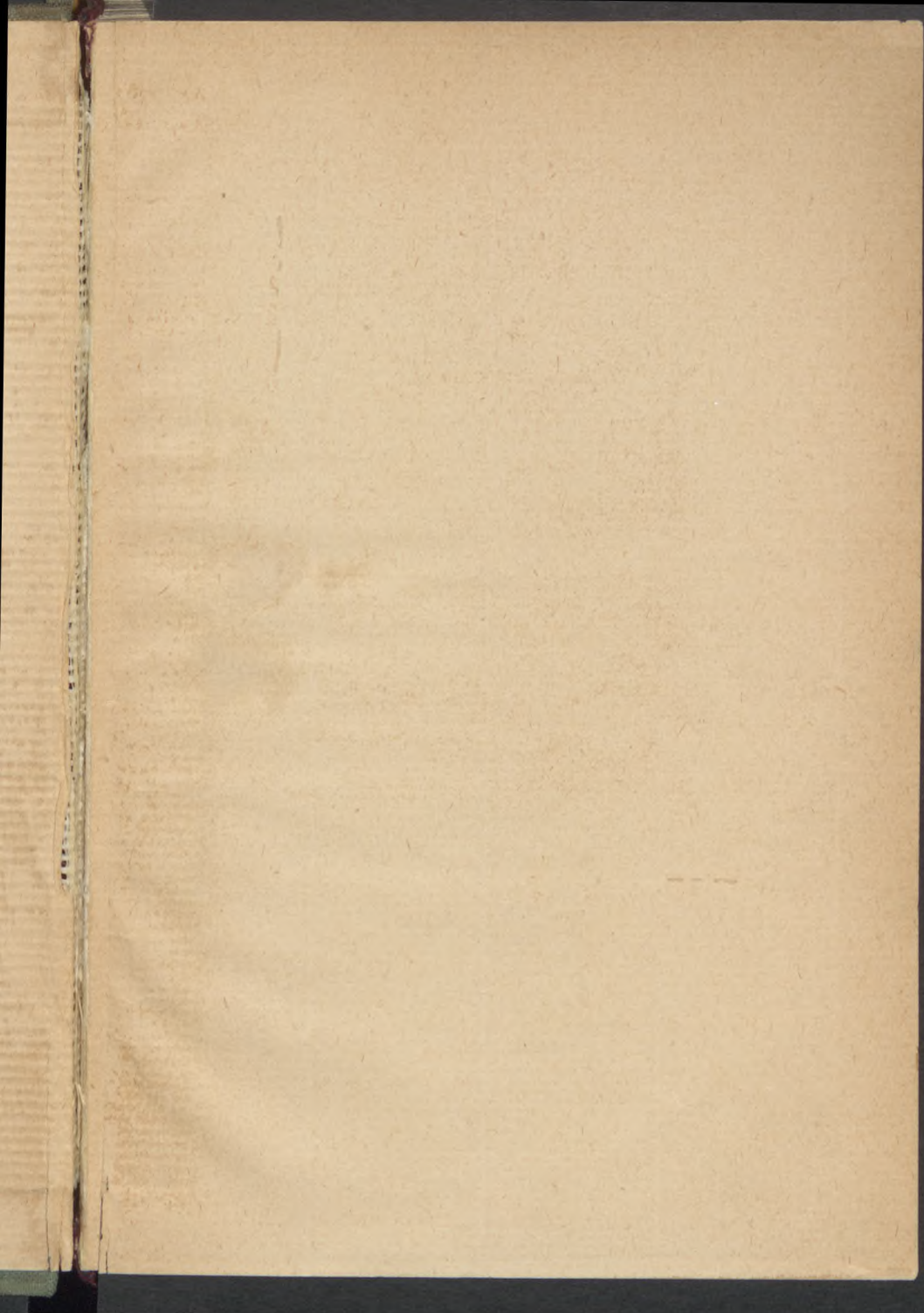

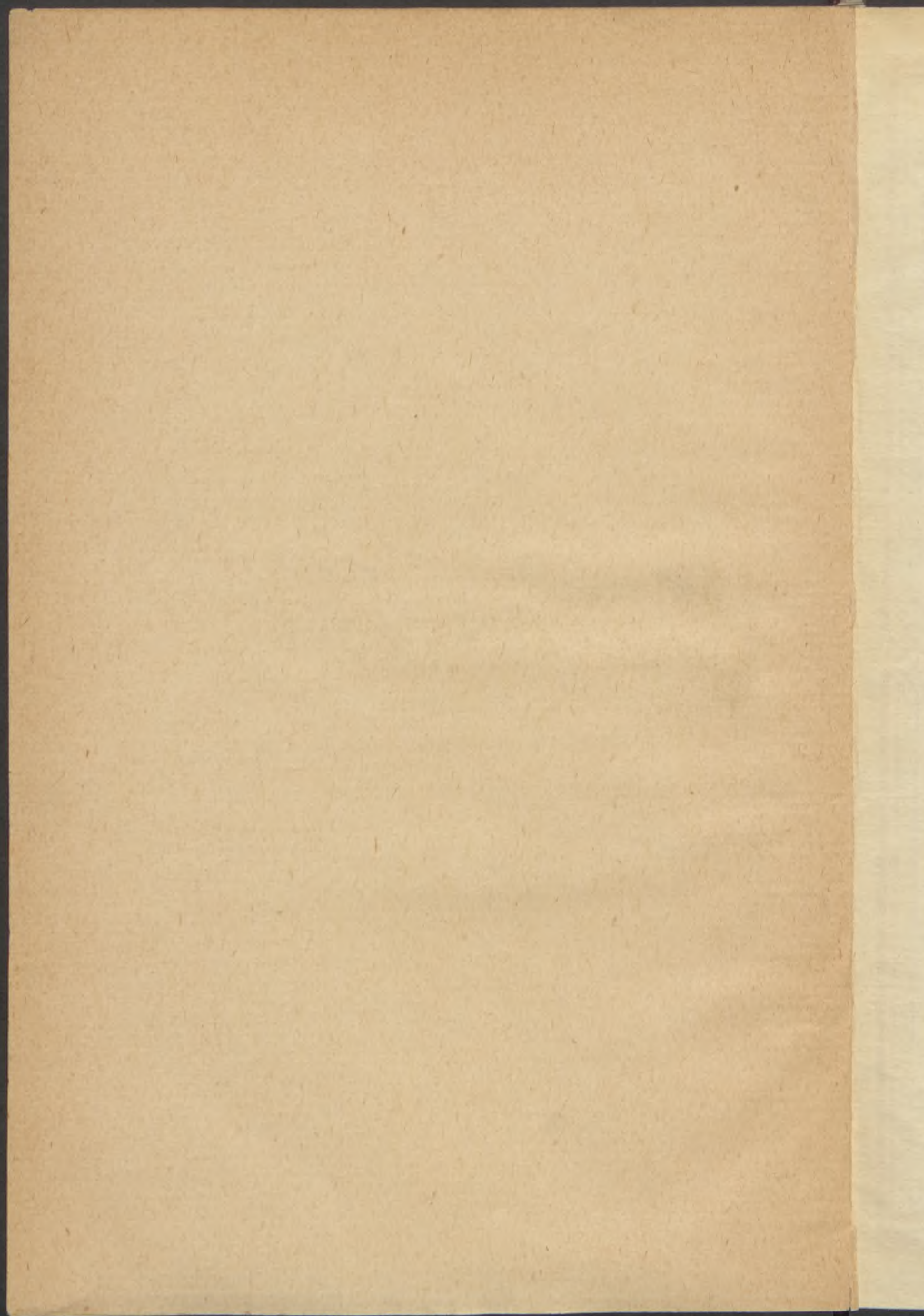
CHARLES
DICKENS

**EX
LIBRIS**

**G
K**

COMPLAC

DICKENS MŰVEI

**A GUTENBERG KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT
KÖNYVEI**

Szerkesztők, bírálók és fordítók:

**Ambrus Zoltán
Adorján Sándor
Bálint Lajos
Balla Mihály
Bánóczy László dr.
Bonkáló Sándor dr.
Cserna Andor
Csillay Kálmán
Éber László
Endródi Béla dr.
Fekete Oszkár dr.
Forró Pál dr.
Gellért Hugó
Gergely Győző
Guti Erzsí
Gyagyovszky Emil
Haiman Hugó dr.
Halasi Andor
Havas Albert
Havas András Károly
Havas József
Hevesi Sándor
Honti Rezső
Kardos László dr.**

**Karinthy Emilia
Karinthy Frigyes
Kelen Ferenc dr.
Lándor Tivadar
Margittai Szaniszlóné
Németh Andor
Ocskay Istvánné
Ifj. Pálóczy Horváth Lajos
Dobosi Pécsi Mária
Peterdi István
Pogány Kázmér
Porzsolt Kálmán
Pütkösti Andor
Salgó Ernő dr.
Sebestyén Károly dr.
Schöner Dezső
Schöpflin Aladár
Szegedy István
Szép Ernő
Sziklay János dr.
Szini Gyula
Szirmai Józsefné
Sztrokay Kálmán
Trócsányi Zoltán dr.**

Vécsey Leó

64.141
DICKENS

NICKLEBY
MIKLÓS
ÉLETE ÉS KALANDJAI
(NICHOLAS NICKLEBY)

V.

ANGOL EREDETIBŐL
FORDITOTTA
KARINTHY FRIGYES

A KORABELI ANGOL KÉPEKET RAJZOLTA
PHIZ

BEVEZETÉSSSEL ELLÁTTA
Dr. SEBESTYÉN KÁROLY

CHRISTENSEN ÉS TÁRSA
GUTENBERG KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT
BUDAPEST

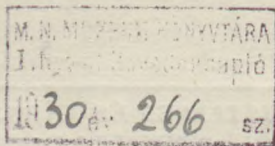

A keret rajzát
VÉGH GUSZTÁV
iparművész tervezte.

64181/59/5-6

10.309

Légrády Testvérek nyomdai műintézet nyomása, Budapest.
Eterna ipari és kereskedelmi r.-t. kötése, Budapest.

LIV. FEJEZET.

Válságos pillanatok és fejleményeik.

Nem sok ember van, aki esküvője reggelén tulsoká heverész az ágyban, vagy elalussza az időt. Van egy legenda, valami rendkívülien szórakozott fiatalemberről szól, aki, felnyitván szemét azon a napon, amely fiatal hitvessel készült megajándékozni őt, teljesen megfeledezett az egész dologról és összeszidta a cselédet, amiért az ünnepi alkalomhoz illő ünnepi ruhákat készített ki neki. Van egy másik legenda is, ez egy másik fiatalemberről szól, aki nem tartván szem előtt az egyháznak ilyen esetekre szabott kánonjait, szenvedélyre lobbant saját nagyanyja iránt. Mind a két eset sajátosságos és egyedülálló a maga nemében és igazán kétséges, hogy lehet-e bármelyiket is példának állítani a jövő nemzedék elé.

Gride Artur felöltötte palackzöldszinű esküvői ruháját, egy teljes órával azelőtt, hogy Sliderskewné, lerázva az ő sokkal nehezebb álmát, kopogtatott szobája ajtaján. Teljes pompájában bicegett le a lépcsőn és csettintve kóstolt bele szűken adagolt kedvenc szíverősítőjébe, mielőtt még a fentemlitett bájos ókori lelet beragyogta volna jelenlétével a konyhát.

— Pfuj, — mondta Peg, házimunkáját végezve, vagyis egy kis halom hamu között kotorászva a rozsdás tűzhelyen. — Esküvő, csakugyan. Szép kis esküvő! Valakit akar, aki különül gondját viselje, mint az öreg Peg, mi? És mit mondott nekem, nem is egyszer, hanem százszor is, mivel bízott, hogy megelégedjem a sovány koszttal, kis bérrel, kevés tüzzel. „A végrendeletem, Peg, a végrendeletem“, aszongya. „Agglegény vagyok,“ aszongya, „nincs barátom, se rokonom, Peg.“ Csupa hazugság. Most meg asszon, t hoz a házhoz. Egy babaképű csitrit. A vén bolond. Ha már feleség kell neki, mért nem olyant választ, aki illik a korához és ismeri

a szokásait? Azt mondja, nem fog utamban állni az asszony. De nem ám, meghiszem azt, hogy nem. Csakhogy te nem tudod, Arturkám, fiacskám, hogy miért.

Miközben Sliderskewné, talán egy kis elfojtott neheztelés és a mellőztetés érzése miatt, amit az okozott, hogy öreg gazdája másvalakit részesített előnyben vele szemben, — mondom, míg Sliderskewné ezeket dörmögte, odalenn Gríde Artur a nappali szobában a tegnapi esti jeleneten tűnődött.

— El nem tudom gondolni, honnan szedheti, amit tud, — mondta Artur, hacsak én nem követtem el valami... talán elejtettem volna valami szót Brayéknál, amit kihallgathattak? Lehetséges. Ez egyáltalán nem lepne meg. Nickleby gyakran tett szemrehányást nekem, amiért beszéltem hozzá, mielőtt kiértünk volna a kapun. Ezt a részét a dolognak nem fogom neki elmondani, mert fel fog mérgesíteni és egész napra idegessé tesz.

Ralphot pályatársai valamennyien felsőbbrendű szellemnek tekintették és ismerték el, Gríde Arturra pedig oly nagy hatással volt szigorú, hajthatatlan jelleme és csalhatatlan hozzáértése, hogy valósággal félt tőle. Természettől fogva csuszó-mászó és gyáva lévén minden ízében, Gríde Artur porig alázkodott Nickleby Ralph előtt s még akkor is, hogyha ez az ügy nem közös érdekük lett volna, inkább a talpát nyalta és hajlongott volna előtte, semhogy feleseljen vele, vagy visszavágjon neki, vagy hogy másképpen beszéljen vele, mint a legvisszatasztóbb rabszolgai alázat hangján.

Gríde Artur tehát, megállapodásuk értelmében, Nickleby Ralphhoz ment most, elmesélte neki, hogy tegnap este valami tébolyodott fickó, akit még soha nem látott, erőszakkal berontott a házába és megpróbálta elriasztani őt a tervezett házasságtól. Röviden előadta, amit Miklós beszélt és cselekedett, csak azt a csekélységet hallgatta el, amit az imént elhatározott.

— És aztán mi történt? — kérdezte Ralph.

— Ó, egyéb semmi, — felelte Gríde.

— Megkísérelte, hogy megijessze magát, — mondta Ralph. — S maga persze meg is ijedt, ugy-e?

— Én ijesztettem meg őt azzal, hogy tolvajt, gyikost kiáltoztam, — felelte Gríde. — Komolyan is gondolom, azt mondhatom, mert esküdni mertem volna, hogy fenyegetőzött s az életemet vagy a pénzememet követelte.

— Ohó! — mondta Ralph, a szeme sarkából figyelve Arturt. — Hát féltékeny is?!

— Hát, Istenkém, Istenkém, — kiáltotta Artur erőltetett kacagással és a kezét dörzsölte.

— Mért fintorgatja úgy az arcát? — mondta Ralph. — Maga igenis féltékeny és, úgy hiszem, minden oka megvan rá.

— Nem, nem, nem! Csak nincs rá okom? Ugy-e, nem gondolja, hogy van rá okom, ugy-e, nem? — dadogta Artur. — Igazán azt gondolja?

— Ejnye, hát nézzük csak, hogy áll a dolog, — felelte Ralph. — Itt van egy öreg ember, akihez feleségül akarnak kényszeríteni egy fiatal leányt. Ehhez az öreg emberhez egyszerre csak beállít egy csinos, fiatal legény, — ugy-e azt mondta, hogy csinos?

— Nem! — vakkantotta Gride.

— Ó, — folytatta Ralph, — azt hittem. Dehát mindegy, akár csinos, akár nem, elég az hozzá, hogy ehhez az öreg emberhez beállít egy fiatal legény, majdnem beveri a fogát, — vagyis a foga helyét és félreérthetetlenül kijelenti neki, hogy a menyasszonya gyűlöli. Vajjon mért teszi ezt? Emberbaráti érzésből?

— Az biztos, hogy nem a leány iránt való szerelemből, — felelte Gride, — mert szóról-szóra azt mondta, soha szerelmes szó nem esett köztük.

— Azt mondta! — ismételte megvetően Ralph. — De egy valami tetszik nekem rajta: becsületesen figyelmeztette magát, hogy tartsa zár alatt azt a — hogy is szokta maga mondani — azt az édes kis csibét. Legyen óvatos, Gride, legyen óvatos. Már az is nagy diadal, hogy elhalászta őt hódító fiatal vetélytársa elől. Nagyon nagy diadal ez öreg embernek. Hanem most még hátra van az, hogy meg is tudja tartani magának, ha megkapta, az ám.

— Micsoda ember! — kiáltott fel Gride Artur, kinzó rémülete tetőpontján, azt színelve, mintha kitérőn mulatna. Az!án nyugtalanul tette hozzá: — Igen, megtartani őt, ebből áll az egész. Már pedig ez nem nagy dolog, ugy-e nem?

— Nem, — felelte vigyorogva Ralph. — Hiszen köztudomású, milyen könnyű az asszonyokat megérteni és megőrizni. De most menjünk, ideje már, hogy boldog legyen. Ugy-e, a kötelezvényt most fizeti, hogy később ne kelljen bajlódni vele?

— Ó, micsoda ember maga, — mekegte Artur.

— Mért is ne fizetné ki? — mondta Ralph. — Ugy sem fizet magának senki kamatot arra a pénzre mostantól tizenkét óráig.

— De magának sem fog ám senki kamatot fizetni rá, — felelte Artur agyafurтан, ravaszul vigyorogva Ralph arcába.

— Azonkívül pedig, — mondta Ralph, mosolygást enge-

délyezve ajkának, — nincs is magánál a pénz, mert nem volt erre elkészülve, másképen magával hozta volna és nincs a világon senki, akit annyira szeretne kielégíteni, mint engem. Érttem, érttem, egyformán bizunk egymásban. Készen van?

Gríde, aki Ralph beszéde közben csak vigyorgott, hunyorgatott és bólogatott, igennel felelt. Előszedett kalapjából két széles, fehér szallagot, egyiket rátűzte a mellére s nagynehezen rávette a barátját, hogy ő is hasonlóképen cselekedjék. Eképen felékesítve beültek a bérkocsiba, amely Ralphra várakozott s elhajtattak a szép és végtelenül szerencsétlen menyasszony lakására.

Grídet, akinek jókedve és bátorsága egyre csökkent, amint a házhoz közeledett, nagyon elcsüggesztette és megfélemlítette az a siri csend, mely az egész házban uralkodott. A szegény cseléd volt az egyetlen élőlény, akit láttak, annak az arcát is egészen eltorzította a sirás és az álmatlanság. Senki sem fogadta őket, senki sem üdvözölte őket. Nem olyan volt a bevonulásuk, mint a vőlegényé és barátjáé szokott lenni, betörők módjára lopóztak fel a lépcsőn a nappali szobába.

— Az ember azt hinné, — mondta Ralph önkénytelenül is halk, fojtott hangon, — hogy itt temetés készül, nem pedig lakodalom.

— Hehehe, — kacagott a barátja mekegve. — Maga igazán olyan . . . ilyen tréfás.

— Ugyancsak rá vagyunk szorulva egy kis kedélyre, — jegyezte meg szárazan Ralph, — mert itt minden zord és dermesztő. Vágjon egy kicsit vidámabb arcot, ne lógassa az orrát!

— Igen, igen, — mondta Gríde. — De . . . de, nem gondolja, hogy jön már?

— Azt hiszem, nem igen jön, míg nem kénytelen vele, — felelt Ralph és megnézte óráját. — És még jó félórája van. Fékezze a türelmetlenségét.

— Én . . . én nem vagyok türelmetlen, — dadogta Arthur. — Nem akarok én övele keményen bánni a világért sem. Jaj, dehogy, dehogy, semmi esetre. Csak hadd csináljon az idejével, amit akar. Az még az övé.

Ralph éles pillantást vetett reszkető barátjára, amely megmutatta, hogy tökéletesen érti e rendkívüli gyöngédség és tapintatosság okát. Ekkor lépések hallatszottak a lépcsőn és maga Bray jött be a szobába lábujjhegyen, óvatos mozdulattal intően emelve fel kezét, mintha beteg lenne a közelben, akit nem szabad zavarni.

— Csitt, csitt, — mondta halkán. — Az éjjel nagyon

rosszul volt. Azt hittem, megszakad a szive. Most már fel van öltözve és keservesen sir a szobájában; de már jobban van és egész nyugodt; hát így áll a dolog.

— Készen van? — kérdezte Ralph.

— Teljesen készen, — felelte az apa.

— És nem fog bennünket holmi, fiatal hölgyeknél szokásos gyöngeségekkel késleltetni? ájulásokkal vagy ilyesmikkel?

— Efelől most már nyugodtak lehetünk, — felelte az apa, — ma reggel beszéltem vele. Jöjjön csak ide egy kicsit.

Ralphot a szoba másik végébe vonszolta és Gridere mutatott, aki összekuporodva ült egy sarokban, idegesen babrált kabátja gombjaival s arcának alattomos, aljas kifejezését a végtelenségig kidomborította nyugtalansága és félelme.

— Nézzen erre az emberre, — suttogta Bray, minden szót erősen megnyomva. — Mégis csak kegyetlen dolog.

— Mi kegyetlen? — kérdezte Ralph olyan jámbor arccal, mintha halvány sejtelve sem lenne, mire gondol a másik.

— Ez a házasság, — felelte Bray. — Miért kérdezi, hogy mi? Éppen olyan jól tudja, mint én.

Ralph vállat vont, amivel Bray türelmetlensége iránti megvetését akarta kifejezni, fölhuzta a szemöldökét és fölbiggyesztette az ajkát, mint akinek volna mit felelnie, de kedvezőbb alkalomra vár, hogy megtegye vagy pedig egyáltalán nem tartja érdemesnek, hogy válaszoljon ellenfelének.

— Nézzen rá. Hát nem kegyetlen dolog? — mondta Bray.

— Nem! Nem! — felelte vakmerően Ralph.

— Mondom, hogy kegyetlen dolog, — vágott vissza Bray rendkívül ingerülten. — Bizony nagyon kegyetlen dolog, esküszöm mindenre, ami gonosz és álnok!

Mikor az emberek valami igazságtalanságot követnek el vagy hozzájárulnak és beleegyeznek, gyakran történik meg, hogy szánakozásukat fejezik ki e cselekedet vagy más hasonló cselekedet áldozata iránt. Ilyenkor aztán erényesnek, erkölcsösnek érzik magukat, végtelen magasságban állóknak azok fölött, akik nem fejeznek ki semmiféle szánakozást. Ez az, mikor valaki vizet prédikál és bort iszik, ami nagyon kényelmes dolog. Hogy igazságot szolgáltassunk Ralph Nicklebynek, ő ritkán élt a képmutatásnak ezzel a fajtájával, de megértette azokat, akik megtették s ezért eltűrte, hogy Bray többször is hevesen hajtogassa, milyen kegyetlen dolog az, amit ők ketten elkövetnek. Csak később szólalt meg:

— Látja, micsoda vánnyadt, összezsugorodott, száraz vén

kóró ez, — mondta Ralph, mikor a másik végre elhallgatott. — Ha fiatalabb lenne, kegyetlen volna a dolog. De így . . . de így, Bray ur, ez hamarosan meg fog halni és gazdag, fiatal özvegyet hagy hátra. Magdolna kisasszony ezuttal az ön gusz-tusa szerint megy férjhez, legközelebb majd követheti a saját gusztusát.

— Igaz, igaz, — mondta Bray, aki a körmét rágta és szemmellátó módon kedvetlen volt. — Jobbat nem tehettem az érdekében, mint mikor azt tanácsoltam, hogy fogadja el ezt az ajánlatot, ugy-e? Nickleby, azt kérdezem magától, mint tapasztalt embertől: tehettem-e jobbat?

— Persze, hogy nem, — felelte Ralph. — Mondok valamit, uram. — Öt mértföldnyi körzetben száz apa is akad, még pedig csupa nagyjövedelmű gazdag ember, aki boldogan adná oda a leányát és ráadásul a saját fülét is, akármilyen majomszerű mumia-ábrázata van is.

— Bizony akad, — kiáltott fel Bray, mohón kapaszkodva bele mindenbe, ami önmaga igazolásának látszott. — Hisz ezt mondtam neki én is, tegnap este is, ma reggel is.

— Az igazat mondta neki, — felelte Ralph. — És jól is tette. Ki kell jelentenem, hogyha nekem volna egy leányom s a szabadságom, a boldogságom, sőt életem függne attól, hogy férjül fogadja azt a férfit, akit kijelöltem neki, remélem, mindez tökéletesen elegendő volna ahhoz, hogy méltán nyolja a kívánságomat.

Bray Ralphra nézett, mintha tudni akarta volna, vajjon komolyan beszél-e. Kétszer-háromszor bólintott, annak jeléül, hogy egyetért vele, aztán így szólt:

— Néhány percre föl kell mennem, hogy felöltözzem. Ha lejövök, magammal hozom Magdolnát. Tudja, nagyon különös álmom volt az éjszaka, csak ebben a percben jutott eszembe. Azt álmodtam, hogy ma reggel van és magával beszélgetek, úgy, mint most és akkor felmentem ugyanazért, amiért most, és mikor kinyújtottam a kezemet Magdolna után és levezettem őt, a padló leszakadt alattam, olyan leirhatatlan szörnyűséges magasságból estem le, amilyent még elképzelni is csak álomba lehet, és egy sirba zuhantam.

— Aztán fölébredt és látta, hogy a hátán fekszik, vagy hogy a feje lelóg az ágyról, vagy hogy a gyomrát nyomja valami, — mondta Ralph. — Ugyan, Bray ur, tegyen úgy, mint én. (Most már lesz rá alkalma, most, hogy kitarul ön előtt az élvezetek és szórakozások kapuja.) Foglalja el magát valamivel jobban nap közben, akkor majd nem marad rá ideje, hogy azon gondolkozzék, amit éjszaka álmodott.

Ralph az ajtóig kísérte Brayt, aztán, hogy kettesben maradtak a vőlegénnyel, hozzáfordult és így szólt:

— Jegyezze meg, amit most mondok, Gride, ennek ugyan nem sokáig kell évjáradékot fizetnie. Magának mindig ördögös szerencséje volt az üzleteiben. Ha ez az ember néhány hónapon belül el nem indul ama bizonyos végső nagy utra, Jancsinak nevezhet.

E kellemesen hangzó jóslatra Gride Artur csak elragadtatott hápogással felelt, Ralph egy székbe vetette magát és mind a ketten mély csöndben várakoztak. Ralph arra gondolt, miközben gunyos mosolygás játszadozott ajka szögletében, hogy mennyire megváltozott Bray viselkedése, hogy a gonosz tervben való cinkosság mennyire lelőhasztotta a gögjét s milyen bizalmassá tette a viszonyukat. Figyelmes füle egyszerre csak női ruha suhogását s egy férfi lépéseit hallotta meg a lépcső felől.

— Ébredjen! — mondta Ralph és türelmetlenül topanthott a lábával. — És próbáljon úgy tenni, mintha élne, hallja? Itt vannak. Öntsön valami életet azokba a vén csontjaiba. Gyorsan, gyorsan, gyorsan!

Gride előre támolygott és fintorogva, hajlongva állt szorosan Ralph oldala mellett, mikor az ajtó kinyílt és gyorsan belépett rajta, — nem Bray és leánya, hanem Miklós és huga, Katalin.

Ha az árnyak világából való irtózatossá válás jelenség lépett volna elébe hirtelen, akkor sem döbbent volna meg ennyire Nickleby Ralph. Keze erőltlenül hullott le, hátratántorodott s tátva maradt szájjal. hamuszürke arccal, néma dühvel bámult rájuk. Szeme úgy kidülledt, arca olyan görcsösen vovaglott, úgy elváltozott a lelkében dühöngő szenvedélyektől, hogy nehéz lett volna felismerni benne azt a szigorú, higgadt, keményvonású férfit, aki még egy perccel előbb volt.

— Ez az, aki tegnap este nálam volt, — suttogta Gride, megrántva Ralph könyökét. — Ez az ember volt nálam tegnap este.

— Látom, — dörmögte Ralph. — Tudom. Ezt már előbb is kitalálhattam volna. Lépten-nyomon keresztezi minden lépésemet, bármerre járok, mindig szembe találkozom vele.

Miklós halászápadt volt, orrnyílásai erősen kitágultak, görcsösen összeszorított ajkai remegtek, mindez elárulta, milyen háborgó indulatok forrtak a lelkében. De elfojtotta dühét, gyöngéden megszorította Katalin karját, hogy megnyugtassa s egyenesen, félelem nélkül állt szemtől-szemben méltatlan rokonával.

Amint a két testvér így egymás mellett állt, délceg, egye-

nes tartással, amely olyan jól illett hozzájuk, egyszeriben feltűnt, mennyire hasonlítanak egymáshoz. De ez könnyen elkerülhette volna azok figyelmét, akik csak külön látták őket. A leány arca, tartása, még arc kifejezése is mind ugyanolyan volt, mint bátyjéé, de lágyabb és finomabb, mert női báj és gyöngédség járult hozzá, ami még megnyerőbbé tette. Hasonlósága mindkettejükhöz. Ők sosem voltak szebbek, Még különösebb volt Ralphnak valami meghatározhatatlan sohasem görnyedt meg félelmyire sem, és mégis, ez a hason-Ralph soha csúfabb, ők sohasem álltak ilyen büszkén, Ralph latosság sohasem tűnt fel ennyire és sosem domborodott ki ennyire minden rossz jellemvonása egy arcnak, amit eldurvitottak hitvány, aljas szenvedélyek.

— El innen! — ez volt az első szó, amit Ralph ki tudott ejteni, miközben a szó szoros értelmében a fogát csikorgatta. — El innen! Mi dolgod van itt neked, te hazug gazember, gyáva tolvaj?

— Azért jöttem ide, — mondta Miklós halkán, mély hangon — hogy megmentsem az áldozatát, ha lehet. Hazug és gazember volt *maga* egész életében! Tolvajság a mestersége és kétszeresen is gyávának kell lennie, másképp nem volna ma itt. Kemény szavak nem tántorítanak el a szándékomtól, kemény ütések sem. Itt állok és itt is maradok, míg el nem végeztem a küldetésemet.

— Leány! — mondta Ralph, — menj innen! Vele szemben erőszakot alkalmazhatunk, de téged nem akarnálak megbántani, ha csak elkerülhetem. Menj innen, te gyöngé, ostoba némbor, hadd bánjunk el ezzel a kutyával érdeme szerint.

— Nem megyek! — kiáltotta Katalin szikrázó szemmel, vérbeborult arccal. — Nem bánthatják őt úgy, hogy vissza ne kapják tőle. És velem is nyugodtan erőszakoskodhatnak. Biztos, hogy meg is fogja próbálni. Hiszen leány vagyok és ez nagyon kényelmes magának. De ha gyöngé vagyok is, a szívem erős s maga nem fog engem eltéríteni a szándékomtól.

— És mi a szándéka, büszke hölgy? — kérdezte Ralph.

— Hogy árulásuk szerencsétlen áldozatának menedéket és otthont ajánljunk fel ebben az utolsó pillanatban, — felelte helyette Miklós. — Ha nem ingatja őt meg elhatározásában, hogy közről látja azt a férjet, akiről maga gondoskodott számára, remélem, hogy leánytársának kérése, könyörgése megindítja majd. Mindenesetre megkíséréljük, ami tőlünk telik. S ha az apja mégis erőltetni meri ezt a házasságot, elárulom neki, kinek a megbízásából jövök és ezzel még aljasabb, hitványabb, kegyetlenebb színben láthatja a saját gaszágát. Itt várok rá és a leányára, ezért jöttem és ezért

hoztam el a hugomat, kiteve őt az önök hitvány közelségé-
nek. Nem az a célunk, hogy magukkal beszéljünk. Magukat
egy szóra se méltatjuk többé.

— Csakugyan? — mondta Ralph. — Szóval minden áron
itt akar maradni kisasszony, mi?

Katalinnak csak úgy hullámozott a keble a felháborodás-
tól, de nem felelt.

— Hát nézzen ide, Gríde, — folytatta Ralph, — ez a kö-
lyök, — sajnos, az öcsém fia — egy megrögzött bűnös, nincs
az a hitvány önző vétek, amit el ne követett volna már. Ez
a kölyök ide jön ma, hogy megzavarjon egy ünnepélyes szer-
tartást s miután tudja, hogy a tolokodása és erőszakos itt-
maradása egy idegen házában, ilyen alkalommal, azzal a kö-
vetkezmennyel jár, hogy kirugják és végighurcolják az utcán,
mint ahogy azt az ilyen csavargókkal szokták tenni, jól
tudja ezt, hát magával hozza a hugát védelemül, mert azt
reméli, hogy egy ostoba leányt nem teszünk ki annak a lealja-
sításnak, ami ő neki már nem újság. És még most is, mikor
már figyelmeztettem a leányt a következmenyekre, még min-
dig ott kujtorog mellette s a szoknyájába kapaszkodik, mint
egy gyáva tacsó az anyja szoknyájába. Vajjon egy ilyen
anyámasszony katonájához illik-e az a fennhéjázó beszéd,
amit az imént hallott tőle?

— S amit tegnap este hallottam, — szólalt meg Gríde
Artur. — Amit tegnap este hallottam, amikor besomfordált a
házamba és — hehehe — igen hamar ki is somfordált megint,
mikor majdnem halálra rémitettem. És még ez akarja Bray
Magdolnát feleségül venni! Ó, ó! Egyéb kívánsága nincs?
Nem tehetnék még valamit az érdekében? Azonkívül, hogy
lemondunk Magdolna kisasszonyról? Ne fizessük ki talán az
adósságait? Vagy talán rendezzük be a házat? Nem parancsol
talán egy-két barkjegyet fűdibusznak, ha ugyan egyáltalán
dohányzik? Hehehehehe!

— Ugy? Hát itt maradsz, leány? igen? — mondta Ralph,
ismét Katalinhoz fordulva. — Hogy lelökjenek a lépcsőn, mint
valami részeg nőszemélyt? Mert esküszöm, hogy ez fog tör-
ténni, ha itt maradsz!... Semmi válasz! Hát akkor köszönd
a bátyádnak, ami ezután következik. Gríde, hívja le Brayt,
de a lányát ne. Az maradjon odafönn.

— Ha kedves az élete, — mondta Miklós, az ajtó elé
állva s ugyanolyan halkan beszélt, mint az előbb és semmi-
vel sem több szenvedéllyel, — ha kedves az élete, maradjon
ott, ahol van!

— Énrám hallgasson, ne órá és hívja le Brayt, —
mondta Ralph.

— Ne hallgasson egyikünkre sem, inkább önmagával tördjék és maradjon ott, ahol van, — mondta Miklós.

— Fogja már lehívni Brayt? — kiáltotta Ralph.

— Ne felejtse el, baj lesz, ha a közelembe jön, — mondta Miklós.

Gríde habozott. Ralph most már olyan dühös volt, mint egy felingerelt tigris. Megindult az ajtó felé és Katalin mellett próbálván elhaladni, durván megragadta a leány karját. Miklós szikrázó szemmel galléron ragadta. E pillanatban egy súlyos test zuhant le a fölöttük levő emelet padlójára s rögtön azután rémületes, vérfagyasztó sikoltás hallatszott.

Valamennyien mozdulatlanul álltak és egymásra bámultak. Egyik sikoltás a másikat követte. Futkározó lábak dobogása hallatszott és éles hangok kiáltozták össze-vissza: „meghalt!”

— Félre innen! — kiáltotta Miklós, szabadjára engedve mindeddig féken tartott szenvedélyét. — Ha az, amit alig merek remélni, csakugyan megtörtént, akkor saját hálótokban vagytok megfogva, hitvány gazemberek.

Kirontott a szobából, felrohant a lépcsőn, arrafelé, ameről a zaj hallatszott, utat tört az összecsdült tömegben keresztül, mely egészen megtöltött egy kis hálószobát s a padlón fekve, holtan találta Brayt.

A leánya pedig ráborult a holttestre és átölelte azt.

— Hogy történt ez? — kiáltotta vadul körülnézve.

Több hang felelt egyszerre, hogy a félig nyitott ajtón keresztül látták őt, amint különös kényelmetlen helyzetben hanyatlott egy székre. Többször is megszólították, de miután nem felelt, azt hitték, hogy alszik. Mikor végre valaki odalépett hozzá és megrázta a karjánál fogva, akkor lezuhant a padlóra és látták, hogy meghalt.

— Ki ennek a háznak a tulajdonosa? — kérdezte gyorsan Miklós.

Rámutattak egy idősebb asszonyra s Miklós ennek azt mondta, miközben letérdelt és gyöngéden lefejtette Magdolna karjait az élettelen testről:

— Én ennek a hölgynek a legközelebbi hozzátartozóit képviselem, mint ezt a cselédje is tudja, és most el kell őt vinnem a borzasztó jelenet színhelyéről. Ez itt a hugom, ő rá nyugodtan bízhatja. Itt van a nevem és cimem ezen a névjegyen, s tőlem megkap majd minden szükséges utasítást arra nézve, hogy milyen intézkedéseknek kell történnie. Most álljon félre mindenki és adjanak helyet és levegőt az Isten szerelméért!

Miklós köszönti Gríde Arturt menyegzőjének reggelén.

1880. évi kiadás. Budapest, Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtára.

e
d
r
s
N
v
h
a

h
ta

a

m
m
az
an
len
ho
hi

—

kor
tel

azt

fog
S a
han

Dick

Az emberek visszahuzódtak és szinte ugyanannyira csodálkoztak e szavak izgatott heveségén, mint az imént lefolyt eseményen. Miklós karjába kapta az eszméletlen leányt, kivitte a szobából, le a lépcsőn, abba a szobába, ahonnan az előbb kiment. Huga és a hűséges cseléd nyomon követték. A leányt kocsié.t küldte, ő és Katalin pedig szép védencük fölé hajoltak és megpróbálták magához téríteni, de hiába. A szolgáló olyan gyorsan teljesítette megbízatását, hogy alig egy-két perc múlva már megérkezett a kocsi.

Nickleby Ralphot és Gridet elkábitotta és megbénította ez a borzalmas esemény, amely oly hirtelen felborította minden tervüket (máskülönben talán nem is igen hatott volna rájuk). Elképesztette őket Miklós rendkívüli erélye és gyorsasága, mely minden mást háttérbe szorított a szemükben. Némán nézték, amit tett, mintha delejes álomba merültek volna. Csak mikor már minden előkészület megtörtént ahhoz, hogy Magdolnát nyomban elszállítsák, akkor törte meg Ralph a csendet, azzal a kijelentéssel, hogy nem engedi elvinni.

— Ki mondja ezt? — kiáltotta Miklós, fölugorva térdeplő helyzetéből és szembefordulva velük, még most is kezében tartva Magdolna élettelen kezét.

— Én, — felelte Ralph rekedten.

— Csitt, csitt, — kiáltotta a megrémült Gride és megint a karjába kapaszkodott. — Hallgassák meg, hogy mit mond.

— Ugy ám, — mondta Miklós, szabad kezével fölfelé mutatva. — Hallgassák meg, hogy mit mond ő. Azt, hogy mind a kettőjüknek megfizette az adósságát, mikor megfizette azt, amivel a természetnek tartozott. Hogy az a kötelezvény, ami ma délben tizenegykor lett volna érvényes, most értéktelen papírromy. Hogy tervbe vett csalásaik ki fognak derülni, hogy cselszöveéseiket már ismerik az emberek és az Ég meg-hiusítja valamennyit.

— Ez az ember, — mondta Ralph, alig érthető hangon, — ez az ember a feleségét követeli s meg is kell kapnia őt.

— Ez az ember olyasmit követel, ami nem az övé és akkor sem kapja meg, ha ötvened vagy századmagával követelné is, — mondta Miklós.

— Ki akadályozza meg benne?

— Én.

— Szeretném tudni, milyen jagon? — kérdezte Ralph, — azt kérdezem, milyen jagon?

— Azon a jagon, hogy most már nem is próbálnak kifogni rajtam, mert tudom, amit tudok, — mondta Miklós. — S azon a még erősebb jagon, hogy azok, akiknek szolgálatában állók s akiknek szemében le akartak engem aljasítani és

megrágalmazni, a legjobb barátai ennek a leánynak. Az ő megbízásukból viszem el. Félre az utból!

— Egy szót, — kiáltotta Ralph tajtékozó szájjal.

— Egyetlen szót sem, — felelte Miklós. — Egyetlen szót sem akarok hallani, sem mondani, csak ezt: szálljon magába és szivelleje meg az intésemet. A maga napja lehanyatlott, közelg az éj.

— Átkom rád! Halálos, keserves átkom rád, gazember!

— Ugyan mi foganatja van a maga átkának? Mit ér az átok vagy áldás, ha olyan embertől jön, mint maga? Figyelmeztetem, hogy a szerencsétlenség s a leleplezés veszélye egyre közelebbről fenyegeti. Hogy porba omlik minden, amit gonosz életében felépített. Hogy kémek lesik minden lépését, hogy a mai napon egyszerre tizezer font veszett el az összeharácsolt vagyonából.

— Nem igaz! — kiáltott fel Ralph hátratántorodva.

— De bizony igaz, majd meglátja. Több mondanivalóm nincs. Álljon félre az ajtóból. Katalin, menj előre. Egy ujjal se nyuljanak hozzá, vagy ehhez a leányhoz vagy hozzám. Még csak a ruhájukkal se surolják, mikor elhaladnak maguk mellett. Maga utat enged nekik, de ez itt már megint elállja az ajtót.

Gríde Artur véletlenül a küszöbön állt, de nem lehetett tudni, hogy szándékosan-e vagy csak zavarában. Miklós félrelóditotta, még pedig olyan hevesen, hogy végigpenderült a szobában és ide-oda tántorgott, míg csak egy éles szögletben meg nem akadt és ott nekivágódott a falnak. Akkor aztán Miklós, karján szépséges terhével, kifutott. Senki sem próbálta utját állni, még ha meg is lett volna benne a hajlandóság. Keresztül tört a csőcseléken, mely az események hírére a ház köré sereglett. Nagy izgalmában olyan könnyedén vitte karján Magdolnát, mint egy kis gyermeket. Odaért a kocsihoz, melyben Kate és a cseléd már vártak rá, rájuk bízta az eszméletlen leányt, felugrott a kocsis mellé s megparancsolta, hogy hajtson.

LV. FEJEZET.

Családi ügyek, gondok, remények, csalódások, bánatok.

Nicklebynét ugyan gyermekei felvilágosították Bray Magdolna történetének minden olyan részletéről, mely előttük ismeretes volt, gondosan és világosan megmagyarázták neki, milyen nagy felelősség nyomja Miklós vállait, előkészítették őt arra a lehetőségre is, hogy házába kell fogadnia Bray Magdolnát, — milyen valószínűtlennek is látszott ez a lehetőség, csak néhány pillanattal megvalósulása előtt, — mégis Nicklebyné attól a perctől fogva, hogy előző este mindent részletesen elbeszéltek neki, végtelenül csodálkozott és leirhatatlanul kíváncsi volt s ezt a kíváncsiságát semmiféle magyarázat vagy érv nem tudta kielégíteni, sőt az minden morfondirozása és tűnődése után egyre fokozódott.

— Mondd, Kate, — okoskodott a derék hölgy — ha a Cheeryble Testvérek nem akarják, hogy az a fiatal hölgy férjhez menjen, miért nem adnak be keresetet a Lordkancellárhoz. miért nem helyeztetik a Kancellária gyámsága alá, miért nem záratják biztonság kedvéért a Fleet börtönbe? Százszor is olvastam ilyesmit az ujságokban. Ha pedig annyira szeretik, mint Miklós mondja, miért nem veszik feleségül ők maguk? Ugy értem, hogy egyik a kettő közül. És ha se férjhez adni nem akarják, se feleségül venni, akkor mi az istencsodájának szaladgál Miklós ide-oda a világban, hogy megakadályozza más emberek házasságát.

— Azt hiszem, anyám, nem érted teljesen a dolgot, — mondta Katalin gyöngéden.

— Annyi bizonyos, Katinkám drágám, hogy nagyon udvarias vagy, — felelte Nicklebyné. — Ami azt illeti, magam is férjes asszony voltam és másokat is láttam férjhez menni. Hogy én nem értem! Érdekes!

— Tudom, hogy rengeteg tapasztalatod van, édesanyám, — mondta Katalin — én csak úgy értettem, hogy talán ebben az egy esetben nem érted valamennyi körülményt. Bizonyára nagyon ügyetlenül adtuk elő az ügyet.

— Hát bizony eléggé ügyetlenül, — válaszolt az anyja sértődötten. — Az bizony könnyen meglehet. Csakhogy arról én nem tehetek. De minthogy a tények beszélnek magukért, bátorkodom megjegyezni, drágám, hogy igen jól értem a körülményeket, igazán tökéletesen jól, még akkor is, ha te meg Miklós az ellenkező véleményen vagytok is. Miért csaptok olyan borzasztó nagy hühót abból, hogy az a Magdaléna kis-asszony magánál idősebb emberhez megy feleségül? Szegény apátok is idősebb volt nálam négy és fél évvel. Dibabs Janka, — Dibabsék gyönyörű szép kis zsupfődeles egyemeletes házban laktak, amely egészen be volt borítva repkénnyel és kuszónövénnyel és olyan szép kis verandája volt, kacskaringós kaprifóliákkal és más efféle növénnel, — ahol gyönyörű nyári estéken az ember teájába fölbemászók potyogtak le mindig a hátukra pottyantak és rettenetesen kapálództak, a békák pedig odasereglettek a mécsesek árnyékába, ha az ember éjszakára is ott maradt és felültek s úgy kukucskáltak a kis lyukakon keresztül, akár az emberek, — hát mondom, ez a Dibabs Janka is olyan emberhez ment feleségül, aki sokkal idősebb volt nála s mégis hozzámént, akármit beszéltek is, mégis hozzámént s úgy szerette, hogy olyat még nem is látott a világ. Dibabs Janka miatt nem csaptak ilyen hühót s a férje igen derék, tiszteletre méltó ember volt s mindenki csak a legjobbat mondta róla. Hát akkor miért csapnak ekkora hühót emiatt a Magdaléna miatt?

— Mert az ő férje sokkal öregebb, nem maga választotta, a jelleme pedig éppen az ellenkezője annak, amit most leírtál. Nem látod, milyen nagy különbség van a két ember között? — mondta Katalin.

Erre Nicklebyné csak azt felelte, hogy ugylátszik, ő nagyon ostoba lehet, ehhez valóban nem férhet semmi kétség, hiszen saját gyermekei is ugyszólván kimondják ezt minden nap. De annyi bizonyos, hogy, anyjuk lévén kissé idősebb náluk, amiből némely együgyű ember tán azt a következtetést vonná le, hogy ennél fogva jobban tudhatja a dolgokat, mint ők. De azért meglehet, hogy téved, — hiszen ő mindig is tévedni szokott, — neki sosincs igaza, nem is lehet, hát legjobb, ha nem is beszél többet. Kate egy álló órán át próbálta békíteni, de a kiváló hölgy csak ilyen válaszokat adott: hát persze, de minek is kérdezik őt? Az ő véleménye nem fontos, miért kérdezik őt? Nem mindegy az, hogy ő mit mond? És így tovább.

Nicklebyné ebben a hangulatban maradt (s mikor már sokkal fásultabb volt semhogy beszélt volna, bólogatással fölfelé fordított szemekkel s kis elfojtott sóhajokkal, melyeket köhintéssé változtatott, mikor figyelni kezdtek rá) ebben a hangulatban maradt, amíg csak Miklós és Katalin vissza nem tértek pártfogoltjukkal. Akkor azután, mivel bebizonyította pontosságát, azonkívül érdekelték is azok a megpróbáltatások, amin ez a szép fiatal teremtés keresztül ment: nemcsak végtelenül buzgónak és gondosnak mutatkozott, hanem hízelt is magának azzal, hogy a fia az ő tanácsára tette azt, amit tett. Sokatmondó pillantással jelentette ki többször is, milyen nagy szerencse, hogy a dolgok *így* állanak és némi célzásokat tett arra, hogy az ő bátorítása és bölcsessége nélkül sohasem jutottak volna ilyen eredményre.

Ne fessegessük, volt-e része Nicklebynének abban, hogy a dolgok így fordultak vagy sem, annyi bizonyos, hogy nagy oka volt az örvendezésre. A Cheeryble fivérek, mikor hazaérkeztek, úgy elhalmozták dicséretekkel Miklóst, ez ügyben tanúsított viselkedéséért, úgy örültek annak, hogy a helyzet így megváltozott és hogy fiatal barátnőjük ily szerencsésen megszabadult a súlyos megpróbáltatástól és fenyegető veszedelemtől, hogy, mint ezt többször is említette a leányának, az ő véleménye szerint most már „ugyszólván“ meg van alapítva a család szerencséje. Csakugyan Nicklebyné azt állította, hogy Cheeryble Károly „ugyszólván“ azt mondta, megelégedésének és örömének első perceiben. Anélkül, hogy pontosabban megmagyarázta volna szavait, a derék hölgy ennek a tárgynak említésére mindig oly titokzatos és fontoskodó arcot vágott s a jó módúknak és méltóságnak olyan kilátásai tárultak ki előtte, hogy noha ezek határozatlanok és elmosódottak voltak, — ilyenkor csaknem olyan boldognak érezte magát, mintha csakugyan örök életére fényesen el lenne látva.

Magdolnát tulságosan megviselte, a hirtelen, szörnyű rázkódtatás, a hosszú időn át elszenvedett szomorúság és aggodalom. Mikor magához tért abból a kábultságból, amelybe apjának hirtelen halála folytán került, — szerencséjére — ezt az állapotot egy veszélyes betegség váltotta föl.

Mikor az a kevés testierő, melyet csak a természetellenes módon megfeszített lelki erő és a hajthatatlan elszántság tart az emberben, összeomlik, ez az összeomlás rendszerint arányban áll azzal az erőfeszítéssel, amelyet előzőleg a fenntartására fordítottak. Ezért volt az, hogy Magdolna betegsége nem csekély, muló baj volt, hanem olyan, mely egy darabig elméje épségét s ami ennél alig rosszabb, életét is fenyegette. Lassacskán lábbadozva súlyos, veszélyes betegségből, hogyan is lehetett volna érzéketlen egy olyan ápolónak szakadatlan

figyelmessége iránt, mint amilyen a kedves, komoly, gyöngéd Kate volt? Kiben kelthetett volna mélyebb benyomást ez a kedves lány hang, ez a zajtalan lépés, ez a puha kéz, ez a nyugodt, vidám, nesztelen végrehajtása annak az ezernyi apró, gyöngéd és fájdalomcsillapító szolgálatnak, melyre oly mélységesen rá vagyunk utalva, mikor betegek vagyunk s amelyet olyan könnyen elfelejtünk, mikor egészségesek vagyunk? Kiben kelthetett volna mélyebb benyomást, mint egy fiatal szivben, mely zínültig tele van tiszta, meleg érzelmekkel, amit a nők úgy szeretnek? Amely előtt mindaddig ismeretlenek voltak a női kedveskedések, becézgetések s a baráti odaadás, (legfeljebb azt ismerte, amit önmagától tanult) — amelyet a bajok, szenvedések oly végtelenül érzékennyé tettek a sokáig nélkülözött és hasztalan keresett rokonszenv iránt. Csoda-e ha ezek a napok jobban összekötötték őket, mint más sok esztendő? Csoda-e, ha a gyógyulás minden órájában fokozottabb és szívélyesebb elismerésre találtak azok a dicséretetek, amivel Katalin halmozta el bátyját, ha régi események kerültek szóba, (mert ezek az események olyan régieknek látszottak már, mintha évekkel ezelőtt történtek volna). Vajjon csodálni lehetett volna-e, ha ezek a dicséretetek visszhangot kelthetnek Magdolna lelkében? Ha a két testvér, hasonló, olykor alig megkülönböztethető vonásai láttán kettejük iránti érzelmeit is csak nehezen tudta megkülönböztetni? Ha öntudatlanul is, összevegyítette Miklós iránti háláját azzal a meleg vonzalommal, amit Katalin iránt érzett?...

— Drágám, — mondta Nicklebyné, olyan aláhuzott óvatossággal lépkedve be a szobába, hogy az sokkal jobban tönkre teherelte a beteg idegeit, mint ha egy lovaskatona vágatott volna be, — hogy érzi magát ma este? Remélem, jobban?

— Majdnem teljesen jól, — felelte Katalin, letéve kézimunkáját s megfogva Magdolna kezét.

— Katinka, — mondta Nicklebyné szemrehányóan, — ne beszélj olyan hangosan! (A derék hölgy maga úgy suttozott, hogy attól a legelszántabb férfi ereiben is megfagyott volna a vér.)

Katalin nyugodtan viselte el ezt a szemrehányást. Nicklebyné pedig, hatalmas lépteivel minden padlódeszkát megrecscentve és ruhájának minden csücskét megsuhogtatva, hozzátette:

— Éppen most érkezett meg Miklós fiam és bejöttem, mint rendszeren, hogy saját szájából halljam, drágám, hogy hogy érzi magát, mert ő neki sosem elég az én beszámolásom és sosem is lesz elég.

— Ma este később jött haza, mint rendszeren, — felelte Magdolna, — majdnem egy félórával.

— Nahát, én még ilyet életemben nem láttam! Hogy milyen pontosan számontartják az időt, mint minálunk! — kiáltott fel Nicklebyné, rendkívül csodálkozva. — Mondhatom, ilyet én még nem láttam. Nekem például sejtlemem sem volt róla, hogy Miklós később jött haza, mint rendesen. Halvány sejtlemem sem volt róla. Annakidején Nickleby mondogatta mindig, — szegény édesapádról beszélek, Katinkám, drágám, — hogy az étvágy a világon a legjobb óra. De magának nincs étvágya, Bray kisasszony, kedvesem, hiszen bár csak lenne! Komolyan mondom, be kellene vennie valami étvágygerjesztőt. Nem tudom biztosan, jól emlékszem-e, de olyasmit hallottam, hogy két-három tucat tengeri harcsa jó étvágyat csinál. Ámbár ez is mindegy, mert ugye, előbb étvágyának kell lenni az embernek, hogy azt megehesse. Azt mondtam, tengeri harcsa? Persze, osztrigát gondoltam. De hát az egyre megy. Hanem igazán nem tudom, hogyan tudhatja, hogy Miklós...

— Történetesen éppen róla beszéltünk, anyám.

— Ugyáltszik, Katinka, hogy sose is beszélj másról. És igazán mondom egészen meglep, hogy ennyire gondatlan vagy. Rendszerint elég beszéd tárgyat tudsz találni és igazán tudhatnád, milyen fontos lenne, hogy szórakoztasd Bray kisasszonyt és olyasmikről beszélj vele, amik érdeklik és minden, igazán nem fér a fejembe, micsoda okod lehet arra, hogy mindig csak darálj, darálj, örökösen egy és ugyanazon témáról. Tudom, Katinkám drágám, hogy jó ápolónő vagy, kedves és gyöngéd s tudom, hogy jót akarsz. De annyit mondhatok, ha én nem lennék itt, nem tudom, mi lenne Bray kisasszony kedélyével. Mondom is a doktornak minden nap. A doktor mondja is, hogy csodálkozik: hogyan tudom megőrizni a magam kedélyét? És szavamra, gyakran magam is csodálkozom, hogyan tudom ezt véghezvinni. Persze, nagy erőfeszitésembe kerül, de mégis, ha meggondolom, hogy mi minden függ tőlem ebben a házban, vitézül meg kell tennem. Nincs ebben semmi különösen dicséretreméltó dolog, de hát szükség van rá és én meg is teszem.

Azzal Nicklebyné odahuzott egy széket s vagy háromnegyed órán át csevegett egy sereg különböző szórakoztató és változatos tárgyról az elképzelhető legszórakoztatóbb modorban. Végül távozott, azzal a megokolással, hogy most Miklóst kell szórakoztatnia, mialatt az vacsorázik. Legelőször is azzal szórakoztatta fiát, hogy: véleménye szerint a beteg határozottan rosszabbul van. Aztán még jobban felvidította azzal, hogy milyen kedvetlen és lehangolt Bray kisasszony, mert Katalin „elég ügyetlenül” egyre csak őröli, Miklósról és családi ügyekről beszél. Mikor már ilyen és egyéb hasonló szívderítő

megjegyzésekkel a lehető legjobb hangulatba hozta Miklóst, részletesen beszámolt róla, milyen nehéz munkákat végzett egész nap s egyszer-egyszer könnyekig megindulva tette fel a kérdést, vajjon hogyan boldogulna a család nélküle? Ha neki valami baja esnék?

Megtörtént, hogy mikor Miklós hazajött este, Cheeryble Ferenc is elkíserte, akit nagybátyjai biztak meg, hogy érdeklődjék Magdolna hogyléte felől. Ilyen alkalmakkor (már pedig ezek igen gyakran fordultak elő) Nicklebyné különösen fontosnak találta, hogy résen legyen. Mert bizonyos jelekből, amik magukra vonták figyelmét, ravaszul azt gyanította, hogy Ferenc, — bármennyire érdeklődnek is nagybátyjai Magdolna iránt — nemcsak tudakozódni jött, hanem azért is, hogy Katalint lássa. Ez annál is valószínűbb volt, mert hiszen a két fivér állandó érintkezésben volt az orvossal, maguk is gyakran jártak a házba, azonkívül Miklóstól minden reggel kimerítő jelentést kaptak. Szép idők voltak ezek Nicklebyné számára! Nem volt még egy ember a világon, aki fél olyan diszkrét és bölcs lett volna, mint ő, vagy fél olyan titokzatos. Nem volt a világon olyan agyafurt hadicsel, olyan furfangos terv, amilyeneket ő alkalmazott Ferencsel szemben, hogy meggyőződjék, vajjon alapos-e a gyanuja s ha igen, addig gyötörhesse, míg Ferenc bizalmasává teszi és az ő nagylelkűségébe és jószágos szívének kegyeibe ajánlja magát. E nagy terv érdekében nagyszámu nehéz és könnyű tűzéséget vonultatott fel Nicklebyné, az eszközök, amelyekkel a szeme előtt lebegő célt szolgálta, változatosak és ellentétesek voltak. Egyik pillanatban csupa készség és nyájasság volt, a másikon csupa merevség és fagyosság. Egyszer úgy látszott, mintha teljes szívét fel akarná tárni boldogtalan áldozata előtt, máskor meg mesterkélt tartózkodással fogadta, mintha új világosság gyult volna agyában és, kitalálván a fiatalember szándékait, elhatározta volna, hogy csirájukban elfojtja őket. Ugy tett, mintha kötelességének érezné, hogy spártai szilárdsággal viselkedjék s egyszer és mindenkorra letörje a soha meg nem valósulható reményeket. Más alkalommal, — ha Miklós nem volt jelen, Katalin pedig az emeleten buzgón ápolta beteg barátnőjét, — a kitűnő hölgy homályos célzásokot tett arra, hogy leányát három-négy évre Franciaországba szeretné küldeni, vagy Skóciába, hogy helyreállítsa az utóbbi idők fáradsalmaitól megviselt egészségét, vagy Amerikába látogatóba, vagy akármi más helyre, ami mind hosszú, unalmas elválást jelentett volna. Sőt, odáig ment, hogy titokzatosan célzott egy bizonyos vonzalomra is, melyet egy régi szomszédjuk fia ápolt szívében az ő leánya iránt: bizonyos Horatio Peltirovus (aki ezidőszertint körülbelül négyéves le-

hetett) s úgy tüntette fel a dolgot, mintha a két család már ugyszólván végleg elintézettnek tekintette volna az ügyet. Mintha csak a leányának végső döntését várnák, hogy az egyház áldására kerüljön a sor, mind a két fél kimondhatatlan boldogságára és megelégedésére.

Nicklebyné csak úgy ragyogott a büszkeségtől, mikor egy este ezt az utolsó aknát is sikerült felrobbantania. Ezt az alkalmat fölhasználta, hogy mikor lefekvés előtt kettesben maradt a fiával, kiszimatolja, mi a véleménye annak erről a tárgyról, amely annyira foglalkoztatta őt. Egy pillanatig sem kételkedhetett, hogy e tekintetben egyformán gondolkoznak. Éppen ezért kerülgetni kezdte a kérdést, dicsérő és találó szavakkal emlékeztén meg Cheeryble Ferenc rendkívül szeretetreméltóságáról.

— Igazad van, anyám, — mondta Miklós, — igazad van. Nagyon derék fiu.

— És csinos is — mondta Nicklebyné.

— Határozottan csinos — felelte Miklós.

— Te minek neveznéd az orrát, drágám? — folytatta Nicklebyné, igyekeztén, hogy mentül nagyobb érdeklődést keltsen Miklósban a tárgy iránt.

— Hogy minek nevezném? — ismételte Miklós.

— No igen, — felelte az anyja, — hát hogy milyen stílusu orr? Hogy milyen építőstílusról neveznéd el, hogy úgy mondjam. Orrok tekintetében nem vagyok nagyon járatos. Rómainak vagy görögnek neveznéd?

— Szavamra, anyám, — mondta nevetve Miklós, — amennyire emlékszem rá, leginkább vegyes orrnak nevezném. De nem tudom egész határozottan magam elé idézni, hanem ha neked örömet szerzek vele, legközelebb majd jobban megfigyelem és megmondom.

— Szeretném, ha megtennéd, drágám — mondta Nicklebyné komolyan.

— Nagyon helyes — felelte Miklós — meglesz.

Mikor idáig értek a beszélgetésben, Miklós újra belemerült könyve olvasásába. Nicklebyné egy darabig hallgatott, aztán így folytatta:

— Nagyon szeret téged, Miklóskám.

Miklós becsukta a könyvét s nevetve jegyezte meg, hogy ezt igazán örömmel hallja s úgy látszik, édesanyja már nagyon mélyen bele van avatva új barátjuk bizalmába.

— Hm — mondta Nicklebyné. — Nem tudom biztosan, de azt hiszem, nagyon szükséges, hogy legyen valaki, aki be van avatva bizalmába. Nagyon, nagyon szükséges.

Nicklebynét igen kellemesen érintette fia kíváncsi pilantása és az a tudat, hogy ő ilyen nagy titok birtokában van — egyedül ő — hát nagy lelkesedéssel folytatta:

— Nem is tudom megérteni, Miklóskám, hogy te ezt nem vetted észre. Bár azt sem tudom, miért mondom ezt, hiszen az ilyen dolgokban mindig van valami, különösen ilyen korai stádiumban, ami egy bizonyos mértékig világos ugyan az asszonyok előtt, de nem igen lehet kívánni, hogy férfiak is olyan érthetőnek találják. Nem mondom, hogy tulságosan jó érzékem van az ilyesmikhez. Lehet, hogy van, lehet, hogy nincs. Akik körülöttem élnek, azok ítélhetik meg legjobban, van-e, nincs-e? Azoknak kell tudniok és talán tudják is, erről nem mondok véleményt — nem illenék, tehát szó sem lehet róla. Nem, egyáltalán szó sem lehet róla.

Miklós megkoppantotta a gyertyákat, zsebredugta kezét és türelmesen szenvedő, mélabus, fásult arccal dőlt hátra székén.

— Kötelességemnek tartom, Miklós — folytatta az anyja — hogy közöljem veled, amit tudok. Nemcsak azért, mert jogod van mindent tudni, ami a családban történik, hanem mert neked módodban áll a dolgot elősegíteni. És világos, hogy minél előbb tisztázza az ember az ilyen ügyeket, annál jobb. Te sok mindent tehetnél. Például néha kimeész sétálni a kertbe, máskor fönnyaradsz egy kicsit a szobában, máskor úgy teszel, mintha álmos volnál, vagy azt állítod, hogy valami dolgod van s egy-két órára elmész és magaddal viszed SMIKE urat is. Jelentéktelen dolgoknak látszanak ezek s biztosan mulatsz azon, hogy én ilyen nagy fontosságot tulajdonítok nekik. De biztosíthatlak, kedvesem, és majd meglátod magad is, Miklóskám, ha nemsokára szerelmes leszel, mint ahogy remélem, leszel is, föltéve, persze, hogy az illető tiszteletreméltó családból való, jónevelésű leány és tudom, hogy álmodban sem gondolsz arra, hogy másfajta leányba legyél szerelmes, mondom, biztosíthatlak, hogy sokkal több függ ezektől az apróságoktól, mint hinnéd. Élne csak szegény apád, ő elmondhatná, mennyi minden függ attól, hogy magukra hagyják a szerelmeseket. Persze, ne úgy menj ki a szobából, mintha szándékosan tennéd, hanem úgy, mintha csak véletlenség volna s ugyanígy gyere is vissza. Mielőtt kinyitnád az ajtót, visszajövet a folyosón, jó, ha köhögsz, vagy fütyörészelsz, vagy dudolsz, vagy valami ilyet csináltsz, mert, akármilyen természetes dolog ugyan, sőt megfelelő körülmények között érthető és illendő is, mégis nagy zavarba hozod a fiatalokat, ha rájuk nyitssz, mikor... mikor... a... diványon ülnek... és minden... Ami ugyan nagy bolondság, de hát mégis megteszik.

Az a mélységes csodálkozás, amivel fia nézett rá e hosszú szónoklat alatt — különösen a vége felé — egyáltalán nem hozta zavarba Nicklebynét, sőt inkább fokozta a maga okosságáról való jó véleményét. Mindössze elégedetten jegyezte meg, hogy tökéletesen el volt készülve Miklós meglepődésére. Azután meglehetősen összefüggéstelenül és kuszán tett célzást különböző körülményekre, amelyekből minden kétséget kizáró bizonyossággal derült ki, hogy Cheeryble Ferenc halálosan szerelmes Katalinba.

— Kibe? — kiáltott fel Miklós.

Nicklebyné megismételte, hogy Katalinba.

— Micsoda? A *mi* Katalinunkba? Az én hugomba?

— Jaj Istenem, Miklós! — felelte Nicklebyné. — Hát kinek a Katalinjába, ha nem a mienkbe? Gondolod, hogy törődném én az egésszel, ha nem a hugodról van szó?

— Édesanyám, — mondta Miklós — ez nem lehet.

— Jól van, fiam, — felelte Nicklebyné nagy önbizalommal. — Várj csak, majd meglátod.

Miklósnak mindedig távolról sem jutott eszébe annak a lehetősége, amit most közöltek vele. Mert amelleit, hogy sokat volt távol hazulról és rendkívül elfoglalták egyéb ügyei, saját féltékeny aggodása azt a gyanut ébresztette benne, hogy Cheeryble Ferenc talán azért járt hozzájuk olyan gyakran az utóbbi időben, mert titokban ő is érdeklődött Bray Magdolna iránt. Még most is, bár tudta, hogy egy aggódo anya megfigyelése ilyen esetben bizonyára helyesebb az övénél, bár anyja sok apró körülményre hívta fel a figyelmét, melyek együttevve mindenesetre igazolták azt a tényt, amelyet Nicklebyné oly diadalmasan állapított meg: ő mégsem volt meggyőzve, legfeljebb annyit hitt, hogy az egész csak kedélyes, felületes udvariasság, amely minden csinos fiatal leánynyal szemben ugyanazt a viselkedést írja elő a férfiaknak. Legalább remélte, hogy így van és ezért igyekezett el is hinni.

— Nagyon megzavart, amit mondtál, anyám — szólalt meg Miklós egy kis gondolkodás után — bár még mindig remélem, hogy tévedsz.

— Nem értem ugyan, miért reméled ezt — mondta Nicklebyné — ezt be kell vallanom. De nyugodt lehetsz, hogy nem tévedek.

— És mi van Katalinnal? — kérdezte Miklós.

— Hát éppen ez az, fiam, amit nem tudok — felelte Nicklebyné. — Szüntelenül Magdolna betegágya mellett tartózkodik, még nem is láttam két embert, akik annyira megszerették volna egymást, mint ők; — s az igazat megvallva, Mik-

lós, én is visszatarítottam őt néha-néha, mert azt én igen jó módszernek tartom, amely nagyon ösztönzően hat a fiatal-emberekre. Így hát Ferenc legalább nem érzi magát olyan nagyon biztosnak a dolgában.

Mindezt olyan önelégülten, annyi gyönyörűséggel mondta, hogy Miklósnak igazán nagyon fájdalmas volt megsemmisíteni ezeket a reménységeket, de érezte, hogy csak egyetlen tisztességes út áll előtte s ezt kell választania.

— Édesanyám — mondta gyöngéden — hát nem látod, hogy ha Ferenc csakugyan komoly vonzódást érezne Katinka iránt, akkor tőlünk tisztességtelenség és hálátlanság lenne, ha egy pillanatig is bátorítanók őt? Nem is kellett volna megkérdezniem, hogy nem látod-e, hiszen ha látnád, jobban vigyáznál. Engedd, hogy megmagyarázzam a szavaimat. Gondold meg, milyen szegények vagyunk.

Nicklebyné fejét rázta és könnyezve jelentette ki, hogy a szegénység nem bűn.

— Nem hát, — mondta Miklós — éppen ezért kell, hogy valami nemes büszkeség járjon vele együtt. Hogy ne vezessen, ne csábítson bennünket méltatlan cselekedetekre s hogy megőrizhessük azt az önbecsülést, amelyet egy favágó, egy vízfordó is megőrizhet, mi által sokkal nagyobb dolgot visz véghez, mintha egy király megőrzi a magát. Gondold meg, mi mindennel tartozunk annak a két fivérnek. Jusson eszedbe, mit tettek és tesznek értünk minden nap, olyan nagylelkűen, olyan tapintatosan, hogy egész életünkben sem tudjuk méltóképpen meghálálni. Micsoda viszonzása volna jóságuknak az, ha megengednők, hogy unokaöccsük — egyetlen rokonuk, akit gyermeküknek tekintenek és akivel okvetlen olyan tervek vannak, amelyek neveléséhez és vagyonához mértek — mondom, ha megengednők, hogy elvegyen egy teljesen vagyontalan leányt, aki oly közel áll hozzánk, hogy lehetetlen volna másra gondolniok, minthogy kelepécét állítottunk fel nekik, arra, hogy ez megfontolt terv volt, hogy mi hárman szándékosan befotuk. Gondold meg a dolgot, anyám. Hogy éreznéd magad, ha ők összeházasodnának s neked kéne kitálatnod az igazságot a két fivér előtt, mikor idejönnek, hogy valami szivességet tegyenek, ahogy gyakran szokták? Nyugodtnak éreznéd magad? Ugy éreznéd, hogy nyílt és becsületes voltál?

Szegény Nicklebyné egyre erősebben zokogott és könnyei közt motyogta, hogy Ferenc természetesen előbb nagybátyjai beleegyezését kérné a dologhoz.

— Ez csak őt hozná jobb helyzetbe velünk szemben, — mondta Miklós — de minket még mindig ugyanaz a gyanu érhetne, a köztünk lévő távolság változatlan maradna, az

előny éppen oly nyilvánvalóan a mi részünkön volna. Különbösen is gazda nélkül számolunk — tette hozzá vidámban. — Remélem, majdnem hiszem is, hogy így van. Ha pedig nem, bizom Katalinban, hogy úgy érez, mint én — és benned is, anyám, hogy ha egy kicsit gondolkozol, te is egy véleményen leszel velem.

Hosszas érvelés és könyörgés után Nicklebyné végre megígérte Miklósnak, hogy igyekezni fog úgy gondolkozni, mint ő s ha Ferenc továbbra is kitartóan udvarol, majd megpróbálja elvenni a bátorságát, vagy legalább is nem lesz segítségére. Miklós elhatározta, hogy nem is említi a dolgot Kate előtt mindaddig, amíg elengedhetetlenül szükségesnek nem látja s személyesen fogja megfigyelni, hogy áll az ügy. Ez nagyon bölcs elhatározás volt, de nem hajthatta végre, mert új aggodalom és nyugtalanság nehezedett rá.

Smikey állapota aggasztóan rosszra fordult. Olyan gyöngye és kimerült volt, hogy alig tudott egyik szobából a másikba vánszorogni segítség nélkül s annyira lesoványodott, hogy az embernek a szíve fájt, ha csak ránézett. Ugyanaz a jónevű orvos, akihez első alkalommal is fordultak, figyelmeztette Miklóst, hogy Smikey megmentésére csak akkor van valami remény, ha azonnal elviszik Londonból. Mint a legalkalmasabbat említette Devonshirenek azt a részét, ahol Miklós nevelkedett. De ehhez a tanácshoz óvatosan hozzátette azt is, hogy aki odakiséri, legyen elkészülve a legrosszabbra, mert a vésszes, gyors sorvadás minden tünete fennáll nála és meglehet, hogy élve nem tér haza többé.

A derék Cheeryble-fivérek, akik ismerték a szegény teremtés szomorú történetét, elküldték az öreg Timet, hogy legyen jelen az orvosi tanácskozásnál. Károly testvér még aznap délelőtt szobájába hívatta Miklóst és így szólt hozzá:

— Kedves Nickleby ur, nem szabad időt veszíteni, annak a szegény fiúnak nem szabad meghalnia, ha a hatalmunkban levő emberi eszközök megmenthetik. És semmiesetre sem szabad, hogy egyedül haljon meg idegen helyen. Vigye el őt holnap reggel, gondoskodják róla, hogy meglegyen minden kényelme, amit az állapota megkövetel és ne hagyja el, semmiesetre se hagyja el, kedves Nickleby, míg csak azt nem látja, hogy már nem fenyegeti közvetlen veszély. Tim elmegy magukhoz ma este egy-két bucsuszóra. Ned testvér, Nickleby ur kezét akar fogni veled bucsuzásul. Reméljük, hogy nem marad el soká, az a szegény fiu hamarosan jobban lesz. Biztos, hogy jobban lesz hamarosan. S akkor majd talál valami jóravaló falusi embereket, akikre nyugodtan rábízhatja s akiknél majd néha meglátogatja. Néha-néha. Tudod, Ned? És

nincs ok a szomorkodásra, mert hamarosan jobban lesz. Igen. Hamarosan. Ugye, Ned?

Hogy Linkinwater Tim aznap este mit mondott, vagy mit vitt magával Miklósékhöz, fölösleges is elmondani. Másnap reggel Miklós és beteg utitársa elindultak.

És ki tudná megmondani — kivéve azt az egy valakit, aki a most körülötte állókon kívül soha senkitől nem kapott egy gyöngéd tekintetet, egy meleg szót — ki tudná megmondani, mennyi halálos lelkifájdalom, mennyi meghiusult remény, mennyi reménytelen bánat volt ebben a szomorú bucsúzásban.

— Nézd csak! — kiáltotta Miklós élénken a kocsi ablakán kihajolva. — Még mindig ott állnak annak a kis utcának a sarkán. Ott van Katalin, szegény Katalin, akitől, azt mondtad, képtelen lennél elbucsuzni — integet zsebkendőjével. Ne menj el úgy, hogy bucsut sem intesz neki.

— Nem tudok! — kiáltotta SMIKE reszketve s hátrahanyatlott az ülésen és eltakarta a szemét. — Látja még? Ott van még?

— Igen, igen — mondta Miklós komolyan. — Tessék, újra integet a kezével. Visszaintettem helyetted, — most már nem látom őket. Ne sirj olyan keservesen, drága barátom. Igazán ne. Majd találkozol valamennyiükkel megint.

Az, akit ilyképpen bátorított, az ég felé emelte összeaszott kezét és buzgón összekulcsolta.

— Az égben! Alázatosan kérem az Istent, az égben! Ugy hangzott ez, mint egy megtört szív imája.

LVI. FEJEZET.

Nickleby Ralph, miután unokaöccse meggyújtotta legutóbbi terveit, bosszútervet sző ellene és beavat bizalmába egy ki-próbált segítőtársat.

A dolog rendje — és e történet fonala, melyet az elbeszélő követni kénytelen — most azt kívánja, hogy visszatérjünk arra a pontra, ahová az utóbbi fejezet kezdete előtt jutottunk el, mikor Nickleby Ralph és Gríde Artur magukra maradtak abban a házban, amelyre a halál oly hirtelen tüzte ki fekete zászlaját.

Ralph ökölbe szorított kézzel s rettenetesen összeszorított fogakkal — mintha csak összelakatolták volna az állkapcsait — ugyanabban a helyzetben maradt állva néhány perczig, ahogy az előbb az unokaöccséhez beszélt. Nehezen lélekzett, de egyébként olyan merev és mozdulatlan volt, mint egy érbeöntött szobor. Kis idő múlva megmozdult lassan, lassan, mint aki nehéz álmából ébred. Hevesen rázta az öklét az ajtó felé, melyen át Miklós eltűnt, aztán mellére csapott, mintha erőszakkal vissza akarná fojtani a szenvedélynek ezt a megnyilatkozását. Megfordult és végignézett a másik, kevésbé vakmerő uzsoráson, aki még mindig nem kelt fel a földről.

Ez a kuporgó nyomorult, aki még egész testében vacogott s a néhány szál szürke sörte is csak úgy reszketett a fejebuján, Ralph tekintetének hatása alatt nagynehezen fel-tápaszkodott, két kezével eltakarta az arcát s az ajtó felé vánszorogván, egyre azt hajtogatta, hogy ő „nem tehet róla“.

— Ki mondta, hogy tehet róla? — szólt rá fojtott hangon Ralph. — Ki mondta?

— Ugy nézett rám, mintha én lennék a hibás — felelte félénken Gríde.

— Eh — mondta erőltetett nevetéssel Ralph. — Ő a hibás, amiért nem élt egy órával tovább. Egy óra éppen elég lett volna. Senki mást nem hibáztatok.

— S... s... s... senki mást? — hebegte Gríde.

— Ezért a szerencsétlenségért nem — felelte Ralph. — Régi számadásom van azzal a fiatal tacsóval, aki elvitte a maga menyasszonyát, de ez nem a mostani hepciáskodására vonatkozik, mert ezuttal hamar végeztünk volna vele, ha ez az átkozott baleset nem történik.

Volt valami olyan természetellenes abban a nyugalomban, amellyel Nickleby Ralph beszélt, különösen ha az ember ezt a sápadt arcot látta, — vonásainak félelmetes kifejezésében, melynek minden pillanatban oly borzalmas képet adott idegeinek és izmainak leküzdhetetlen görcsös vonaglása. Volt valami olyan természetellenes és kísérteties abban az ellentétben, ami durva, szilárd hangja és a forrongó szenvedélyeknek e nyilvánvaló jelei között mutatkozott, hogy Gridet az sem rémitette volna meg jobban, ha Ralph helyében egyszerre csak az odafönt fekvő halottat látta volna maga előtt.

— A kocsi, — mondta Ralph kis idő múlva, mialatt az erős embereket jellemző energiával küzdött dührohama ellen. — Kocsin jöttünk. Vár még?

Gríde boldogan használta fel az ürügyet, hogy az ablakhoz menjen és kinézzon. Ralph mereven nézett az ellenkező irányba, az ingét szaggatta, mellére nyomott kezével és rekedten suttogta:

— Tízezer font! Tízezer fontot mondott. Éppen annyit fizettek nekem tegnap a két jelzőlogért. Amit holnap megint kiadhattam volna nagy kamattal. Ha az a cég megbukott volna és ő hozza nekem először ezt a hirt!... Na mi lesz? Itt a kocsi?

— Itt, itt — mondta Gríde, aki megijedt a kérdés haragos hangjától. — Itt van. Jaj Istenem, micsoda tüzes ember maga!

— Jöjjön — szólt Ralph odaintve magához Gridet. — Nem szabad elárulnunk, hogy kinos helyzetben vagyunk. Karonfogva fogunk lemenni.

— De maga kék-zöldre csipi a karomat, — mondta Gríde panaszosan.

Ralph ingerülten hagyta, hogy menjen egyedül, aztán szokott szilárd, sulyos lépéseivel lement a lépcsőn és beszállt a kocsiba. Gríde Artur követte. Mikor a kocsis megkérdezte, hová hajtson, Gríde habozva nézett Ralphra, de mivel az hallgatott és semmiféle óhajtatást nem fejezett ki, Artur a maga címét mondta és arrafelé indultak el.

Utközben Ralph összefont karokkal, szótlanul ült a kocsi sarkában. Állát a mellének szegezte, lesütött szemét egészen eltakarta összehuzott szemöldöke, azt lehetett volna hinni, alszik. Mikor a kocsi megállt, felkapta a fejét, kitekin-
tett az ablakon, megkérdezte, hol van?

— Az én házam előtt — válaszolta a vigasztalhatatlan Gride, akit talán kellemetlenül érintett a ház elhagyatottsága. — Ó Istenem, az én házam előtt!

— Igen, felelte Ralph, — nem figyeltem meg, merre jöttünk. Szeretnék egy pohár vizet inni. Az csak van a házá-
ban?

— Kaphat egy pohár... akármit, amit akar, — felelte Gride nyögve. — Kocsis, hasztalan kopogtat. Huzza meg a csengőt!

A kocsis csengetett, csengetett, csengetett. Aztán kopog-
tatott, hogy az egész utca visszhangzott a kopogtatásaitól. Aztán hallgatózott a kapu kulcslyukán. Nem jött senki. A ház néma volt, mint a sir.

— Hogy lehet ez? — kérdezte Ralph türelmetlenül.

— Peg nagyon süket — felelte Gride aggódó, nyugtalan pillantással. — Ejnye, ejnye, kocsis, csengessen újra. Peg látni szokta a csengőt.

A kocsis megint csengetett és kopogott, kopogott és csen-
getett. A szomszédok közül többen kinyitották ablakaikat s átkiáltoztak egymásnak az utcán, hogy az öreg Gride gazda-
asszonya tán meghalt. Mások a kocsi köré sereglettek s külön-
böző találgatásokba bocsátkoztak. Némelyik azt állította, hogy
talán elaludt. A másiknak az volt a véleménye, hogy halálra
égette magát. A harmadiké, hogy leitta magát. Egy nagyon
kövér ember kijelentette, hogy biztosan valami ennivalót pil-
lantott meg s ez a szokatlan látvány olyan hatással volt rá,
hogy görcsöket kapott tőle. E legutóbbi föltevés különös elra-
gadtatást váltott ki a körülállók közül, akik hangos riadással és
nevetéssel méltatták a szellemességet s csak nehezen lehetett
őket lebeszélni arról, hogy lemásszanak a hátsó lépcsőn és
feltörjék a konyha ajtaját, hogy meggyőződjenek a tényállás-
ról. De ez még nem volt minden. Kiszivárgott a hire annak,
hogy Artur megházasodik ma délelőtt s most az emberek kér-
dezősködni kezdtek a menyasszony után. A többség Nickleby
Ralphot tartotta a menyasszonynak, aki ebből az alkalom-
ból álruhát vett föl; vidáman méltatlankodtak, amiért csizma-
ban, nadrágban jelenik meg a nyilvánosság előtt. Lehurrog-
ták s morogtak rá. Végül is a két uzsorás a szomszéd házban
keresett menedéket, egy létra segítségével átmásztak a hátulsó
udvar alacsony falán és épségben szálltak le a másik oldalon.

— Bevallom, szinte félek belépni, — szolt Gride Ralph-hoz fordulva, mikor magukra maradtak. — Mit szólna hozzá, ha meggyilkolták volna s most ott feküdnek s az agyát kiloccsantották volna egy piszkálóvassal, mi?

— Mit szólnék? — felelte nyersen Ralph. — Annyit mondok, szeretném, ha ilyen dolgok gyakrabban történnének meg és egyszerűbben lehetne végrehajtani őket. Bámészkodhatik és borzonghat. Igenis: szeretném.

Odalépett az udvaron levő kúthoz, jókora kortyot huzott a vizből, a fejére és az arcára is öntött belőle, ezután visszanyerte megszokott modorát s megindult a ház felé. Gride nyomon követte.

A ház ugyanolyan sötét és komor volt, mint rendszeren, a szobák némák, barátságtalanok. Minden kísérteties butordarab a szokott helyén állt. A zordon, vén óra vasszerkezete nem zavartatta magát a külső zajtól, nehézkesen ketyegett poros szekrényében. A rozoga szekrények mélabus zugaikba rejtőztek az emberi tekintetek elől, mint mindig. A lépések zaja tompán, barátságtalanul visszhangzott. A hosszalábu pók megállt futása közben és az emberek láttára megriasztva, sötét birodalmában mozdulatlanul maradt a falon, halottnak tette magát, míg el nem haladnak mellette.

Pincétől a padlásig mindent végignézett a két uzsorás. Minden nyikorgó ajtót kinyitottak, minden elhagyatott szobába benéztek. Pegnek nyoma sem volt. Végre leültek Gride Artur szobájában, hogy megpihenjenek a kutatókörut után.

— Azt hiszem, az a vén boszorkány elment valami lakodalmi előkészületek dolgában — mondta Ralph és menni készült. — Nézzen ide. Megsemmisitem a kötelezvényt, többé már nem lesz szükségünk rá.

Gride összehuzott szemmel nézett körül a szobában. Egyszerre csak térdreasett egy nagy láda előtt és ajkai közül irtózatoss kiáltás tört elő.

— Mi az? — kérdezte Ralph szigoruan körülnézve.

— Kiraboltak! Kiraboltak! — sikoltotta Gride Artur.

— Kirabolták? Pénzt raboltak el?

— Nem, nem, nem! Sokkal, de sokkal rosszabbat tettek.

— Mit? — kérdezte Ralph.

— Több mint pénz, több mint pénz! — kiáltozta a vén ember s ugy dobálta ki az irásokat a ládából, mint ahogy a vadállat turja a földet. — Inkább a pénzemet lopta volna el! Minden pénzemet... ugy sincs sok! Inkább koldussá tett volna, mintsem hogy ezt tegye!

— Mit? — mondta Ralph. — Hát mit tett, mondja meg már, maga bolond!

Gríde még mindig nem felelt, csak szaggatta, turta a papirokat s üvöltött, hörgött, mint a bajbajutott sátán.

— Azt mondja, hogy hiányzik valami — mondta Ralph dühösen megrázva Gríde gallérját. — Mi az?

— Papirok! Okmányok! Végem van! Tönkretett ember vagyok! El vagyok veszve!... El vagyok veszve... Kirabol-tak!... Tönkretettek!... Ez látta, amint olvastam... régóta látta... nagyon gyakran szoktam... megfigyelt... látta, hogy beteszem ennek a ládának a fiókjába... de a fióknak nyoma veszett... Ellopta! Pokolra való vén boszorkány!... Megrabolt.

— De hát mit rabolt meg? — kiáltotta Ralph, akinek agyában, úgy látszik, hirtelen világosság gyult, mert hirtelen felvillant a szeme és egész testében reszketett az izgalomtól, amint megragadta Gríde csontos karját. — Hát mit rabolt el?

— Ő nem is tudja, hogy mi az... Nem tud olvasni! — rikácsolta Gríde nem is figyelve a kérdésre. — Csak egy módon teheti pénzzé: ha hazaviszi. Valaki majd elolvassa neki és felvilágosítja, mitévő legyen. Ő meg a cinkosa pénzt fog érte kapni és a tetejébe még futni is hagyják. Érdemet csinálnak a dologból... Azt fogják mondani, hogy találták, hogy tudtak mindent és tanuskodni fognak ellenem! Az egyetlen ember, aki ebbe belepusztul, én vagyok, én, én, én!...

— Türelem! — mondta Ralph és még szorosabbra fogta Gríde karját, szeme sarkából olyan pillantást vetve rá, amely elárulta, hogy amit mondani készül, abban valami rejtett szándék van. — Hallgasson az okos szóra. Az a nő még nem érhetett messze. Rendőrt hívok. Magának nincs egyéb dolga, csak az, hogy tájékoztassa a rendőrt, mit lopott el s hamarosan lefűlelik. Elhiheti nekem. Hé, ide! Segítség!

— Nem, nem, nem! — kiáltotta a vén ember Ralph számára tapasztva a kezét. — Nem lehet, nem szabad.

— Segítség! Segítség! — kiabált Ralph.

— Nem, nem, nem! — visongott a másik s úgy toporzékolt, mint egy őrült. — Mondom, hogy ne tegye! Nem szabad! Nem szabad! Nem merem...

— Nem meri nyilvánosságra hozni ezt a rablást?

— Nem — felelte Gríde kezét tördelve. — Csitt, csitt, szót se erről. Egy szót sem szabad szólni róla. Nekem mindegy. Bármerre fordulok is, végem van. Elárultak. Följelentenek. Newgate-ban halok meg!

Ilyen és ezekhez hasonló őrzöngő felkiáltások után, amelyekbe sajátságosan keveredett félelem, fájdalom és düh, a halálra rémült ember lassan-lassan lecsillapodott valamelyest és most már csak halkán, kétségbeesetten nyögött, csak időnként üvöltött fel, amint a ládában hagyott papirok között kotorászva valami új veszteséget fedezett föl. Ralph anélkül, hogy sokat mentegetőzött volna gyors távozása miatt, egyszerűen otthagya a faképnél és nagy csalódást okozott a haz körül ácsorgóknak azzal a kijelentésével, hogy semmi baj sincs. Ezek után beült a kocsiba és hazahajtatott.

Az asztalán egy levél volt. Egy darabig ott hagyta, mintha nem volna bátorsága, hogy kibontsa, de végre is megtette és halottsápadt lett, amikor olvasta.

— Megtörtént a legrosszabb! — mondta. — A cég megbukott. Értem már. Tegnap este elterjedt a hír a City-ben és fülébe jutott azoknak a kereskedőknek. Értem, értem.

Nyugtalan lépésekkel méregette keresztül-kasul a szobát.

— Tízezer font! És csak egy napig hevert ott! Mindössze egy napig. Hány nyugtalan év, hány keserves nap és álmatlan éjszaka kellett, míg összekaparhattam ezt a tízezer fontot!... Tízezer font! Hány büszke kifestett dáma fanyalgott, mosolygott, hány tökjejú pazarló bókolt és hízeltgett volna szemtől szembe és átkozott volna szíve mélyén, mialatt én husz fontot csináltam volna ebből a tizből. Mennyi hízeltgő beszédben, udvarias pillantásban, tiszteletteljes levélben lett volna részem, miközben tönkreteszem, megkinozom, felhasználom ezeket a bajbajutott kunyorálókat a magam gyönyörűségére és hasznára! Legnagyobb hazugsága ennek a hazug világnak az, hogy a magamfajta ember a vagyonát színleléssel, árulással, hízeltgőssel, csuszás-mászással, hajlongással szerzi. Ezzel szemben mennyi hazugságot, mennyi közönségességet, mennyi alázatoskodást jelentett volna velem szemben ez a tízezer font — fennhéjázó fráterek részéről, akik engem is éppen úgy félretaszítanak, mint annyi maguknál külön emberrel teszik napról napra... ha pénzem nem lenne. Föltéve, hogy megkészszerelném, hogy száz százalékra adnám ki, hogy minden aranyért még egy másikat követelnék — ebben az egész halom pénzben egyetlen darab sem akadna, amely tízezer közönséges hitvány, piszkos hazugságot nem képvisel. Ó, nem a kölcsönadó, nem, hanem a kölcsönnevő hazugságait. A bőkezű gavallér, nagylelkű, pompázó emberek hazugságait, kik a világért sem lennének olyan közönségesek, hogy egy hatpennyst megtakarítsanak.

Ralph tovább járt fel és alá a szobában, mintha a fájdalom keserűségét eme gondolatoknak keserűségével akarná

ellensúlyozni. Amint lassan-lassan visszatért emlékezetébe vesztesége, annál kevesebb és kevesebb határozottság volt a viselkedésében. Végre leült egy karosszékbe, amelynek mind a két karját úgy megragadta, hogy csak úgy recsegett belé s ezt mormogta:

— Volt idő, mikor semmi a világon nem bántott volna jobban, mint egy ilyen nagy összegnek az elvesztése... semmi a világon. Mert születés, halál, házasság és mindazok az események, amelyek a legtöbb embert érdeklik, közömbösek nekem. Kivéve, ha nyereséggel vagy veszteséggel járnak. De most, esküszöm, a veszteség miatt érzett keserűségem összekeveredik bennem annak a tacsónak a diadala miatt érzett dühömmel, aki hirül hozta nekem. Akkor sem gyűlölhethetném jobban, ha ő lett volna az oka, majdnem úgy is érzem, mintha ő lett volna az oka. Hiszen csak bosszút állhassak rajta, nem baj, akármilyen lassan is, csak fölibe kerekedhessek, mindjárt jobban tudom elviselni veszteségemet.

Hosszan, mélyen elgondolkozott, aztán elküldött egy levelet Newmannel, amely Squeers urnak volt címezve a Szerecsennél. Utasította Noggsot, hogy érdeklődjék, megérkezett-e a városba a címzett s ha igen, várjon válaszra. Newman azzal a hírrel jött vissza, hogy Squeers ur megérkezett a reggeli postakocsival és ágyban vette át a levelet, de üdvözlését küldi és azt izeni, hogy azonnal fölkel és egyenesen eljön Nickleby urhoz.

Az üzenet átadása és Squeers megérkezése között nagyon rövid idő telt el és akkorára már Ralph teljesen leküzdötte felindulását és visszanyerte kemény, hajthatatlan modorát, amelynek bizonyára nagy része volt abban, hogy olyanféle emberekben, akik erkölcsi kérdésekben nem voltak tulságosan finnyásak, mély benyomást keltett.

— Nos, Squeers ur, — mondta Ralph és szokott mosolyával üdvözölte az érdemes férfit, amely mosolyhoz egy éles pillantás és összeráncolt homlok járult — hogy van?

— Nagyon jól, — felelte Squeers — a családom is jól van, a fiuk is, csak most valami kiütéses betegség ütötte fel a fejét az iskolában, ami meglehetősen elrontotta az étvágyukat. De hát rossz szelek fujdogálnak, azok nem tesznek jót senkinek. Ezt mondom én mindig, ha valami megpróbáltatás éri a fiukat. A halandó ember sorsa, uram, a megpróbáltatás. Már maga a halandóság is megpróbáltatás! Egyéből sem áll az egész élet, mint megpróbáltatásokból, és ha valamelyik fiu kapálódzik ellene és zavarja az embert a lármájával, be kell verni a fejét. Ez a Szentírásban is így van benne.

— Squeers ur! — mondta szárazon Ralph.

— Tessék!

— Mellőzzük ezeket az értékes erkölcsi tanulságokat és térjünk a tárgyra.

— A legnagyobb örömmel, — felelte Squeers — és engedje, hogy először is megjegyezzem...

— Hagyjon előbb engem beszélni!... Noggs!

Newman csak akkor jelentkezett, mikor már kétszer vagy háromszor szólították és megkérdezte, hogy gazdája hívta-e.

— Hívtam. Menjen ebédelni. De azonnal. Hallja?

— Nem most van annak az ideje, — mondta Newman dacosan.

— Azt én szabom meg, én pedig azt mondom, hogy most van az ebéd ideje, — felelte Ralph.

— Mindennap megváltoztatja, — mondta Newman — ez igazán nem járja!

— Nem tart maga olyan sok szakácsot, könnyű szerrel megbékítheti őket, ha ez kellemetlen nekik, — vágott vissza Ralph. — Most pedig menjen!

Ralph ellenmondást nem tűrő hangon adta ki ezt a parancsot, amellet még — azzal a kifogással, hogy valami iratokat hoz át a kis irodából — utána is nézett, hogy teljesítették-e parancsát. Mikor aztán Newman elment, beláncolta a kaput, nehogy az titokban visszajöhessen a kulcsa segítségével.

— Minden okom megvan rá, hogy gyanakodjam erre a fickóra, — mondotta Ralph, mikor saját irodájába visszatért. — Éppen azért, amíg rá nem jöttem, hogyan lehetne őt a legrövidebb és legkényelmesebb módon tönkretenni, legcélszerűbbnek vélém, ha kellő távolságban tartom magamtól.

— Azt hiszem, ennek nem sok kellene, hogy tönkremenjen, — mondta Squeers vigyorogva.

— Az lehet, — felelte Ralph. — Ismerek egy sereg embert, akiknek szintén nagyon kevés kéne ahhoz, hogy tönkremenjen. De mit akart az előbb mondani?

Az a rövid és tárgyilagos modor, ahogyan Ralph felemlítette ezt a példát és hozzáfűzte a rákövetkező célzást, kétségkívül igen mély hatást keltett Squeers urban (s ez is volt a célja), aki most, egy kis habozás után, sokkal csendesebb hangon mondta:

— Csak azt akartam mondani, hogy ennek a hálátlan, szívtelen nagyobbik Snawley fiúnak a dolga egészen kihoz

engem a sodromból és igen nagy kellemetlenségeket okoz, nem is szólva arról, hogy heteken át özvegységre kárhoztatja a feleségemet. Én természetesen rendkívül örvendek, hogy önnek dolgozhatom...

— Természetesen, — mondta szárazon Ralph.

— Igen, mondom, természetesen, — folytatta Squeers ur, térdait dörzsölgetve — de mégis, ha az ember jó kétszázötven mérőföldet utazik, mint én, hogy legyen egy esküt, az bizony nagy megerőltetés ám, nem is említve a kockázatot.

— És hol van itt a kockázat? — kérdezte Ralph.

— Mondom, hogy nem említem a kockázatot, — felelte Squeers kitérően.

— Én pedig újra azt kérdezem, hol itt a kockázat?

— Nem, mintha panaszkodni akartam volna, Nickleby ur, — védekezett Squeers — szavamra, sosem láttam még ilyen...

— Azt kérdezem, hol a kockázat? — ismételte nyomatékosan Ralph.

— Hogy hol a kockázat? — felelte Squeers, még erősebben dörzsölgetve a térdét. — Minek azt emlegetni... Legjobb, ha bizonyos tárgyakat elkerülünk. Óh, hiszen ön jól tudja, micsoda kockázatra gondolok.

— Hányszor mondtam már magának és hányszor kell még ismételnem, hogy maga nem kockáztat semmit? — csattant fel Ralph. — Mi egyébre esküdött meg, vagy mi egyébre kell megesküdnie, mint arra, hogy ekkor, meg ekkor magára bíztak egy SMIKE nevű fiút, hogy bizonyos számú évekig növendéke volt, ilyen, meg ilyen körülmények között elveszett, most megtalálták és maga ráismert ennek, meg ennek a kezében. Ez mind igaz. Vagy nem?

— De igen, ez mind igaz, — felelte Squeers.

— Hát akkor, — folytatta Ralph — hol itt a kockázat? Ki más esküszik hamisan, mint SNAWLEY, pedig annak jóval kevesebbet fizettem, mint magának!

— SNAWLEY mindenesetre nagyon olcsón csinálta, — jegyezte meg Squeers.

— Olcsón csinálta! — vágott vissza bosszusan Ralph — és jól csinálta; szenteskedő arccal, megdicsőült pofával csinálta, de maga?! Kockázat! Mit nevez maga kockázatnak? A bizonyítványok mind hitelesek. SNAWLEYNAK *csakugyan* volt egy másik fia, az első felesége *csakugyan* meghalt, csak annak a szelleme mondhatná meg, hogy nem ő írta azt a levelet; csak SNAWLEY mondhatná meg, hogy ez nem az ő fia, mert az már a férgek tápláléka. Egyedül SNAWLEY esküszik

hamisan, az pedig, azt hiszem, alaposan megszokta már. Hát hol a maga kockázata?

— Hát tudja, — szólt Squeers, nyugtalanul fészkelődve székében — ha már erről beszélünk, hol a maga kockázata?

— Helyes kérdés, — felelte Ralph — nem játszom szerepet ebben az ügyben, de maga sem. Snawley legfőbb érdeke, hogy ragaszkodjék ahhoz a históriához, amit előadott és egyedüli kockázata az volna, ha egy jottányival is eltérne tőle. Mondja meg hát végre, mit kockáztat maga ezzel az összebeszéléssel?

— Hiszen mondom, — tiltakozott Squeers, nyugtalanul nézve maga körül — ne nevezze ezt így, kérem, tegye meg ezt a szivességet, hogy ne nevezze így.

— Nevezze, ahogy akarja, — szólt ingerülten Ralph — az a fő, hogy rendelkezésemre álljon. Ez a mese arra a célra készült, hogy alaposan megbosszantsunk vele valakit, aki rontotta a maga üzletét és hogy maga újra a kezébe kaparinthassa azt a félholt mindenest, akit azért akart visszaszerezni, mert tudta, hogy ezzel bünteti meg legsúlyosabban az ellenséget. Igaz ez, Squeers ur?

— Hát, tetszik tudni, — felelte Squeers, akiben igen mélységes hatást keltett Ralph eltökéltsége és hajthatatlan, szigorú modora — hát tetszik tudni, bizonyos mértékig így van.

— Mit jelent ez? — kérdezte Ralph.

— Ez azt jelenti, hogy csak bizonyos mértékig. Hogy nem egészen az én kedvemért történt a dolog, mert ön is ki akarta elégíteni valami régi bosszuvágyát.

— Hát ugyan mit gondol, — felelte Ralph, akit éppenséggel nem hozott zavarba ez a kijelentés — segitettem volna magának másképp?

— Nem, azt hiszem, hogy nem, — felelte Squeers. — Én mindössze annyit akartam, hogy ez a dolog tisztázva legyen közöttünk.

— Nem is lehet másképp, — mondta Ralph. — Igaz, hogy a számadás ellenem szól, mert én pénzt adok ki arra, hogy kielégítsem a bosszuvágyamat, maga pedig pénzt kap és a bosszuvágyának is eleget tesz. Maga legalább olyan kapzsi, mint amilyen bosszuvágyó. Melyikünk jár jobban? Maga, aki egyidejűleg jut pénzhez és elégtételhez és akinek a pénze mindenesetre biztos, ha a bosszuja nem is, vagy én, aki minden körülmények között kiadom a pénzt és legföljebb a pusztá bosszumat elégíthetem ki?

Squeers erre csak vállvonogatással és mosolygással tudott felelni, mire Ralph rászólt, hogy hallgasson és kö-

szönje a kegyes sorsnak, hogy ilyen jól járt, azután tekintetét mereven rászögezve, elmondta neki, hogy:

Először is: Miklós meghiusította egy tervét, amely bizonyos fiatal hölgy férjhezmenetelére vonatkozott és az apa hirtelen halálát követő zűrzavarban hatalmába kerítette ezt a fiatal hölgyet és diadallal vitte el.

Másodszor: valami végrendelet, vagy egyéb intézkedés, — minden esetre írott okmány, amely feltétlenül magában foglalja a fiatal hölgy nevét és így könnyen ki lehet választani más iratok közül, föltéve, hogy hozzá lehet férni ahhoz a helyhez, ahol le van téve — olyan vagyona jogositja ezt a hölgyet, hogy, amennyiben valamikor tudomást szerez ez okmányról, ezzel gazdaggá, azonkívül félelmetes ellentétlé teszi férjét. (Ralph ugy adta elő a dolgot, hogy Miklós biztosan feleségül veszi Magdolnát.)

Harmadszor: ezt az okmányt, egyéb irásokkal együtt, ellopták valakitől, aki maga sem egyenes uton jutott hozzá és rejtgette, ezért nem is mer lépéseket tenni, hogy visszakapja és hogy ő, Ralph, tudja, ki a tolvaj.

Squeers mindezt mohón hallgatta, csak úgy itta be a szavakat, fél szemét kerekre meresztette, száját kítátotta, végtelenül kíváncsi volt, miféle különös okból tiszteli meg őt Ralph ennyire a bizalmával és hova akar mindezzel kiilyukadni?

— Most ide figyeljen, — mondta Ralph előrehajolva és kezét Squeers karjára téve. — Hallgassa meg a tervemet, amit okvetlen végre *kell* hajtanunk. Eből az okmányból senkinek sem lehet haszna, csak a leánynak vagy a férjének. És hogy hasznát tudják venni, elengedhetetlenül szükséges, hogy valamelyikük hozzájusson. Ezt minden kétséget kizáró módon megállapítottam már. Meg akarom szerezni ezt az okmányt. Aki idehozza, annak ötven fontot adok aranyban, aztán az írást a szeme láttára hamuvá égetem.

Squeers tekintetével követte Ralph kézmozdulatát, aki a kandalló felé lóditotta a kezét, mintha most semmisítené meg azt az írást; nagyot lélezett, aztán így szólt:

— Igen ám, de ki hozza el?

— Lehet, hogy senki, mert nem olyan egyszerű, hozzáférfni, — mondta Ralph — de ha valaki ellozza, az maga lesz.

Squeers ur elszörnyedésének első jelei s az, hogy közreműködését kereken megtagadta, sok embert meghökkentettek volna, vagy talán arra bírták volna rá őket, hogy teljesen lemondjanak szándékukról. Ralphra azonban a legcsekélyebb hatást sem tették. Mikor az iskolamester már rekedtre beszélte magát, Ralph még olyan nyugodtan terjeszkedett ki

az ügy fontosabb körülményeire, mintha senki sem szakította volna félbe.

Ilyen körülmények voltak például: Sliderskewné magas kora, roskatagsága, gyöngesége. Továbbá az, hogy — tekintetbe véve zárkózott életmódját és hosszú tartózkodását olyan házban, mint a Grideé — igen valószínűtlennek látszott, hogy valami bűntársa, vagy akár csak ismerőse is lenne. Ezzel szemben nagyon valószínűnek látszik, hogy a rablás nem előre megfontolt szándékkal történt, mert akkor az öreg asszony kilesett volna egy olyan alkalmat, amikor pénzt is vihet el. Ugyanilyen kézenfekvő volt, hogy igen nehéz helyzetbe került, ha gondolkozni kezd rajta: mit is követett el tulajdonképpen és terhére is lesznek ezek az okmányok, melyeknek tartalmáról halvány sejtelme sem volt. Hogy aki jól ismeri a helyzetet, aránylag könnyen hozzáférkezhetik, ha kell, ráíeszhethet, vagy bizalmat kelthet maga iránt s valami ürüggyel kezébe kaparinthatja az okmányt. Ehhez járultak még olyan megfontolások is, hogy Squeers állandóan távol élt Londontól, tehát Sliderskewnével való összeköttetése merő farsangi komédia, melynek során nem igen ismerheti őt fel senki sem most, sem később. Hogy Ralph maga nem vállalkozhatik a dologra, mert az asszony már ismeri látásból; azonkívül különböző megjegyzések Squeers rendkívüli ügyességéről, tapintatáról, tapasztaltságáról, amelynek folytán az ő számára egyszerű gyermekjáték egy ilyen vénasszony elbolondítása. Mindeme rábeszélés tetejébe Ralph igen ügyesen és erőteljesen domborította ki Miklós vereségét az ő sikerük esetén, hogy mikor az azt hiszi, hogy gazdag örökösöt vesz feleségül, tulajdonképpen egy koldushoz láncolja magát. Rámutatott arra, mily rendkívül fontos Squeers helyzetében egy olyan ember barátsága, mint ő, részletesen kiterjeszkedett rá, hányszor volt már hasznára megismerkedésük óta; meg arra, hogy egyszer kedvező jelentést tett egy beteg fiu ápolásáról, aki Squeers keze között halt meg (s akinek halála igen kíváncsú volt Ralph és üzletfelei szempontjából, de *erről* hallgatott), végül arra célzott, hogy az ötven fontból esetleg hetven is lehet, sőt, nagy siker esetén, száz is.

Mikor az érvelésnek vége szakadt, Squeers keresztbe rakta lábait, aztán ismét egyenesen ült, vakarta a fejét, dörzsölte a szemét, rágta a körmét, vizsgálgatta a tenyerét, s miután még sok egyéb hasonló jelét adta nyugtalanságának és határozatlanságának, megkérdezte: „vajon száz font a legmagasabb összeg-e, amit Nickleby ur ajánlhat?” Mikor erre igenlő választ kapott, megint nyugtalan lett, gondolkozni kezdett, megkérdezte: „nem lehetne-e szó még ötven-

ről?" De nem ért el kedvező eredményt, azután kijelentette, hogy úgy érzi, meg kell tennie minden telhetőt egy barátért, mert ez volt mindig az ő alapelve, ennél fogva elvállalja a dolgot.

— De hogyan fog hozzáférni ahhoz az asszonyhoz? — kérdezte Squeers. — Ez az, ami legjobban érdekel.

— Lehet, hogy egyáltalán nem fog sikerülni, — felelte Ralph — de mindenesetre megkísérlem. Volt rá eset, hogy felhajszoltam én már ebben a városban olyan embereket is, akik jobban elrejtőztek, mint ő, ismerek én városrészeket, ahol egy-két jól elhelyezett guinea gyakran bonyolultabb rejtélyeket is megold, vagy továbbra is a homályban tartja őket, ha szükséges. De hallom, hogy az emberem csönget a kapun. Most már el is bucsuzhatunk. Jobb lesz, ha nem sokat járkál ide-oda, hanem vár, amíg hall felőlem.

— Helyes, — felelte Squeers. — Mit akarok mondani: ha nem akadnék rá, remélem, kifizeti költségeimet a Szerecsennél? És valamit az idővesztéséért is ad?

— Igen, — mondta Ralph bosszusan. — Egyéb mondanivalója nincs?

Squeers a fejét rázta, Ralph kikísérte az utcai kapuig s Newman épülésére hangosan csodálkozott, hogy miért van úgy bereteszelve a kapu, mintha éjszaka volna. Beengedte Newmant, kibocsátotta Squeerset és visszament a szobájába.

— Ugy! — dörmögte. — Most jöjjön, aminek jönnie kell! Egyelőre szilárdan és rendületlenül állok. Csak legalább ezt a kis részét a veszteségemnek és bosszúságomnak fizettessem meg. Csak legalább ezt az egy reményét zuzzam össze. Mert ez, tudom, drága a szívének. Csak ezt megtehessem, ez első szeme lesz annak a láncnak, amit köréje fonok s amilyent még ember nem kovácsolt soha.

LVII. FEJEZET.

Hogyan fogott a dolgához Nickleby Ralph segitőtársa és hogyan boldogult vele.

Sötét, nedves, borus őszi este volt. Egy szegényes ház padlásszobájában, egy Lambeth közelében lévő, sötét utcában, vagy inkább udvarban, magányosan üldögélt egy fél-szemű ember, aki igen furcsán volt öltözve, talán azért, mert nem volt neki jobb ruhája, vagy talán, mert ez csak álruha volt. Bő felsőkabátot viselt, melynek ujja másfélszer hosszabb volt, mint az ő karja, szélessége és hosszúsága pedig olyan, hogy tetőtől talpig beléburkolózhatott volna igen könnyen s nem kellett volna attól tartania, hogy tulságosan megfeszül a kabát ócska, zsiros kelméje.

Ilyen öltözetben, ezen a helyen, amely annyira távol esett azoktól, ahol rendesen meg szokott fordulni, ebben a szegényes és nyomoruságos állapotban, valószínűen maga Squeersné is csak nehezen ismerte volna fel urát és parancsolóját. Bár természetadta éleslátásának bizonyára segítségére sietett volna a gyöngéd, vágyakozó feleség asszonyi ösztöne. De azért bizonyos, hogy ez a férfi Squeersné ura és parancsolója volt. És Squeersné ura és parancsolója látszólag elég vigasztalan hangulatban volt, mert az asztalon mellett álló fekete palackból kortyingatva, olyan pillantással nézett körül a szobában, amelyben szemmelláthatóan kevés érdeklődés volt a körülötte lévő tárgyakat illetően s melyben inkább távoli tájak és személyek iránti fájdalmas vágyakozás csillogott.

Az is igaz, hogy nem sok vonzó akadt abban a szobában, amelyben oly elégedetlenül vándorolt Squeers tekintete, sem a szűk utcában, amelyre lenézhetett volna, ha közel mert volna menni az ablakhoz. A padlásszoba, amelyben üldögélt,

csupasz és szegényes volt, az ágy és a többi szükséges butor-darab a legközönségesebb kivitelű, rozoga, piszkos és igen kevésbé csábító külsejű. Az utca sáros, piszkos, néptelen. Csak egy kijárója lévén, nem igen jártak benne mások, mint azok, akik ott laktak, s mert az éjszaka olyan volt, mikor a legtöbb ember örül, ha fedél alatt lehet, hát most nem is látszott rajta egyéb jele az életnek, mint a szegényes gyertyák homályos pislogása a piszkos ablakok mögül, s más hang nem igen hallatszott, mint az eső kopogása s olykor-olykor valami nyikorgó ajtó nehéz csapódása.

Squeers tovább is vigasztalanul nézett körül s csöndben hallgatta ezeket a hangokat, a csöndet csak bő kabátjának suhogása törte meg, mikor néha-néha fölemelte a kezét, hogy poharát szájához emelje. Ezt a foglalatosságot folytatta egy ideig, míg csak az egyre növekvő homály eszébe nem juttatta, hogy megkoppantsa a gyertyát. Ez a testmozgás, mintha kissé élénkebbé tette volna, tekintetét a mennyezetre emelte, rámeredt a különböző, formátlan, esetlen ábrákra, amiket a tetőn beszívargó nedvesség rajzolt oda s aztán a következő magánbeszédbe kezdett:

— Ez aztán szép mulatság, mondhatom! Remek egy mulatság! Itt vagyok már... nézzük csak, hány hete is? Idestova hat hete. Hajszolom ezt az átkozott vén banyát, ezt a piszkos tolvajt, — Squeers urnak igazán nagy erőfeszítésébe került, hogy kimondja ezt a jelzöt — s ezalatt Dotheboys Hall fenekestül felfordulhat. Ez a feneség, ha az embernek olyan elszánt, vakmerő fickóval van dolga, mint az öreg Nickleby. Az ember sosem tudhatja, mikor végzett vele s ha egy penny erejéig belebocsátkozott valamibe, már egy font erejéig uszik benne.

Ez a megjegyzés valószínűen eszébe juttatta Squeers urnak, hogy ő mindenesetre száz font erejéig van benne a dologban, ennélfogva arckifejezése megenyhült, s mikor szájához emelte a poharat, sokkal jobban élvezte annak tartalmát, mint az előbb.

— Soha életemben olyan ravasz fickót, mint Nickleby, nem láttam — folytatta Squeers a magánbeszélgetést. — Soha, soha. Az mindenkinek az eszén túljár. Tul az. Milyen ravaszul kutatótt, keresett, nyomozott nap-nap után és szaladt és csuszott és lapult és szimatolt, míg végre kisütötte, hol bujkál a drágalátos Peg és egyengette előttem az utat, hogy dolgozhassam. Ugy csuszott-mászott, siklott, mint egy csuf, csillogó szemű, hidegvérű, vén kigyó. Ah, remekül megállta volna a helyét a mi pályánkon, de hát az tulságosan szűk lett volna neki. Az ő lángelméje ledöntött volna minden korlátot, átgázolt volna minden akadályon s lerom-

bolt volna mindent, ami előtte áll, amig csak olyan emléket nem állított volna magának, hogy... No, a többit majd akkor mondom és gondolom majd végig, ha több kedvem lesz hozzá.

Itt megállapodott a gondolataiban, újra ivott a pohárból, előhuzott a zsebéből egy piszkos levelet s olyan arccal kezdte betűzni, mint aki már nagyon gyakran olvasta s most csak jobb mulatság hijján veszi elő, hogy felfrissitse vele az emlékezetét.

— A disznók jól vannak, — olvasta — a tehenek jól vannak, a fiuk komiszak. A kis Sprouten hunyorgatott a szemével. — Hunyorgatott? No, majd hunyorgatok én neki, csak legyen otthon! — Cobbey már megint fintorgatja az orrát ebédközben s azt mondja, hogy azért, mert a husnak szaga van. — Helyes, Cobbey, ha hazamegyek, meglátod, fintorgatod majd te az orrodát, marhahus nélkül is. — Pitcher újra lázas lett, — hát persze — a rokonai hazavitték és megérkezése utáni napon meghalt. — Persze, hogy meg. Csak azért, hogy engem bosszantson! Nincs még egy kölyök az egész iskolában, aki megtette volna, hogy éppen a negyedév végén haljon meg, amikor már mindent kicsikart tőlem és a legvégső perccig nem engedett a komizásából, — a legkisebb Palmerfiu azt mondja, hogy szeretne az égben lenni — én igazán nem tudom, mit kéne csinálni ezzel a fickóval. Mindig valami képtelenséget kíván. Egyszer azt mondta, hogy számár szeretne lenni, mert akkor nem volna olyan apja, aki nem szeretné. Micsoda gonoszság egy hat éves gyerektől!

Squeers urat oly nagy mértékben felháborította a gyermek megátalkodottsága, hogy bosszusan félretette a levelet és más gondolatokban próbált vigasztalást találni.

— Nagyon hosszú ideje lézengek már Londonban, — mondta. — Pedig elég drága hely ez akkor is, ha csak egy hetet tölt itt az ember. Viszont száz font annyi, mint öt fiu. S öt fiu csak az egész évre fizet száz fontot, abból pedig még a kosztjukat is le kell vonni. Tulajdonképpen nem is vesztetem semmit azzal, hogy itt vagyok, mert a fiuk pénze csakugy befolyik, mintha otthon lennék. A feleségem pedig rendben tartja őket. Ezt a kis idővesztést azért persze pótolni kell, a verésekkel is meglehetősen hátralékban maradtam, de azt pár nap alatt helyrehozom. Száz fontért az ember ne sajnáljon egy kis különmunkát. Most már nemsokára ideje, hogy ellátogassak a vénasszonyhoz. Abból ítélve, amit tegnap este mondott, az a véleményem, hogyha egyáltalán sikerülhet a dolog, ma este sikerül. Hát iszom még egy félpohárral, hogy sikert kívánjak magamnak és felfrissítem az elmémet. Egészségedre, kedves feleségem!

Squeers úgy kacsintott félszemével, mintha a hölgy, akinek egészségére ivott, csakugyan jelen volna. Azután — bizonyára lelkesedésében — egy egész pohárral töltött s azt ki is itta. Mivel pedig az ital nyers spiritusz és ez a pohár nem az első volt, senki sem csodálkozhatik rajta, hogy fölötőbb vidám kedve kerekedett és éppen eléggé lelkes ahhoz, hogy célját elérhesse.

Rövidesen kiderült az is, hogy mi volt a célja. Még néhány fordulót tett a szobában, hogy a lépteit megszilárdítsa, hóna alá kapta a palackot, kezébe fogta a poharat, elfújta a gyertyát, mintha hosszabb időre szándékoznék távozni, ki-somfordált a lépcsőházba, odalopódzott a szemközt lévő ajtóhoz és halkan kopogtatott rajta:

— Ámbár, ha meggondolom, mire jó a kopogtatás? — mondta magában. — Hisz ugyse hallja meg! Remélem, nincs neki valami különös dolga. És ha igen, nem nagy baj, ha én is látom, mit csinál.

E rövid előjáró beszéd után, Squeers rátette a kezét a kilincse, bedugta fejét egy padlásszobába, ami még az övénél is sokkal siralmasabb volt s látván, hogy nincs ott senki, csak egy öregasszony, aki a nyomoruságos kis tűz fölé hajol, — mert, noha még meleg idők jártak, az esték már hűvösek voltak, — belépett és megveregette az öregasszony vállát.

— Na, drága Slider, — mondta Squeers kedélyesen. — Hogy vagyunk?

— Maga az? — kérdezte Peg.

— Ugy van. Én vagyok. *Én*, az az elsőszemélyű személyes névmás alanyesetben, *vagyok* pedig a lenni ige egyes számu első személye, — felelte Squeers, össze-vissza idézgetve a nyelvtanból — s ha nem hiszi, járjon utána.

Mindezt szokott hangján mondta el, amelyből Peg természetesen egy kukkot sem hallott. Aztán egy számolyt húzott a tűzhöz, leült az öregasszonnyal szemben, a palackot meg a poharat letette kettejük közé és torkaszakadtából üvöltött:

— No, drága Slider?

— Hallom, — mondta Peg, igen kegyes arckifejezéssel.

— Eljöttem, amint megígérttem, — ordította Squeers.

— Ott is ezt szokták mondani, ahova valósi én vagyok — jegyezte meg Peg nyájasan — de én azt tartom, jobb az olaj.

— Minél jobb? — bömbölte Squeers, s halkan még valami meglehetősen goromba megjegyzést fűzött hozzá.

— Nem, — felelte Peg — persze, hogy nem.

— Sosem láttam még ilyen rusnya békát! — mormogta Squeers s olyan szeretetreméltó arcot vágott, amelyet csak tudott, mert Peg szeme rajta volt s az öregasszony félénken nevetgélt afölötti örömében, hogy milyen választékosan felelt. — Látja ezt? ez itt egy palack.

— Látom, — felelte Peg.

— Hát ezt látja-e? — kurjongatta Squeers. — Ez meg egy pohár.

Peg azt is látta.

— Na, most nézzen ide, — mondta Squeers, miközben szavait megfelelő ténykedéssel kísérte. — Megtöltöm a poharat a palackból, azt mondom: egészségére, Slider, és kiürítem. Azután gyöngéden kiöblítem egy kis csöppel, amelyet kénytelen vagyok a tűzbe önteni, — ohó, a legközelebbi alkalommal begyújtunk a kandallóba — újra megtöltöm és átnyujtom magának.

— A maga egészségére, — mondta Peg.

— Ezt mindenesetre megéri, — dörögte Squeers és figyelte Sliderskewnét, miközben az lehörpintette porcióját s azután rettenetesen fulladozott és nyögdécselt — hát most beszéljessünk. Hogy van a reumája?

Sliderskewné egyre hunyorgott, kuncogott, meglátszott rajta, milyen határtalanul bámulja Squeers urat, személyét, modorát, társalgását és azt felelte, hogy a reumája jobban van.

— Mi az oka, — mondta Squeers, akit a palack tartalma újra jókedvre derített — mi az oka a reumának? Mit gondol? Miért kapja azt az ember?

Sliderskewné azt mondta, nem tudja biztosan, de talán azért, mert annak úgy kell lennie.

— A kanyaró, a reuma és számarköhögés, a láz, a váltóláz, a zsába, — mondta Squeers — az összesen mind filozófia. Filozófia továbbá minden égitest, azonkívül a földi testek is. Ha egy égitestben meglazul egy csavar, az filozófia. S ha egy földi testben lazul meg, az is filozófia. Vagy az is lehet, hogy néha egy kis metafizika is van benne. De az nem olyan gyakori eset. Nekem például a kölykök is mind filozófiák. Ha egy szülő valamilyen klasszikai, kereskedelmi, vagy matematikai kérdést intéz hozzám, én komoly ábrázattal azt mondom: először is, uram, filozófus ön? — Nem, Squeers ur, aszongya — nem vagyok, aszongya. — Akkor kérem, mondom én, nagyon sajnálom, nem magyarázhatom meg a dolgot. — Természetesen a szülő ilyenkor elmegy, azt kívánja, bárcsak filozófus lenne s ugyancsak természetesen azt hiszi, hogy én az vagyok.

Ezeket mondta Squeers ur és még sok mindenfélét, az ittas ember fontoskodásával félig komoly, félig tréfás hangon, egész idő alatt szemmel tartva Sliderskewné, aki persze az egészből egy kukkot sem hallott, azután a tiszteletreméltó ur megint töltött magának s átadta a palackot Pegnek, aki szintén jót huzzott belőle.

— Remek színben van, — mondta Squeers. — Husz font, tíz pennyvel jobb színben van, mint volt.

Sliderskewné megint kuncogott, de szerénysége tiltakozott az ellen, hogy élőszóval is nyugtázza ezt a bókot.

— Husz font tíz pennyvel jobb színben van, — ismételte Squeers — mint aznap, mikor bemutatkoztam. Ennélcsisz?

— Ó, — mondta Peg fejét rázva. — Hogy megijesztett akkor maga engem!

— Csakugyan? — mondta Squeers. — Hát különben, elég ijesztő dolog is, hogy megjelenik egy idegen és azzal mutatkozik be, hogy mindent tud magáról, tudja a nevét, meg azt, hogy mért él itt olyan visszavonultan, hogy mit emelt el és kitől emelte el — nem igaz?

Peg helyeslően bólintott.

— De én tudok ám minden ilyesmit, — folytatta Squeers. — Efféle eset nem történhetik meg úgy, hogy én járatos ne lennék benne. Tudja, én olyan ügyvédféle vagyok, Slider és elsőranguan értem a dolgomat. Belső barátja és bizalmas tanácsadója vagyok majdnem minden férfinak, asszonynak, gyerekeknek, aki kellemetlenségbe keveredik, amiért kicsit enyves a keze. Én . . .

Sliderskewné itt félbeszakította Squeers érdemeinek és tehetségeinek ezt a felsorolását, mely részben a Nickleby Ralph-fel együttesen megállapított tervhez tartozott, részben pedig a fekete palackból származott.

— Hahaha! — kacagott az öregasszony, karját összefonva és fejét csóválva — hát szóval egyáltalán nem házasodott meg? Hát még sem házasodott meg?

— Nem, — felelte Squeers.

— És jött egy fiatal udvarló és elvitte a menyasszonyt. Mi? — mondta Peg.

— Még pedig egyenesen az orra elől, — felelte Squeers — s azt is hallottam, hogy az a fickó nagy botrányt is csapott, betörte az összes ablakokat s az öreget arra kényszerítette, hogy nyelje le a vőlegényi szallagot. Majdnem meg is fulladt.

— Mesélje el újra az egészet, — kiáltotta Peg, akinek

gonosz élvezete telt abban, hogy régi gazdája így póruljárt és csaknem félelmetesen villogott a szeme rut ráncai közt. — Hadd halljam újra, elejétől fogva, mintha még sose mondta volna el nekem. Szóról-szóra akarom hallani az elejétől fogva, tudja, onnan kezdve, mikor akkor reggel elment a menyasszonya házához.

Squeers bőkezűen töltögette az italt Sliderskewnének, maga is gyakran huzott a palackból — így gyűjtött erőt a fárasztó hangos beszédhez — és teljesítette a vénasszony kívánságát. Leírta, hogy tették csuffá Gríde Arturt s azt tette hozzá, ami éppen eszébe jutott s ez az ötletesség, ez a találékonyság már ismeretségük kezdetén is igen nagy hasznára vált neki. Sliderskewné el volt ragadtatva, forgatta a fejét, felhuzta a csupa csont és bőr vállát s olyan sokféleképpen, olyan förtelmesen ráncolta hullaszerű arcát, hogy még Squeersben is csodálkozást és undort keltett.

— Hazug vén kecske, — mondta Peg. — Rászedett engem ravasz fogásokkal, hazug ígéretekkal, dehát se baj. Kvittek vagyunk. Igen. Kvittek vagyunk.

— Kvittek lettek volna akkor is, — felelte Squeers — ha ő megházasodott volna. De most már így maga van fölényben. De milyen fölényben! Azt ki sem lehet mondani! És erről jut eszembe: — tette hozzá, odanyujtva neki a poharat — ha kívánja, hogy véleményét mondjak azokról az okmányokról és megmondjam, melyiket tartsa meg, melyiket égesse el, hát most itt az ideje, Slide.

— Nem olyan nagyon sürgős, — mondta Peg ravaszul hunyorgatva.

— Ó, nagyon helyes, — jegyezte meg Squeers — nekem igazán mindegy, hiszen tudja, hogy maga kérte a tanácsomat. Nem számítanék föl érte semmit, mert a barátja vagyok. Persze, maga tudja a legjobban, mit kell tennie, de Slide, figyelmeztetem, hogy maga tulságosan bátor nő.

— Hogy érti azt, hogy bátor? — mondta Peg.

— Hát úgy értem, hogy én a maga helyén nem hagynék így heverni olyan írásokat, amik miatt fölakaszthatnak, mondom, nem hagynám itt heverni őket, ha egyszer pénzt kaphatok értük. Aminek nem lehet hasznát venni, azt megsemmisíteném, aminek még lehet, azt valahogy biztonságába helyezném, — felelte Squeers — de hát mindenki maga ítéli meg legjobban, mit kell tennie. Én mindössze ennyit mondok.

— Hát akkor jöjjön, nézze meg, — mondta Peg.

— Én nem akarom megnézni, — felelte Squeers, bosszúságot színélve. — Ne beszéljen erről ugy, mintha ez valami

élvezet volna. Mutassa meg valaki másnak, attól kérjen tanácsot.

Squeers valószínűleg tovább folytatta volna ezt a haragsodit, ha Sliderskewné, abbeli aggodalmas igyekezetében, hogy újra a kegyeibe férközzék, — oly határtalanul gyöngéd nem kezdett volna lenni, hogy majdnem megfojtotta cirógatásával. Squeers tőle telhető kedvességgel próbálta elhárítani ezeket az apró bizalmaskodásokat, amiben kétségtelenül ugyanannyi szerepe volt a fekete palack tartalmának, mint az idős hölgy testi fogyatékoságának, aztán kijelentette, hogy csak tréfált és változatlan jókedve bizonyságául azonnal hajlandó megvizsgálni az írásokat, ha ezzel örömet, vagy megnyugvást szerezhet bájos barátnőjének.

— És ha már ugyis fölállt, Slider, — bömbölte Squeers, mikor az öregasszony felállt, hogy az írásokat elhozza — reteszelve be az ajtót.

Peg az ajtóhoz csoszogott s miután a retesz körül kótorászott, visszamászott a szoba másik végébe s a pohárszék fenekén heverő szénrakás alól előszedett egy kis fenyőfaládát, letette a földre Squeers lába elé s ágyából, a párnája alól egy kis kulcsot huzott elő, azután intett a kiváló férfinak, hogy ezzel nyissa ki a ládát. Squeers, aki szemével nyomon követte az öregasszony minden mozdulatát, percnyi késedelem nélkül engedelmeskedett az utasításnak s fölcsapva a láda födelét, elragadtatva nézett a benne levő okmányokra.

— Most pedig, — mondta Peg, Squeers mellé térdelve a padlóra és lefogva a türelmetlen kezét — aminek nem lehet hasznát venni, azt elégetjük, amit pénzzé lehet tenni, azt megtartjuk s ha van itt olyan is, amivel őt bajba keverhetjük, megrémíthetjük és darabokra szaggathatjuk a szívért, arra különösen vigyázzunk, mert legfőképpen ezt akarom s ez volt a legfőbb reménységem, mikor otthagytam őt.

— Gondoltam, — mondta Squeers — hogy nem valami különösen szerethette őt. De mondja csak, miért nem vitt el egyuttal valami pénzt is?

— Micsodát? — kérdezte Peg.

— Valami pénzt! — ordította Squeers. — Az a gyanum, hogy ez az asszony egészen jól hallja, amit mondok s csak azt akarja, hogy megpattanjon bennem egy ér és aztán ápolhasson. — Pénzt, Slider, pénzt!

— Ugyan már hogy kérdezhet ilyet! — kiáltotta Peg kissé lenézően. — Ha pénzt vittem volna el Gríde Arturtól, fölkutatta volna utánam az egész világot. Kiszimatolta volna, kikötötte volna még ha Anglia legmélyebb kutjának fenekére rejtettem volna is. Nem, nem, dehogy! Tudok én annál job-

bat is. Azt vittem el, amiről gondoltam, hogy a titkait rejtegeti benne. Azokat pedig nem hozhatja nyilvánosságra, ha mégannyi pénzt érnek se. Vén kutya az, ravasz, agyafurt, hálátlan vén kutya. Előbb éheztetett, aztán kijátszott. Megölném, ha lehetne!

— Nagyon helyes és nagyon dicséretes dolog, — mondta Squeers. — De legelőször is égesse el a ládát, Slider. Jegyezze meg jól, hogy az ember sose tartson magánál olyasmit, ami bajba keverheti. Amíg maga darabokra töri a ládát (könnyen megteheti, mert nagyon ócska és rozoga) s darabonként elégeti, addig én végignézem az írásokat és megmondom, mi van bennük.

Peg beleegyezett. Squeers fölfordította a ládát, tartalmát a padlóra öntötte, aztán odaadta neki. A láda elpusztítása csak rögtönzött ürügy volt, amellyel el akarta terelni magáról a vénasszony figyelmét, nehogy az észrevegye a mesterkedéseit.

— Így ni, — mondta Squeers — dugdossa a láda darabjait a rostély közé, gyújtson tüzet, én meg addig olvasok. Nézzük csak, nézzük csak.

Leállította maga mellé a gyertyát és ravasz vigyorgással nézegetni kezdte az írásokat.

Ha az öregasszony nem lett volna annyira süket, halania kellett volna, mikor legutóbb az ajtóhoz ment, hogy az ajtó mögött két ember lélekzett. S ha ez a két ember nem tudott volna testi fogyatékoságáról, akkor abban a pillanatban vagy beléptek, vagy megfutamodtak volna. De tudták, kívül van dolguk, így hát nyugodtan maradtak s most nemcsak hogy az ajtóban jelentek meg észrevétlenül, — az ajtó ugyanis nyitva maradt, mert a retesznek le volt törve a sarka — hanem óvatosan, zajtalan léptekkel be is jöttek a szobába.

Amint így lassan-lassan alig észrevehetően mindig előbbre lopóztak, olyan óvatosan, hogy még a lélekzetüket is visszafojtották, a vén banya és Squeers buzgón folytatták munkájukat és nem is álmodtak ilyen betörésről, nem is sejtették, hogy kívülük másvalaki is lehet a szobában. A vénasszony ráncos képével a kandalló rácsához hajolt és a paraszat fujta, mert a tűz még nem kapott bele a láda darabjaiba. Squeers a gyertya fölé hajolt, amelynek fénye épp oly élesen kiemelte rutságát, mint társáét a tűz fénye. Mind a kettő mélyen elmerült foglalatosságában, ujjongó, elragadtatott ábrázattal, mely éles ellentétben volt a hátuk mögött álló két ember aggódó arckifejezésével, akik a legcsekélyebb neszt is fölhasználták előrenyomulásuk leplezésére s mikor

Squeers ur és Sliderskewné nem veszik észre, hogy látogatóik
érkeztek.

egy hüvelyknyivel előbbre jutottak és minden elcsöndesedett, megint megálltak. Ez a jelenet a nagy, csupasz, nedvesfalu szobában, a libegő, kétes világításnál feledhetetlenül érdekes lett volna a legközömbösebb szemlélőnek is, ha ugyan ilyen közömbös szemlélő jelen lehetett volna.

A két lopva közeledő ember közül az egyik Cheeryble Ferenc volt, a másik Noggs Newman. Newman felkapott egy ócska fujtatót rozsdás csövével fogva s éppen magasra emelte, hogy lesujtsa vele Squeers fejére, mikor Ferenc komoly mozdulattal megállította karját a levegőben, előre lépett és oly közel került az iskolamester háta mögé, hogy ha kissé előrehajolt, világosan láthatta az írást, amit az a szeméhez tartott.

Squeers, aki nem volt valami különösen tanult ember, meglehetősen kinban volt, mert az írást nem egykönnyen lehetett kibetűzni s igen gyakorlott szem kellett hozzá. Próbálta balról jobbra, jobbról balra, azután fölfordítva tartotta, de az sem használt.

— Hahahaha! — kuncogott Peg, aki a tűz előtt térdelve dobálta be a kandallóba a láda darabjait és ördögi elragadtatással vigyorgott. — Mi van abban az írásban?

— Semmi különös, — felelte Squeers, feléje lökve a papírt — amennyire el tudok igazodni rajta, valami régi bérleti szerződés. Dobja a tűzbe.

Sliderskewné engedelmeskedett, aztán megkérdezte, hogy a következő micsoda.

— Ez, — mondta Squeers — egy csomó régen lejárt elismervény és megújított váltók, hat-nyolc fiatal uriembertől, de azok mind országgyűlési képviselők, hát senki sem veheti hasznát az írásoknak. Dobja a tűzbe.

Peg megtette, amit mondtak és várta a következőt.

— Ez pedig, — mondta Squeers — úgy látszik, a pure-church-i egyház kegyuri jogainak eladásáról szól. Ezt tegye el, Slider, igazán az Isten nevében. Majd megpróbálom árverésen értékesíteni.

— Hát a következő micsoda? — kérdezte Peg.

— Ez itten, — mondta Squeers — a hozzátartozó két levélből ítélve, úgy látszik, valami vidéki segédlelkész kötelezvénye, hogy félévre negyven fontot fizet husz font kölcsönért. Ezt őrizze meg. Ha nem fizetné ki, a püspöke hamarosan kiteszi a szürét. Tudjuk mi már, hogy mit jelent az a hasonlat a tevéről és a tű fokáról. Aki a jövedelméből nem tud megélni, az soha be nem jut a mennyek országába... Ejnye, de furcsa ez. Én még ilyet nem láttam...

— Mi az? — kérdezte Peg.

— Semmi, — felelte Squeers — csak keresem a...

Newman újra fölkapta a fujtatót, de Ferenc, karjának egy nesztelen mozdulatával most is megakadályozta szándékában.

— Itt vannak, — mondta Squeers — kötelezvények. Ezekre vigyázzon. Ügyvédi meghatalmazás. Őrizze meg. Két elismerés a vád helyességéről. Tegye el. Bérlet és felmondás. Égesse el. Aha! „Bray Magdolna, ha nagykoru lesz vagy férjhez megy, fönt nevezett Bray Magdolna...” Itt van, ezt is égesse el.

Gyorsan odalökött a vén asszony elé egy pergamentet, amelyet erre a célra kapott föl s mikor Peg megint elfordította a fejét, bő kabátjának kebelébe rejtette azt az írást, amelyet legutóbb talált s diadalordításban tört ki.

— Megvan! — mondta Squeers. — Megvan, hurrá! A haditerv kitűnő volt, pedig az eset reménytelennek látszott. Végre miénk a győzelem!

Peg megkérdezte, hogy min nevet, de nem kapott választ. Ugyanis Newman karját nem lehetett tovább visszatartani; a fujtató sulyosan és pontosan csapott le egyenesen Squeers fejbubjára s az érdeemes tanítómaster eszméletlenül terült el a padlón.

LVIII. FEJEZET.

Ebben bezárul történetünk egy jelenete.

Miklós az utazást két napra osztotta be, hogy a nagy ut ne fárasssa ki tulságosan Smiket. A második nap végén alig néhány mérföldnyire voltak attól a helytől, ahol életének legboldogabb éveit töltötte s amely ezernyi kedves gondolat mellett sok fájó eleven emléket ébresztett fel benne. Azoknak az időeknek emlékét, mikor családjával együtt el kellett szakadniok régi otthonuktól, érzéketlen emberekre és idegenek irgalmára utalva.

Ahhoz, hogy Miklós szíve ellágyuljon s hogy sorvadozó barátja iránt a szokottnál is gyöngédebb legyen, nem volt szükség azokra a gondolatokra, amiket a régi napok emléke és gyermekkora színhelyének viszontlátása a legérzéketelebb lelkekben is fel szokott kelteni. Éjjel-nappal, minden időben, mindig ott volt az elhagyatott fiu mellett, akinek utolsó órája immár rohamlépésekben közeledett; mindig éber, figyelmes és gondos volt, sohasem ingadozott annak a kötelességének teljesítésében, melyet önként vállalt, szakadatlanul Smike oldala mellett volt. Egyetlen pillanatra sem hagyta el, állandó és szünetlen foglalatossága az volt, hogy bátorítsa a szegény fiut, lelket öntsön belé, gondoskodjék minden szükségletéről s tőle telhetően támogassa és felvidítsa.

Szerény lakást fogadtak egy kis parasztházban, a házat rétek környezték, amelyeken Miklós gyerekkorában gyakran szaladgált vidám iskolatársaival. Itt pihentek meg.

Smike eleinte elég erős volt, hogy rövid távolságokra elsétáljon s elegendő volt neki az a támogatás, amit Miklós nyújtott. Az egész idő alatt mindennél jobban szerette fel-

keresni azokat a helyeket, ahol barátja legszívesebben időzött az elmúlt szép napokban. Miklós hagyta, hogy kedve teljék. Örült, hogy a beteg fiúnak van miről gondolkoznia az unalmas órákban és van miről beszélgetnie séta után. Így hát ezeket a helyeket választotta ki mindennapos kóborlásuk céljául. Egyik helyről a másikra vitte kis ponnyfogaton, aztán karonfogva támogatta, mialatt lassan végigsétáltak a régi kedves helyeken, vagy álldogáltak a napsütésben, hogy hosszú pillantással bucsuzzanak el a legnyugalmasabb, legszebb tájaktól. Ilyen alkalmakkor megtörtént, hogy Miklós, régi emlékei hatása alatt, megmutatott neki egy-egy fát, amelyre százszor is felmászott valamikor, hogy bekukucskáljon a fészkekbe a madárfiókákhöz. Megmutatta azt az ágot, amelyikről le szokott kiáltani a kis Katalinnak, aki rémülten nézte letről, milyen magasra mászott a bátyja s aki bámulatával mégis arra ösztönözte, hogy minél magasabbra mászzék. Ott volt az a régi ház is, amely mellett mindennap elhaladtak, benéztek a kis ablakon, amelyen beáradt a napfény s felébresztette őt nyári reggeleken — akkoriban csupa nyári reggel volt! Miklós felmászott a kert falára, benézett és meglátta azt a rózsát, melyet régen valamelyik kis udvarlója ajándékozott Katalinnak s azt a kisleány saját kezével ültette el. Ott voltak a sövények, amelyekről valamikor annyi vadvirágot szedett a két testvér s a zöld rétek, az árnyas ösvények, amelyekben oly gyakran barangoltak. Nem volt a közelben ut, patak, cserjés vagy tanya, amelyhez ne fűződött volna valami gyermekkori emlék, amely úgy tűnt fel újra a lelkében, ahogy a gyermekkori emlékek szoktak: magában semmiség, talán egy szó, egy nevetés, egy tekintet, valami könnyű bánat, muló gondolat vagy félelem, mégis élénken, világosabban emlékszik rá az ember, mint az egy év előtti legsúlyosabb megpróbáltatásokra, a legkomolyabb gondokra.

Egyik ilyen kirándulásuk a temetőn keresztül vezetett, ahol apjának sírja volt.

— Éppen errefelé szoktunk sétálgatni, — mondta halkan Miklós — mikor még sejtelmünk sem volt róla, mi is az a halál s nem igen gondoltuk, kinek a hamvai fognak itt nyugodni egykor. Figyeltük a csendet, leültünk pihenni és halkan beszélgettünk. Egyszer Katalin elveszett s miután egy óráig hiába kutattak utána, rátaláltak, amint mélyen aludt az alatt a fa alatt, melynek lombjai most apám sírjára vetnek árnyékot. Apám nagyon szerette Katót s mikor az alvó kisleányt karjaiba emelte, azt mondta, hogy ha meghal, temessék oda, ahova az ő édes kisleánya hajtotta a fejét. Látdod, nem feledkeztünk meg a kívánságáról.

Ekkor nem történt semmi több, de az éjjel, amint Miklós Smike ágya mellett ült, a fiu felriadt látszólagos szendergéséből, megfogta a kezét és könnyezve kérte őt, hogy igérjen meg valamit neki ünnepélyesen.

— Mit igérjek meg? — kérdezte gyöngéden Miklós. — Ha teljesíthetem, vagy csak remélhetem is, hogy teljesíteni tudom, okvetlen megteszem.

— Abban bizonyos vagyok, — volt a válasz. — Igérje meg, hogy ha meghalok, annak a fának a közelében temetnek el, amelyet ma láttunk. Annak a fának a közelében, egész közel, amilyen közel csak lehet.

Miklós megígérte. Kevés szóval, de ünnepélyesen, komolyan. Szegény barátja fogta a kezét és elforogt, mintha aludni szándékozna. De még egy darabig hallatszott elfojtott zokogása s egyszer, kétszer, háromszor is megszorította Miklós kezét, míg végre csakugyan elaludt.

Két hét múlva olyan rosszul volt már, hogy járni sem tudott. Miklós egy-kétszer kihajtatott vele, párnákkal támasztva föl a testét, de a koci mozgása is fájdalmat okozott neki és ájulási rohamokat kapott tőle, amik ebben a legyöngült állapotában már nagyon veszedelmessé válhattak. Volt egy régi pamlag a házban, napközben ezen szeretett heverészni. Ha sütött a nap és meleg volt az idő, Miklós kitolta a pamlagot egy közeli kis gyümölcsösbe, kivitte Smiket, jól begöngyölgette, lefektette a nyugágyra s órákhosszat elüldögélt mellette.

Egy ilyen alkalommal történt valami, amit Miklós akkor beteg agy képzelgésének tartott s csak később jött rá, hogy valóság volt.

Karjaiban vitte ki Smiket, — szegény fiut akkor már egy kis gyerek is elbirta volna — eligazította számára a pamlagot és leült mellé. Előző éjszaka reggelig virrasztott, s mert testben és lélekben erősen kifáradt, lassacskán elaludt.

Még öt percig sem lehetett behunyva a szeme, amikor sikoltás riasztotta fel s rémülten vette észre, hogy Smike nagy erőfeszítéssel felült, szemei majd kiugrottak, hideg veríték lepte el a homlokát s görcsösen reszketve kiáltott segítségért.

— Szent Isten, mi ez? — kiáltott Miklós, föléje hajolva. — Nyugodj meg, biztosan álmodtál.

— Nem, nem, nem! — kiáltotta Smike, beléje kapaszkodva. — Fogjon erősen! Ne engedjen el! Ott... ott... ott... a fa mögött!

Miklós követte a tekintetét, mely a szék háta mögé irányult, amelyről ő éppen most kelt fel. De ott nem volt semmi.

— Csak képzelődés volt az egész! — mondta, igyekezően megnyugtatni a beteget. — Semmi más, hidd el.

— Ó, én jobban tudom! Olyan világosan láttam, mint most magát, — válaszolt Smike. — Ó, ígérje meg, hogy maga mellett tart. Esküdjék meg, hogy egy pillanatra sem hagy el.

— Hiszen sosem hagytalak el, — mondta Miklós. — Most fekdj le szépen újra. Így. Látod, itt vagyok. Most mondd el, mi volt az.

— Emlékszik? — mondta Smike halkán és félénken nézett körül. — Emlékszik, én egyszer beszéltem magának arról az emberről, aki először vitt az iskolába.

— Emlékszem, hogyne.

— Az előbb felpillantottam, arra a fára néztem, arra, amelyiknek olyan vastag a törzse és ott, ott állt az az ember és rám meresztette a szemét.

— Gondolkozz csak egy percig, — mondta Miklós. — Még ha feltesszük is, hogy az az ember élt és ilyen elhagyatott helyeken kóborolt, mint ez, ilyen messze az országtutól, gondold, hogy annyi idő után megismernéd őt?

— Akárhol, akár milyen ruhában, — felelte Smike. — De most, amint ott állt, a botjára támaszkodva és rám nézett, egészen olyan volt, amilyennek emlékszem rá. Poros volt az uttól, szegényesen öltözve, azt hiszem, rongyos is volt a ruhája, de amint megláttam, mintha csak egyszerre visszatért volna az az esős éjszaka, az arckifejezése, amikor elvált tőlem, a szoba, ahova bebocsátották, az emberek, akik ott voltak. Mikor észrevette, hogy látom, ijednek látszott, össze-rezzent és félrehúzódott. Nappal rá gondoltam és éjszaka róla álmodtam. Ha róla álmodtam kisgyerek koromban és most is, mindig olyannak láttam, mint most.

Miklós minden elképzelhető érvel, ami csak az eszébe jutott, igyekezett meggyőzni a rémült fiut, hogy csak a képzelete játszott vele. S az, hogy ez az ember, akit most látott, annyira hasonlított ahhoz, aki álmaiban jelent meg, szintén emellett szólt. De hiába volt minden. Mikor végre rá tudta venni, hogy pár percig maradjon a háziakkal, alaposan kutatni kezdett, láttak-e a környéken valami idegent. Maga is keresni kezdte a nyomát a fa mögött, az egész gyümölcsösben, a közvetlenül szomszédos földeken s mindenütt a környéken, ahol csak valaki elrejtőzhetett. De eredmény nélkül. Megnyugodott abban, hogy első feltevése helyes volt s most már csak azzal törődött, hogy lecsillapítsa Smike félelmét. Ez kis idő múlva részben sikerült is neki, bár teljesen nem tudta kitörölni lelkéből azt a benyomást, amit ez a látomás keltett benne, mert Smike még mindig azt állította és egyre azt hajtogatta, ünnepélyesen és izgatottan, hogy egészen biz-

A fölismerés.

tosan látta azt, amiről beszélt és semmi sem tudná őt az ellenkezőjéről meggyőzni.

Miklós most látta, hogy vége minden reménynek és hogy hűséges bajtársának, aki jóban, rosszban egyaránt osztozott vele, immár közeledik végórája. Nem szenvedett nagyon sokat s nem érezte magát nagyon rosszul. De nem ellenkezett és nem küzdött az életéért. Végképen el volt sorvadva, tönkre volt téve. Már csak olyan halkán tudott beszélni, hogy Miklós alig hallotta a szavát. Életereje tökéletesen kimerült, nem maradt más hátra, mint lefeküdni és meghalni.

Egy szép, enyhe őszi napon, mikor minden békességes és nyugodt volt, mikor a langyos, illatos levegő beáradt a csendes szoba nyitott ablakán s nem hallatszott más hang, mint a levelek gyöngéd susogása, Miklós ott ült szokott helyén az ágy mellett és tudta, hogy közeleg az óra. A csönd olyan nagy volt, hogy időről időre lehajolt és hallgatta, lélekezik-e az alvó fiú. Meg akart bizonyosodni róla, van-e még élet benne, nem merült-e abba a mély álomba, melyből e földön nincs ébredés.

Amint így lehajolt, a lehunyt szemek kinyíltak s a sápadt arcon szelíd mosolygás jelent meg.

— Így már jól van, — mondta Miklós. — Jót tett neked az alvás.

— Olyan szép álmaim voltak, — felelte Smike — olyan gyönyörűséges, boldog álmaim!

— Miről álmodtál? — kérdezte Miklós.

A haldokló fiú feléje fordult, s karjait nyaka köré fonva, azt felelte:

— Nemsokára ott leszek.

Rövid hallgatás után újra megszólalt:

— Nem félek a haláltól, — mondta — teljesen nyugodt vagyok. Szinte azt hiszem, hogy akkor sem kívánnék egészségesen felkelni ebből az ágyból, ha lehetne. Maga annyiszor mondta nekem, hogy azután is találkozunk, most a legutóbbi időkben is annyiszor mondta és most olyan erősen érzem ennek az igazságát, hogy még magától is el tudok válni.

Reszkető hang, könnyes szem s az utóbbi szavak közben egyre erősödő szoritása a vékony karoknak, mind arra vallott, milyen szívből jövő volt az, amit mondott, de az is nyilvánvaló volt, hogy milyen mélységes hatást tettek e szavak annak a szívére, akihez szóltak.

— Helyesen beszélsz, — felelte végül Miklós — és nagyon megvigasztalsz engem, drága barátom. Mondd azt, ha lehet, hogy boldog vagy.

— Előbb még más kell még megmondanom. Nem szabad, hogy titkom legyen maga előtt. Tudom, hogy ilyen percben nem fog megróni érte.

— Én, megróni téged? — kiáltott fel Miklós.

— Tudom, hogy nem. Azt kérdezte egyszer, miért változtam meg annyira és miért üldögélek annyit egyedül. Megmondjam, miért?

— Ha fájdalmat okoz neked, ne mondd meg, — felelte Miklós. — Hiszen csak azért kérdeztelek, mert azt reméltem, könnyíts a sziveden, ha elmondod.

— Tudom, akkor is tudtam. — Szorosabban magához vonta barátját. — Meg fog bocsátani nekem. Nem tehettem róla. De látja, én szívesen meghaltam volna azért, hogy boldoggá tegyem őt; a szívemet törte össze, mikor láttam, hogy... Tudom, hogy az a fiu nagyon szereti... Ó, ki is vette volna észre oly hamar, mint én!

A következő szavakat már bágyadtan, elhalóan ejtette ki és közben hosszú szüneteket tartott, de ezekből Miklós megtudta, hogy a haldokló fiu kimondhatatlan, reménytelen, lángoló, halálos szenvedéllyel szerette az ő Katalin hugát.

Valahonnan szerzett egy fűrtöt a hajából s ezt a mellén viselte, apró szalagokba burkolva, amiket Katalin viselt. Kérte Miklóst, hogy vegye le róla, mikor meghalt, úgy, hogy senki meg ne lássa, s mikor már koporsóba fektették és kiviszik a koporsót, akassza újra a nyakába, hogy vele pihenjen a sirban.

Miklós térdre ereszkedve ígérte ezt meg s újra megígérte, hogy azon a helyen fog pihenni, amelyet kijelölt. Átölelték és arcon csókolták egymást.

— Most, — mormolta Smike — boldog vagyok.

Könnyű álomba merült, aztán felébredt és mosolygott, mint az előbb. Majd gyönyörű kertekről beszélt, amiket most látott s amik tele voltak emberekkel, asszonyokkal, sok-sok gyermekkel, s valamennyinek ragyogott az arca. — azt sutogta, hogy ez a paradicsom és így halt meg.

LIX. FEJEZET.

A gonosz tervek meghiusulnak s kétség és veszély fenyegeti az ármánykodókat.

Ralph egyedül ült abban a magános szobában, ahol étkezni szokott s ahol esténként üldögélt, ha semmi hasznos ígérő foglalkozás nem szőlította el hazulról. Reggelije érintetlenül állt előtte s az asztalon, nyugtalanul doboló ujjai közelében, hevert a zsebórája. Régen elmúlt már az az idő, amikor évek hosszú sora óta zsebébe szokta tenni óráját és kimért léptekkel indult lefelé, hogy elkezdje napi munkáját. Most éppoly keveset törődött az óra egyhargu intésével, mint az előtte levő étellel, itallal. Egyik kezére támasztotta fejét s szemét komoran szögezte a padlóra. Ez a szabályos, állandó szokástól való eltérés, — olyan embernél, aki mindig egy óramű pontosságával végezte mindazt, változatlanul, minden nap, ami a gazdagság hajszolásához tartozott — már magában is elárulta, hogy az uzsorás nem jól érzi magát. Hogy valami testi vagy lelki betegségben szenved, s ez nem lehet csekély jelentőségű, ha egyszer annyira hatott egy ilyen kötésű emberre. Ez különben eléggé meglátszott merev arcán, fáradt tekintetén, beesett szemén, amelyet végre riadtan emelt fel, hirtelen maga körül pillantva, mint aki álmából rezzen fel s hamarjában azt sem tudja, hol van.

— Mi az, ami úgy nyomja a lelkemet s amit nem tudok lerázni magamról? — mormolta. — Sohasem kényeztettem magam és nem szabadna betegnek lennem. Sohasem töprengtem, epekedtem, képzeltedtem, de hát mit csináljon az ember, ha nem tud pihenni?

Homlokára szorította a kezét.

— Jönnek, mennek az éjszakák és én nem tudok pi-

henni. Ha alszom is, ugyan miféle pihenés az, hiszen álmomban örökösen ugyanazok a gyülölt arcok vesznek körül, ugyanazok a kellemetlen emberek, akik folyton tévelykednek, sűrögnek, forognak, beleavatkoznak mindenbe, amit mondok, amit teszek és akikkel szemben mindig én huzom a rövidebbet. Ébren sem tudok pihenni, mert mindig valami nehéz árnyék borul rám, nem tudom, mi lehet az, s éppen ez a rossz benne. Okvetlen pihennem kell. Csak egyetlen éjszaka pihenhessek zavartalanul, megint ember lesz belőlem.

Beszéd közben ellökte magától az asztalt, mintha az ételnek pusztá látása is utálatot gerjesztene benne. Véletlenül az órára pillantott: majdnem deket mutatott.

— Ez igazán különös, — mondotta. — Dél van és Noggs még nincs itt. Talán leitta magát, valahol verekszik. Sokat adnék érte, még ez után a szörnyű veszteségem után is, ha valami korcsmai verekedés közben leszurna valakit. Vagy betörne egy házba, vagy lopna, vagy valami olyant követne el, amiért vasbilinccsel a lábán gályára küldenék s én megszabadulnék tőle. Még jobb lenne, ha kísértésbe tudnám hozni s elérném, hogy engem raboljon ki. Én felőlem elvihetne, amit akar, csak ráuszithatnám a rendőrséget, mert áruló, esküszöm, hogy áruló. Hol és hogyan árult el, azt nem tudom, de gyanítom.

Miután még egy fél óráig várt, elküldte házvezetőnőjét Newman lakására, hogy kérdezősködjék, nem beteg-e s miért nem jött, vagy miért nem üzent. Az asszony azzal a hirrel jött vissza, hogy Newman egész éjjel nem volt otthon és senki sem tud róla semmit.

— Hanem itt van egy ur, — mondta az asszony — lent állt a kapuban, amikor bejöttem s azt mondja...

— Mit mond? — kérdezte Ralph és haragosan fordult feléje. — Mondtam magának, hogy senkit sem akarok látni.

— Azt mondja, — felelte az asszony, akit megfélemlített ez a nyers hang — hogy nagyon sürgős ügyben jön, amely nem tűr semmi halasztást s én azt gondoltam, hogy talán arról a...

— Miről, az ördögbe is? — mondta Ralph. — Hát maga is kémkedik és azon töri a fejét, mi dolguk lehet velem az embereknek, mi?

— Ó, Istenem, dehogy is! Csak láttam, hogy nyugtalanodni tetszik és azt gondoltam, hogy talán Noggs urról van szó.

— Láta, hogy nyugtalanodom, — dörmögte Ralph. — Ezek most már mind megfigyelnek engem. Hol az az ember? Remélem, nem mondta meg neki, hogy még idefönn vagyok?

Az asszony azt felelte, hogy a látogató a kis irodában vár, s ő azt mondta neki, hogy gazdája el van foglalva, de ő majd átadja az üzenetet.

— Jó, — mondta Ralph. — Fogadni fogom. Maga pedig menjen a konyhájába és maradjon ott. Megértette?

Az asszony, aki boldog volt, hogy már mehetett, gyorsan eltűnt. Ralph összeszedte magát s minden erejét megfeszítve igyekezett megszokott módján viselkedni. Lement a lépcsőn. Kezét a kilincsen tartva, néhány percig várt, aztán belépett Newman szobájába és szemben állott Cheeryble Károllyal.

A világon minden élő ember közül ez volt az utolsó, akivel találkozni óhajtott volna — régebben is. De most, hogy csupán Miklós oltalmazóját és támogatóját látta benne, még egy kísértettel is szívesebben találkozott volna. Egy tekintetben mégis jótékony hatással volt rá ez a találkozás. Pillanat alatt felébresztette minden alvó energiáját, lánggra lobbanította lelkében mindazt a szenvedélyt, amely éveken át forrt benne, felszította minden dühét, gyűlöletét és rosszindulatát, visszaadta gunyos vigyorgását, összehuzott homlokának főlényes kifejezését és külső megjelenés tekintetében ismét azzá a Nickleby Ralph-fá tette, akit olyan sok embernek volt oka keservesen megemlegetni.

— Hm, — mondta Ralph, megállva az ajtóban. — Ez aztán váratlan szerencse.

— És kellemetlen találkozás, — mondta Károly testvér. — Jól tudom, hogy kellemetlen.

— Azt mondják önről, hogy ön a megtestesült igazmondás, — válaszolta Ralph. — Most mindenestre igazat mondott és én nem fogom megcáfolni. Váratlan is, kellemetlen is, valóban. Mást nem igen mondhatok.

— Őszintén szólva, uram... — kezdte Károly testvér.

— Őszintén szólva, uram, — szakította félbe Ralph — szeretném, ha rövid volna ez a tárgyalás és ott végződne, ahol kezdődik. Sejttem, miről akar beszélni, de nem akarom meghallgatni. Ön, ugy tudom, szereti az őszinteséget, hát ime, őszinte vagyok. Itt az ajtó, amint látja. A mi utunk igen különböző irányokba vezet. Kérem, járjon a maga útján és engedje, hogy én is nyugodtan járjak a magamén.

— Nyugodtan! — ismételte Károly testvér szeliden, inkább szánakozva, mint szemrehányóan nézve rá. — Hogy nyugodtan járjon ezen az uton?

— Remélem, nem fog akaratom ellenére itt maradni a házamban? — mondta Ralph. — Ön pedig ne remélje, hogy eredményeket ér el valakinél, aki bedugja a fülét, amíg ön beszél és szilárdan el van tökéelve, hogy nem hallgatja meg önt.

— Nickleby ur, — felelte Károly testvér, ugyanolyan szeliden, mint az előbb, de azért szilárdan — akaratom ellenére jöttem ide, keserű és fájdalmas szívvvel. Sosem voltam még az ön házában, s az igazat megvallva, nem is érzem magam otthonosan vagy kellemesen és egyáltalában nem óhajtom megismételni a látogatásomat. Önnek sejtelve sem lehet róla, miről akarok beszélni. Ez egészen biztos, mert ha sejténé, egészen más lenne a modora.

Ralph éles pillantást vetett rá, de a becsületes öreg kereskedő nyílt tekintete és őszinte arckifejezése nem változott, nyugodtan állta a tekintetét.

— Folytassam? — kérdezte Cheeryble.

— Ó, hogyne, — felelte szárazon Ralph. — Vannak itt falak, aztán itt van az íróasztal is, meg ez a két szék, beszélhet nekik. Ezek nagyon figyelmes hallgatók és bizonyos, hogy nem szakítják félbe. Csak folytassa, kérem. Tekintse házatát a magáénak, s talán, mire a sétámról visszatérek, már befejezte a közölnivalóját.

E szavak közben begombolta a kabátját, kilépett a folyosóra s levette kalapját a fogasról. Az öreg ur utána ment és éppen meg akart szólalni, de Ralph türelmetlenül legyintett és így szólt:

— Egy szót se. Mondom kérem, egy szót se. Akármilyen erényes férfiú is ön, mégsem angyal egyelőre, hogy szabadon ki-be járjon az ember házában, akár szívesen fogadják, akár nem és olyan füleknek beszéljen, amelyek nem szívesen hallgatják. Mondtam már, prédikáljon a falaknak, ne nekem.

— Nem vagyok angyal, Isten a tudója, — felelte Károly testvér, fejét rázva. — Csak tévelygő, gyarló ember vagyok. De van egy angyali tulajdonság, amely minden emberben meglehet: a könyörület. Könyörületből jöttem ide, engedje kérem, hogy elvégezzem a küldetésemet.

— Én nem vagyok könyörületes, — vágott vissza diadalmas mosollyal Ralph — és nem is kérek könyörületet senkitől. Ne is várja, hogy könyörületes legyek azzal a tacskövel szemben, aki visszaélt az ön gyerekes hiszékenységgel. El lehet rá készülvé, hogy megteszek ellene mindent, ami csak tőlem telik.

— Micsoda? Hogy ő kérne könyörületet öntől?! — kiáltott fel az öreg kereskedő hevesen. — Ön kérjen tőle, uram, ön kérjen! Ha nem akar meghallgatni most, amikor pedig teheti, majd meghallgat akkor, amikor kénytelen lesz vele, vagy találja ki, mit akartam mondani, s úgy intézkedjék, hogy elkerüljön egy újabb találkozást. Az ön unokaöccse, uram, nemeslelkű fiú, becsületes, nemeslelkű fiú. Hogy ön

micsoda, Nickleby ur, azt nem akarom kimondani. De hogy mit tett, azt tudom. Nos tehát, uram, ha folytatni akarja e dolgot, amibe nemrégén belekezdett és váratlan akadályokra talál, jöjjön el hozzám és Ned testvéremhez, meg Linkinwater Timhez. Mi majd megmagyarázzuk önnek, miről van szó. De gyorsan jöjjön ám, különben késő lehet és mások esetleg durvábban fogják megmagyarázni és valamivel kevésbé tapintatosan. És ne feledje, hogy ön iránt való könyörületből jöttem ide ma reggel s még most is hajlandó vagyok ugyanebben a szellemben beszélni önnel.

E nyomatékos és nagy felindultságot eláruló szavak után Károly testvér feltette széles karimájú kalapját, minden további megjegyzés nélkül elment Nickleby Ralph mellett és fürgén kilépett az utcára. Ralph utána nézett, de egy ideig nem szólt és nem is mozdult. Aztán gunyos nevetéssel törte meg az elképedése folytán beállott csendet.

— Ez is olyan képtelenség, — mondotta — mint azok az álmok, amelyek mostanában szokták megzavarni a nyugalmamat. Irántam való könyörületességből! Haha! Ez az együgyű vén ember megbolondult.

Noha szavai gunyosak és fölényesek voltak, mégis, minél tovább gondolkozott Ralph, annál rosszabbul kezdte érezni magát, s annál inkább kinozta valami bizonytalan aggodalom és izgatottság, amely egyre fokozódott, amint az idő telt és még mindig semmi hír nem volt Noggs Newmarról. Késő délutánig várakozott, különböző aggodalmak és rossz sejtelmek gyötörték, egyre az a figyelmeztetés járt a fejében, amelyet unokaöccsétől hallott utolsó találkozásukkor. Végre elment hazulról, s maga sem tudta, hogyan, csak a gyanakvás és izgalom volt benne tudatos, — Snawley házához ért. Snawleyné fogadta, tőle kérdezte meg Ralph, otthon van-e a férje.

— Nincs, — felelte az asszony élesen — nincs itthon, sőt mi több, nem is hiszem, hogy egyhamar itthon legyen a maga számára.

— Tudja, ki vagyok? — kérdezte Ralph.

— Ó, igen, nagyon jól ismerem magát, talán tulságosan is jól, s bizonyára a férjem is. Sajnálom, hogy ezt meg kellett mondanom.

— Mondja meg neki, hogy mikor átjöttem az utcán, láttam őt az emeleti ablak zsalurácsain keresztül, s üzleti ügyben akarok beszélni vele, — mondta Ralph. — Hallja?

— Hallom, — felelte Snawleyné, de tudomásul sem vette a felszólítást.

— Tudtam, hogy ez az asszony merő álszenteskedésből

idézi folyton a zsoltárokat, meg a Szentírást, — mondta Ralph, nyugodtan elhaladva mellette — de azt mindeddig nem tudtam, hogy néha le is issza magát.

— Megálljon, ide nem jön be, — mondta Snawley ur jobbik fele s elállta az ajtót terebélyes természetével. — Máris a kelletténél többet beszélt vele üzleti dolgokról. Én mindig is mondtam neki, hogy majd meglátja, mi lesz abból, ha magával szüri össze a levet és segít magának furfangos terveit végrehajtani. Vagy maga, vagy az iskolamester volt az, — vagy egyikük, vagy mind a ketten — aki azt a levelet hamisította. Ezt el ne felejtse. Ezt nem a férjem tette, hát ne is fogják rá.

— Fogja be a száját, maga Jezabel, — mondta Ralph, ijedten körülnézve.

— Ó, nagyon jól tudom én, mikor fogjam be a számat és mikor beszéljek, — vágott vissza a hölgy. — Csak legyen rá gondja, hogy mások is tudják, mikor kell befogniok a szájukat.

— Maga átkozott némbér! — mondta Ralph. — Ha már a férje elég hülye volt, hogy magára bízta a titkait, ne kiabálja ki őket... ne kiabálja ki őket, maga nőstény ördög!

— Talán nem annyira az ő titkait, mint más emberekéit! — vágott vissza az asszony. — Talán nem annyira az ő titkait, mint inkább a magáét. Hiába vet rám olyan gyilkos pillantásokat, talán máskor nagyobb szüksége lesz rájuk. Csak tartsa meg.

— Lesz szíves végre, — kezdte Ralph, tőle telhetően visszafafojtva dühét és erősen megragadva az asszony csuklóját — lesz szíves végre bemenni a férjéhez és megmondani neki, hogy láttam és beszélnem kell vele? És fogja azonnal megmondani, mit jelent ez az ujfajta viselkedés?

— Nem, — felelte az asszony, erőszakkal kirántva csuklóját Ralph markából. — Egyiket sem teszem meg.

— Szembeszáll velem? — mondta Ralph.

— Igen! — volt a válasz.

Ralph egy pillanatra felemelte a kezét, mintha meg akarná ütni, de aztán erőt vett magán, bólintott egyet, olyasmit is dörmögött, hogy ezt nem fogja elfelejteni és elment.

Innen egyenesen abba a korcsmába ment, ahova Squeers szokott járni és megkérdezte, mikor látták utoljára. Ezt abban a bizonytalan reményben tette, hogy Squeers — akár sikerült neki a dolog, akár nem — eddig már visszatért és megnyugtathatja őt, hogy nincs semmi baj. Azonban Squeers urat tíz nap óta nem látták a fogadóban s csak annyit tudtak róla mondani, hogy hátrahagyta a podgyaszát és számláját.

Ezernyi félelem gyötörte, ezernyi feltevés fordult meg az agyában. Meg akarta tudni, vajjon Squeers gyanakszik-e Snawleyre, vagy van-e valami része Snawleyék megváltozott viselkedésében. Elhatározta, hogy megkockáztatja a legvakmerőbb lépést: felkeresi az iskolamestert lambethi lakásában és ott beszél vele. Ehhez a tervhez a ragaszkodott és olyan hangulatban volt, hogy minden halasztást elviselhetetlennek érzett. Egyenesen odament hát, s mivel leírásból pontosan tudta, merre van a szobája, felkapaszkodott a lépcsőn és halkán kopogtatott az ajtón.

Sem egy, sem két, sem három, de még egy tucat kopogtatás sem győzte meg Ralphot, hogy senki sincs odabent. Azzal érvelt magában, hogy Squeers talán alszik. Hallgatózott és csaknem sikerült meggyőznie magát, hogy hallja is a lélekzését. Mikor már végkép elhitte, hogy nincs ott, akit keres, türelmesen leült egy törött lépcsőfokra és várt, azzal biztatva magát, hogy Squeersnek bizonyára valami dolga akadt és rövidesen vissza kell térnie.

Sokan jöttek fel a recsegő lépcsőn és amint hallgatózott, gyakran vélte felismerni annak a lépését, akit várt. Többször felállt, hogy azonnal megszólíthassa, amint felérkezik, de egymásután mindenki befordult valamelyik lakásba, nem messze az ő leshelyétől és minden ilyen csalódás után dermesztő csüggedés vett rajta erőt.

Végre is belátta, hogy reménytelen dolog itt maradni, újra lement a lépcsőn s megkérdezte az egyik lakót, tud-e valamit Squeersről — természetesen a kettőjük között megállapított álnévén emlegette az érdemes férfiut. — Ez a lakó egy másikhoz utasította, az meg egy harmadikhoz, s attól megtudta, hogy Squeers előző este sietve távozott két emberrel, akik röviddel azután visszajöttek azért az öreg aszszonyért, aki egy emeleten lakott vele. Ez a körülmény ugyan magára vonta a lakó figyelmét, de nem szőlitotta meg őket s azután sem kérdezősködött tovább.

Ezt arra magyarázta Ralph, hogy talán Sliderskewnél letartóztatták rablásért, s minthogy akkor Squeerst is együtt találták vele, őt is letartóztatták, bűnrészesség gyanuja miatt. Ha így van, azt Gridenek tudnia kell. Tehát megindult Gride háza felé. Most már kimondhatatlanul izgatott volt s kezdett félni tőle, hogy csakugyan összeesküdtek ellene.

Az uzsorás házához érvén, látta, hogy az ablakok be vannak zárva, a piszkos függönyök le vannak huzva; csöndes, komor, elhagyatott volt minden. De hát ez volt a ház rendes képe mindig. Kopogtatott. Előbb halkán, aztán hangosan, türelmetlenül. De senki nem jött. Ceruzával néhány

szót irt egy névjegyre, betolta a kapu alá s már éppen el akart indulni, mikor olyasféle nesz ütötte meg a fülét, mintha hirtelen felrántottak volna egy ablakot. Felnézett és még éppen megláthatta Gríde arcát, amint a ház párkánya fölé kihajolva, óvatosan kikukocskál a padlásablakból. Látván, ki van odalenn, gyorsan visszahuzta a fejét, de Ralph még gyorsabban tudtára adta neki, hogy észrevette. Felkiáltott hozzá, hogy jöjjön le.

Kiáltását megismételte, mire Gríde újra kinézett, olyan óvatosan, hogy a testéből semmi sem volt látható s az élesvonásu, fehér hajjal borított arc a párkány fölött olyan volt, mintha a falon egy levágott fej jelent volna meg.

— Csitt! — kiáltotta — menjen el, menjen el!

— Jöjjön le, — mondta Ralph és intett neki.

— Menjen hát el, — nyekeregte Gríde izgatottan, türelmetlenül rázva a fejét. — Ne beszéljen hozzám. Ne kopogjon. Ne hívja fel a figyelmet a házra. Menjen el!

— Esküszöm, hogy addig kopogok, míg föl nem lármázom a szomszédait, — mondta Ralph — ha rögtön meg nem mondja, mit jelent az, hogy így bujkál, maga vinnyogó kutya!

— Nem hallgathatom meg, amit mond. Ne beszéljen hozzám. Nem szabad. Menjen el, — válaszolta Gríde.

— Jöjjön le, ha mondom. Jön le rögtön? — mondta dühösen Ralph.

— N-e-e-e-e-m, — hörögte Gríde. Behuzta a fejét és Ralph az utcán állva hallhatta, hogy éppolyan csöndesen, óvatosan csukja be az ablakot, mint ahogy kinyitotta.

— Vajjon mi az oka annak, — mondotta — hogy mind eltántorodtak tőlem és úgy kerülnek, mint a pestist? Ezek az emberek, akik a talpamat nyalták. Hát csakugyan leáldozott volna a napom? Csakugyan közelg az éjszaka? Meg kell tudnom, mit jelent ez! Minden áron meg kell tudnom! Szilárd vagyok, az vagyok, aki voltam, most inkább, mint valaha!

Elfordult a kaputól, melyet első dühében addig szándékozott döngetni, amíg Gríde merő félelemből ki nem nyitja. Lépteit a City felé irányította, erélyesen törtetett a Cityből özönlő tömeg között (délután öt és hat óra között volt), egyenesen a Cheeryble testvérek irodájába ment, bedugta fejét az „üvegszekerénybe“, ahol egyedül találta Linkinwater Timet.

— Nickleby vagyok, — mondta Ralph.

— Tudom, — felelte Tim, szemüvege fölött nézve rá.

— Melyik főnöke járt nálam ma délelőtt? — kérdezte Ralph.

— Károly ur.

— Hát akkor mondja meg Károly urnak, hogy beszélni akarok vele.

— Beszélni fog veled, — mondta Tim s fűrgén ugrott le székéről. — Nemcsak Károly urral, hanem Ned urral is.

Tim elhallgatott, mereven és szigoruan nézett Ralphra, röviden bólintott, mintha azt akarná jelezni, hogy volna egyéb mondanivalója is, azzal eltűnt. Rövid idő múlva visszatért, bevezette Ralphot a két fivérhez és maga is a szobában maradt.

— Önnel szeretnék beszélni, aki ma nálam járt, — mondta Ralph, ujjával mutatva Károly testvérré.

— Nincsenek titkaim sem Ned testvérem, sem Linkinwater előtt, — jegyezte meg Károly testvér nyugodtan.

— De nekem igen, — mondta Ralph.

— Nickleby ur, — mondta Ned testvér — azt az ügyet, amely miatt Károly fivérem ma délelőtt felkereste önt, mind a hárman igen jól ismerjük, sőt rajtunk kívül mások is. És, sajnos, rövidesen sokkal többen fogják még ismerni. Mikor ma délelőtt meglátogatta önt, csak kiméleltből és tapintatból ment egyedül. Most már érezzük, hogy a további tapintat és kimélet nem volna helyénvaló és ha tárgyalunk egymással, vagy így kell tárgyalnunk, ahogy vagyunk, vagy sehogy.

— Rendben van, uraim, — mondta Ralph ajkbigygyesztve. — Ugy látszik, önöknek kettejüknek a rejtvényekben való beszéd erős oldaluk s azt hiszem, hogy irnokuk, mint okos ember, szintén beletanult ebbe a művészetbe, hogy kegyeikbe férközzék. Hát Isten nevében, uraim, tárgyaljunk társaságban. Elnézõ leszek.

— Elnézõ lesz! — kiáltott fel Linkinwater Tim, hirtelen elvörösödve. — Elnézõ lesz velünk! Elnézõ lesz a Cheeryble fivérekkel szemben. Hallják ezt? Hallják ezt? *Hallják*, amint azt mondja, hogy ő elnézõ a Cheeryble fivérekkel szemben?

— Tim, — mondták Károly és Ned egyszerre — Tim, kérem, ne... most ne...

Tim megértette az intést, elfojtotta felháborodását, amennyire csak tőle telt s megelégedett azzal, hogy néhánéha kurtán, idegesen felnevetett, ami szemmel láthatóan megkönnyebbülést szerzett neki.

— Mivel senki sem kínál üléssel, — mondta Ralph körülnézve — leülök kérészetlenül is, mert kifárasztott a járás. És most, uraim, ha úgy tetszik, tudni óhajtom, sőt tudni *akarom*, — jogom van hozzá — mi közölnivalójuk van, ami igazolhatja ezt a hangot s ezt a beavatkozást az ügyeimbe, amivel, azt hiszem, joggal gyanusítom önöket. Őszintén megmondom, uraim, hogy noha nem sokat törődöm a világ ugynevezett véleményével, semmi körülmények között sem vagyok hajlandó nyugodtan eltűrni a rosszszindulatot és a rágal-

mat. Hogy önökkel tulságosan lönnyü-e valamit elhitetni, vagy szándékosan vesznek részt ebben a rágalmazásban, nekem tökéletesen mindegy és a magamfajta embertől egyik esetben sem várhatnak sok belátást vagy elnézést.

Mindezt olyan hidegen és határozottan mondta, hogy tiz ember közül kilenc (feltéve, hogy nincs tájékozva a körülményekről) csakugyan ártatlanul megrágalmazott embernek tarthatta volna. Karját összefonva ült a helyén, igaz, hogy sápadtabb volt, mint rendesen és észrevehetően rosszkedvű, de teljesen higgadt, sokkal higgadtabb, mint a két fivér vagy a felháborodott Tim és kész volt szembenézni a legroszabbal is.

— Nagyon helyes, — mondta Károly testvér. — Nagyon helyes. Ned, kérlek, csengess.

— Károly, kedvesem, várj egy percre, — felelte a másik. — Figyelmeztetni szeretném Nickleby urat, hogy a maga és a cél érdekében jó lesz, ha lehetőleg csendben marad, míg el nem mondtuk azt, amit elmondanunk kell. Szeretném, ha ezt megértené.

— Nagyon helyes, — mondta Károly testvér.

Ralph mosolygott, de nem felelt. A csengő megszólalt, kinyílt az ajtó, belépett egy bicegő ember, s mikor Ralph körülnézett, tekintete találkozott Noggs Newman tekintetével. Ettől fogva kezdte cserbenhagyni a bátorsága.

— Ez jól kezdődik! — mondta keserűen. — Nagyon jól kezdődik, mondhatom. Ó, maguk ártatlan, becsületes, nyílt-szívű emberek! Mindig tudtam én, mit érnek igazán az ilyen jellemek. Összejátszani egy ilyen fickóval, aki egy pohár pálinkáért még a lelkét is eladná, ha volna neki, s akinek minden szava hazugság. Hiszen, ha ilyesmit szabad megtenni, akkor senki a világon nincs biztonságban. Ó, jól kezdődik, nagyon jól kezdődik!

— Beszélni akarok, — kiáltotta Newman, lábujjhegyre állva, hogy elnézhessen Tim feje fölött, aki közbelépett, hogy elhallgattassa. — Halló, uram, öreg Nickleby! Hogy érti azt, mikor „ilyen fickóról” beszél? Ki tett engem „ilyen fickóvá”? Ha a „lelkemet eladnám is egy pohár pálinkáért”, miért nem lettem tolvaj, szélhámos, betörő, miért nem lopom ki a pennyt abból a kalapból, amit a vak emberek kutyája tart a járókelők elé, ahelyett, hogy a maga mindenese, teherhordó kutyája vagyok? Ha „minden szavam hazugság”, hogy lehet az, hogy nem voltam kedvence magának? Hazugság! Mikor csusztam-másztam én maga előtt? Mikor hizelegtem én magának? Ezt mondja meg! Hűségesen szolgáltam. Többet dolgoztam, mert szegény voltam és több kemény szót türtem el magától, mert megvetettem magát is, a szavait is, mint bárki,

akit akár a dologházból szedett volna fel. Bizony, ez igaz. Azért szolgáltam magát, mert büszke voltam, mert én egy magános férfi voltam, s maga is az volt, s nem volt más mindezen, aki látta a lealacsonyodásomat. S mert senki sem tudta jobban magánál, hogy tönkrement ember vagyok, hogy nem mindig az voltam, ami most, s hogy jobban is folyhatna a sorom, ha nem lettem volna bolond és nem kerültem volna a maga és magához hasonló gázfickók karmai közé. Tagadhatja ezt?

— Csöndesen, — csillapította Tim. — Hisz megígérte, hogy nem fogja bántani.

— Megígértem! — kiáltotta Newman, félretolva Timet és állandóan kartávolságnyira tartva magától. — Ne mondja! Hallja, Nickleby! Ne tegyen úgy, mintha nem figyelne rám. Nem ér az semmit, ugyanis tudom, hogy figyel. Az előbb összejátszásról beszélt. Hát ki játszott össze yorkshirei iskolamesterekkel, ki volt az, aki elküldte hazulról a mindenest, hogy ne hallgatózhassék s megfeledezett arról, hogy ez a tulzott óvatosság gyanút kelthet. S hogy a mindenest éjjelenként kikémlelheti a gazdáját, másokkal pedig meglesetheti az iskolamestert. Ki játszott össze egy önző apával, ki birta rá, hogy adja el a leányát az öreg Gride Arturnak és ki játszott össze Gride Arturral, a kis irodában, ahol egy faliszekrény is van?

Ralph minden erejét megfeszítette, hogy uralkodjék magán. De mégis összerезzent, s ezt akkor sem tudta volna visszatartani, ha biztosan tudta volna, hogy a következő pilanatban lefejezik érte.

— Ahá! — kiáltotta Newman. — Ugy-e, hogy most egyszerre figyelni kezd rám? Mi volt az, ami a gazda cselekedeteit gyanussá tette a szolga előtt? Azért, mert a gazda kegyetlenül bánt a véréből való vérrel. Mert aljas terveket szőtt egy fiatal leány ellen, aki még ezt a züllött, részeges páriát is érdekelte, aki csak e fiatal leány miatt maradt meg gazdája szolgálatában, azt remélvén, hogy hátha valami szivességet tehet még neki, — mint ahogy, hála Istennek, két-háromszor már másnak is alkalma volt szivességet tennie — noha egyébként minden vágya teljes kielégülést nyerhetett volna, ha istengazában meggyomrozza gazdáját s aztán megy a pokolba. Meg is tette volna ezt. Ezt jegyezze meg magának. És most figyeljen ide: azért vagyok itt, mert ezek az urak így tartották leghelyesebbnek. Mikor felkerestem őket (mert én kerestem fel őket, nem ők játszottak össze velem), a segítségüket kértem ahhoz, hogy leplezhessem magát, hogy végére járhassak annak, amit megkezdtem, hogy támogathassam az igaz ügyet. Ugy terveztem, hogy — miután ez sikerült — berontok a szobájába s megmondok magának min-

dent, szemtől szembe, mint férfi férfinek, férfiasan. Most hát elmondtam a mondókámat, mondja el más is a magáét; tessék! Rajta!

E befejező mozdulat után Noggs Newman, aki beszédje közben hol felállt, hol leült, ugrált, fészkelődött s a nagy izgalomtól és testmozgástól szinte tűzbejött, egyszerre minden átmenet nélkül mozdulatlanra meredt s így is maradt egyenesen, moccanás nélkül állva, szemét Nickleby Ralphre szögezve.

Ralph ránézett egy pillanatra, de csak egy pillanatra. Aztán legyintett, lábával topogott a padlón s elfuló hangon így szólt:

— Csak folytassák, uraim, folytassák. Láthatják, türelmes vagyok. Hiszen van még törvény a világon. Van még! Számolunk mi még ezért! Vigyázzanak arra, amit mondanak, kényszeríteni fogom önöket, hogy állításaikat bebizonyítsák.

— A bizonyíték kezünkben van, — felelte Károly testvér. — Az a Snawley nevű ember tegnap este mindent bevallott.

— Ki az a „Snawley nevű ember“? — válaszolta Ralph és mi köze az ő „vallomásának“ az én ügyemhez?

Erre a csökönyös és hajthatatlan modorban feltett kérdésre az öreg ur nem is felelt, hanem tovább folytatta mondókáját: Ha meg akarják mutatni neki, mennyire komolyan beszélnek, nemcsak az ellene irányuló vádakat kell közölniök vele, hanem azt is, hogy miféle bizonyítékaik vannak és azt is, hogy honnan szerezték őket. Ned testvér, Linkinwater Tim és Noggs Newman egyszerre próbálták megvilágítani ezt a kérdést, mind a hárman egyszerre beszéltek, miáltal a jelenet meglehetősen zavaros volt, végre is kibontakozott Ralph szeme előtt a következő tényállás: Newmannek valaki — aki most nincs jelen — ünnepélyesen kijelentette, hogy Smike nem Snawley fia; ez az egyén felajánlotta, hogy erre, ha kell, meg is esküszik. Ekkor ébredt bennük először kétség Snawley igényeivel szemben, melyeket egyébként nem vitathattak volna, mert megdönthetetlen bizonyítékok támogatták. Mihelyt pedig összeesküvés gyanuja merült föl, ennek létrejöttét nem volt nehéz visszavezetni Ralph rosszindulatára, Squeers bosszuvágyára és kapzsiságára. Miután azonban a gyanu és a bizonyíték két igen különböző dolog, egy kitűnő ügyvéd azt tanácsolta nekik, hogy fejtsenek ki erős ellenállást a másik fél szándékaival szemben, amilyen sokáig és amilyen ügyesen csak lehet, közben csapjanak le Snawleyra (mert hiszen nyilvánvalónak látszott, hogy az egész ravasz terv erre az emberre volt alapítva). Amennyire

csak lehet, csikarjanak ki belőle egymásnak ellenmondó állításokat, minden elképzelhető módon zaklassák, félemlítsék meg, miáltal talán elárulja az egész tervet, annak értelmi szerzőjét és mindazokat, akik még bele vannak keverve ebbe a dologba. Mindezt nagyon ügyesen intézték, de Shawley, aki rendkívül agyafurt és gyakorlott volt, meggyűlöltette kísérleteiket, míg végre egy váratlan körülmény tegnap este térdre kényszerítette.

Ez így történt: Noggs Newman jelentette, hogy Squeers megint Londonban tartózkodik s Ralph-fel folytatott beszélgetései annyira bizalmas jellegűek voltak, hogy őt eltávolították a házból, bizonyára azért, hogy ne hallgathasson ki semmit. Ekkor megfigyeltették az iskolamestert s azt remélték, hogy fölfedezhetnek valamit, ami némi fényt derít a gyantott összeesküvésre. Azonban kiderült, hogy Squeers nem tart fenn további érintkezést Ralph-fel vagy Snawley-vel és egészen magánosan él. Ez a körülmény tévútra vezette őket. Felhagytak a megfigyeléssel és Squeers nem érdekelt volna őket többé, de az történt, hogy Newman egy este együtt látta őt és Ralphot az utcán, bár ő maga észrevétlen maradt. Követte őket és meglepetve látta, hogy huszadrangu fogadókat és letört játékosok kezén levő lebujokat járnak végig, melyeknek tulajdonosai közül többen jól ismerték Ralphot. Távozásuk után Noggs azonnal kérdezősködni kezdett s azt hallotta, hogy a két ember valami öreg asszonyt kutat, akinek leírása pontosan a süket Sliderskewnéra illett. Így hát a dolgokat ismét komolyabb színben kezdték látni, a kémkedést fokozott éberséggel folytatták, egy titkosrendőrt fogadtak, aki Squeerssel egy korcsmában ült ~~tan~~át. Ez a titkosrendőr és Cheeryble Ferenc állandóan nyomában volt a mit sem sejtő iskolamesternek, míg csak nyugodtan meg nem telepedett a lambethi lakásban. Miután Squeers ur megváltoztatta a helyét, a titkosrendőr ugyanugy cselekedett, lakást vett ki ugyanabban az utcában, sőt mi több, a szemközt levő házban, itt figyelte titkon Squeerst s hamarosan észrevette, hogy az állandó érintkezésben van Sliderskewnéval.

Ezekután Gride Arturhoz fordultak. A rablás híre régóta kiszivárgott már egyrészt a szomszédok kíváncsi kutatása, másrészt a saját elkeseredése és dühe folytán. De határozottan megtagadta az öreg asszony elfogatására irányuló hozzájárulását és segítségét, s arra a gondolatra, hogy tanu-nak hívhatják ellene, olyan irtózatos rémület fogta el, hogy bezárkózott a házába és senkivel nem érintkezett. Ezek után az üldözők újra tanácskoztak. Annyit már sejtettek, hogy Gride és Ralph, akiknek Squeers volt az eszköze, alkudoztak és tárgyaltak bizonyos ellopott okmányok visszaszerzése érdekében, amely iratoknak nem szabad nyilvánosságra kerül-

niök s amelyek talán megmagyarázhatják azokat a Magdolnára vonatkozó célzásokat, amiket Newman kihallgatott. Elhatározták, hogy Sliderskewné elfogatják, még mielőtt kiegészített volna velük. És Squeerst is elfogatják, ha valami gyanu merül fel ellene. Így hát házkutatási engedélyt szereztek, előkészítettek mindent. Squeers ablakát megfigyelték, míg csak el nem fuja a gyertyáját és el nem következett az az idő, amikor, eddigi tapasztalataik szerint, megszokta látogatni Sliderskewné. Ekkor Cheeryble Ferenc és Newman felosontak a lépcsőn, hogy kihallgassák beszélgetésüket s a legkedvezőbb pillanatban jelt adjanak a titkosrendőrnek. Hogy milyen jókor jöttek, hogyan hallgatóztak és mit hallottak, azt már tudja az olvasó. A félig kábult Squeerst a birtokában levő lopott okmánnyal együtt elvitték, Sliderskewné is elfogták. Sürgősen értesítették Snawleyt, hogy Squeers börtönben van, de arról nem, hogy miért. A jeles férfiú erre mindenekelőtt kicsikarta tőlük azt az ígéretet, hogy neki nem történik bántódása, aztán kijelentette, hogy az egész Smike-re vonatkozó történet hazugság, csalás. És bemártotta Nickleby Ralphet, amennyire csak tudta. Ami Squeerst illeti, őt ma délelőtt kihallgatta a vizsgálóbíró, s mert arra a kérdésre, hogyan került hozzá az okmány és mi köze volt neki Sliderskewnéhoz, nem tudott kielégítő választ adni, az aszszonnyal együtt egyheti fogházra ítélték.

Mindezeket a fölfedezéseket körülményesen és részletelesen közölték most Ralph-fel. Hogy milyen hatást keltettek ezek benne, nem lehetett tudni, mert a felindulásnak semmi jele nem látszott rajta, mozdulatlanul ült, szemöldökét összehuzta, tekintetét nem emelte föl a földről s a száját eltakarta kezével. Mikor az elbeszélés véget ért, hirtelen fölkapta a fejét, mint aki beszélni készül, de miután látta, hogy Károly testvérnek még van mondanivalója, újra mozdulatlanná meredt.

— Mondtam önnek ma délelőtt, — szólt az öreg ur, fivére vállára téve kezét — hogy irgalomból jövök önhöz. Hogy mennyire van érdekelve ön ebben az ügyben és hogy mennyire ránthatja önt bajba ez az ember, aki most fogságban van, ön tudhatja legjobban. De kell, hogy a megtorló igazság érvényesüljön azokkal szemben, akik összeesküdtek az ellen a szegény, ártatlan, sokat szenvedett fiu ellen. Nekünk nincs hatalmunkban, hogy megmentsük önt a következményektől. A legtöbb, amit tehetünk, az, hogy idejében figyelmeztetjük és módot adunk önnek a menekülésre. Nem akarjuk, hogy egy ilyen öreg embert egy közeli rokona szegyenítsen és büntessen meg. Azt sem akarjuk, hogy unokaöccse is úgy megfélemedezzen a vér és természet kötelékéről,

mint ön. Ezért arra kérjük önt, — tudom, Ned testvér, ebben te is segítségemre leszel és maga is, Linkinwater Tim, akár-mennyire is igyekszik úgy tenni, mintha egy csökönyös kutya volna, akármilyen mogorva arcot vág is — kérve kérjük önt, távozzék Londonból s keressen menedéket valahol, ahol elkerülheti ezeknek a gonosz terveknek a következményeit, ahol talán ideje lesz megvezekelnie értük és jobb emberré válni.

— Hát azt hiszik, — felelte Ralph s felállt a helyéről — azt hiszik, hogy ilyen könnyen összemorzsolhatnak *engem*? Gondolják, hogy én megijedek akár száz furfangosan kiagyalta tervtől, száz megvesztegetett tanutól, hogy megijedek attól, ha akár száz alattomos kutya fut is a sarkamban, vagy azt hiszik, hogy megindít engem akár száz kenetteljes prédikáció? Nagyon köszönöm, hogy elárulták a terveiket, legalább most már tájékoztatva vagyok és tudom, mire kell elkészülve lennem. Nagyon tévednek, ha azt hiszik, hogy velem ilyen könnyen el lehet bántani! Megpróbálhatják! De ne felejtsek el, hogy köpök a szép szavaikra, alattomos cselekedeteikre és szembeszállok önökkel, felszólítom önöket, hogy tegyenek meg ellenem minden rosszat, ami csak kitelik önöktől.

Egyelőre így váltak el, de a legrosszabb még nem következett be.

LX. FEJEZET.

A veszély fokozódik és a legrosszabb is bekövetkezik.

Ralph, ahelyett, hogy hazament volna, belevetette magát az első bérkocsiba és elhajtattott annak a kerületnek rendőrkapitányságára, ahol Squeersrel a baj történt. Nem messze a kapitányságtól leszállt, kifizette a kocsist s gyalog ment az épületig. Érdeklődött és megtudta, hogy éppen jókor jött, mert Squeers éppen várja a megrendelt bérkocsit, hogy egyhetes fogságának a színhelyére hajttasson, mint ahogy az valódi uriemberhez illik.

Engedélyt kért, hogy beszélhessen a fogollyal. Squeers, a népnevelés terén kifejtett érdemeire és rendkívül tisztelgetreméltó foglalkozására való tekintettel, egy várószobafélében tölthette a napot. Ide vezették be Ralphot. A csöppő, elfeketült gyertya világánál csak nehezen tudta felfedezni a tanítómestert, aki egy félreeső sarokban padon fekvé mélyen aludt. Az asztalon üres pohár állt s ez, valamint az a körülmény, hogy Squeers aludt, meg a vízzel kevert brandy erős illata elárulta a látogatónak, honnan igyekezett vigaszt meríteni a fogoly kellemetlen helyzetében.

Nem volt könnyű dolog felébreszteni, nagyon nehezen, mélyen aludt. Csak nagyon lassan, fokozatosan nyerte vissza szellemi képességeit, de végre mégis felült, miáltal láthatóvá lett nagyon sárga arca, nagyon vörös orra, nagyon borostás álla, melyeknek együttes hatását élénken növelte még egy piszkos, vérfoltos zsebkendő, mely a feje bubját takarta és az álla alatt volt megkötve. Némán, panaszosan bámult Ralphra, míg végre ezzel a kifejező mondattal könnyített a szívéen:

— Mondhatom, fiatal barátom, ezt ugyan jól elintéztél
Ezt igen!

— Mi baja a fejének? — kérdezte Ralph.

— Mi baja? Az a baja, hogy a maga embere, a maga
árulkodó, gyermekszöktető embere itt volt és beverte, — fe-
lelte Squeers mogorván. — Csak ez a baja. Hát eljött végre?

— Miért nem izent nekem? — mondta Ralph. — Hogy
jöhettem volna, amíg nem tudtam, mi történt magával?

— A családom, — csuklotta Squeers, szemét a mennye-
zetre emelve — a lányom, — abban a korban, amikor egy
fiatal lélek minden finom érzékenysége virágjában van —
a fiam, aki olyan, mint egy fiatal árgyélus királyfi a magán-
életben, micsoda csapás ez a családomra nézve! A Squeersek
cimere összetört és napjuk leáldozott az óceán habja mögött!

— Maga ivott, — mondta Ralph — és még nem aludta
ki a mámorát.

— Nem a maga egészségére ittam, vén vérszopó, — fe-
lelte Squeers — hát semmi köze hozzá.

Ralph elnyomta fölháborodását, amely az iskolamester
megváltozott és szemtelen modora nyomán ébredt benne s
ujra megkérdezte, mért nem üzent érte.

— Mi hasznom lett volna abból, ha izentem volna ma-
gáért? — felelte Squeers. — Nem lett volna nagyon üdvös
dolog, ha megtudják, hogy ismeretségben vagyok magával.
És nem akarnak szabadon eresztani, míg többet nem tudnak
az esetről, hát én itt csücsülök, maga pedig kényelmesen sza-
badon szaladgálhat.

— Pár napon belül maga is szabad lesz, — felelte Ralph
szinlelt jókedvvel. — Magát nem bánthatják, jól tudja.

— Gondolom is, hogy nem igen bánthatnak, ha elmon-
dom, hogy kerültem annak a vén hullának, annak a Slider-
nek diszes társaságába, — felelte Squeers gonosz képpel —
akinek azonkívül csak azt kívánom, hogy haljon meg, temes-
sék el, ássák ki, boncolják föl és a darabjait akasszák dró-
tokra egy anatómiai muzeumban, semhogy nekem még egy-
szer az életben dolgom legyen vele. Az a hajporos fejű egyén
azt mondta nekem ma reggel: „Fogoly! Minthogy magát
együtt találták azzal az asszonnyal; minthogy azt az írást
magánál találták, minthogy az asszonnyal együtt bűnös
módon megsemmisített más írásokat is és erre nézve nem
tud kielégítő felvilágosítást adni, fogságban tartom egy
hétig, hogy nyomozhassunk és tisztába jöjjünk a dologgal.
Addig pedig óvadék ellenében sem helyezhetem szabad-
lábra.” Mi volna, ha én erre azt mondanám, hogy én bizony
igen kielégítő módon tudom igazolni magamat. Oda adha-
tom neki az intézetem prospektusát és azt mondanám: „Én
vagyok az itt ugynevezett Squeers Wackford, uram, én az

erkölcsösségnek és a szilárd elveknek mintaképe vagyok, amint azt kifogástalan referenciáim is bizonyítják. Ami helytelen történhetett ebben az ügyben, az nem az én hibám. Nekem nem voltak rossz szándékaim. Sejtelmem sem volt róla, hogy itt valami rossz történik. Én egy barátom utasításai szerint jártam el, — a barátom Nickleby Ralph ur a Golden Squaren lakik — tessék érte küldeni, uram, és megkérdezni, van-e valami megjegyezni valója a dologról. Ez az ő ügye, nem az enyém.

— Miféle okmány volt magánál? — kérdezte Ralph, egyelőre figyelmen kívül hagyva az imént érintett kérdést.

— Miféle okmány? Hát az okmány, — felelte Squeers — az a Hogyishiják Magdolna-féle. Egy végrendelet volt.

— Miféle végrendelet, kinek a végrendelete, mikorról volt keltezve, milyen összegről szólt? — kérdezte gyorsan Ralph.

— Csak annyit tudok, hogy az ő javára szóló végrendelet, — felelte Squeers — s ez mindenesetre több, mint amennyit maga tudott volna meg, ha fejbeverték volna azzal a fujtatóval. Csak a saját bölcs óvatosságának köszönheti, hogy azok megkaparintották. Ha engedte volna, hogy elégessen és megelégedett volna a szavammal, hogy megsemmisítettem, akkor az egész csak egy kis hamurakás lett volna a kandalló mögött, ahelyett, hogy épségben megtalálták volna a kabátomban.

— Vereség minden ponton, — mormogta Ralph.

— Ah! — sóhajtott föl Squeers, aki részint a vizesbrandy, részint a fejbeverés következményeképpen sajátságos módon elkalandozott az esze — bizony, gyönyörű Dotheboys faluban, Yorkshireben, Greta Bridge mellett, az ifjak szállást, ruhát, könyvet, mosást, zsebpénzt kapnak, el vannak látva minden szükségessel, oktatást nyernek minden élő és holt nyelvben, matematikában, ortográfiában, geometriában, asztronómiában, trigonometriában... Bizony! B-i-z-o-ny. S-q-u-e-e-r-s, Squeers tulajdonnév, Squeers az ifjuság nevelője. Éljen Squeers!

Amig így beszélt össze-vissza, Ralphnak ideje maradt visszanyernie lélekjelenlétét s az is eszébe jutott, hogy lehetőleg le kell szerelni az iskolamester gyanakodását s el kell vele hitetni, hogy a legokosabb, amit saját biztonsága érdekében cselekedhet az, hogy hallgat, mint a sir.

— Még egyszer ismétlem, — mondotta — magát nem bánthatják. Még vádat is emelhet ok nélkül történt bebörtönzés miatt s ebből még hasznót is huzhat. Majd kitalálunk magának egy olyan históriát, ami huszszor is kiránthatja egy ilyen semmiségből. És ha szabadlábrahelyezése helyében akár ezer font óvadékot követelnek is, azt is megkapja. Ma-

gának mindössze az a teendője, hogy az igazságot tartsa titokban. Ma este egy kicsit be van csipve és mindezt bizonyára nem látja olyan világosan, mint máskor látná, de mégis ezt kell tennie s minden eszét össze kell szednie, mert nagy kellemetlensége lehetne belőle, ha kikottyantana valamit.

— Ó, — mondta Squeers, ravasz pillantással, fejét félrehajtva, mint egy vén holló — csakugyan? Ezt kell tennem, igen? Nohát hallgasson csak ide, nekem is van egy-két szó mondanivalóm. Nekem ne találjon ki semmiféle históriát, én nem megyek bele semmibe. Ha látom, hogy ellenem fordul a pakli, lesz rá gondom, hogy kimásszak belőle. Nekem soha egy szóval sem mondta, hogy ez a dolog veszéllyel is járhat. Nekem nem az volt a célom, hogy mennél kellemetlenebb helyzetbe kerüljek. És általában nem szándékozom olyan nyugodtan felfogni a dolgot, mint képzei. Hébe-róba türtem, hogy belevigyen bizonyos dolgokba, mert ha maga kellemetlenkedni akart volna nekem, talán ártott volna az üzletnek, ha pedig jóindulattal volt hozzám, sokat használhatott nekem. Hát jó. Ha most minden kedvezően végződik, rendben van, nem haragszom. De ha rosszra fordulna az ügy, akkor én is másképp beszélek s kijelentem, hogy azt fogom tenni, amit magamra nézve a legelőnyösebbnek tartok s nem kérek és nem fogadok el tanácsot senkitől. Az ifjakra való erkölcsi befolyásom, — tette hozzá Squeers, egyre mélyebb komolysággal — alapjaiban ingott meg. Mindig lelki szemem előtt lebeg feleségem, a leányom, a fiam képe, minden egyéb tekintet semmivé foszlik ezzel szemben, s az egész aritmetikából az egyetlen szám, amit férji és családapai minőségemnek ismerek: az *egyes* szám.

Ki tudja, meddig szavalt volna még Squeers ur, vagy milyen viharos szócsatához vezetett volna szavalása, de mikor idáig ért, félbeszakította a kocsi és a kíséretével kiküldött rendőr megérkezése. Így hát igen méltóságteljesen föltette kalapját a fejére kötött zsebkendő tetejébe, egyik kezét zsebre vágta, a másikkal karonfogta kísérőjét és engedte, hogy elvezessék.

— Mindjárt gondoltam, hogy így lesz, mikor láttam, hogy nem küldött értem, — gondolta magában Ralph. — Ezen a részeg bolondozáson keresztül is jól látom, hogy a fickó ellemen fordult. Olyan nagy bajba kerültem, hogy nemcsak megijedtek valamennyien, de mint a mesebeli állatok az orosz-lánt, ki is csufolnak. Pedig volt rá idő, — még tegnap is — mikor azt se tudták, hova legyenek az udvariasságtól, a szolgálatkészségtől. De nem fognak megingatni. Nem fogok mozdulni, nem hátrálok meg, nem én!

Hazament és igen kedvére volt, hogy a gazdaasszonyát gyöngéledőnek találta és így volt rá ürügye, hogy haza küldje a lakására, ő pedig egyedül maradhasson. Leült egy szál gyertya mellé s tulajdonképpen csak most kezdett gondolkozni mindazon, ami ezen a napon történt.

Tegnap este óta nem evett, nem ivott, azonkívül állandó izgalomban élt s órákon át szaladgált egyik helyről a másikra, betegnek, kimerültnek érezte magát, de nem tudott enni, csak egy pohár vizet ivott s tovább üldögélt, fejét kezére támasztva. Nem pihent és nem gondolkodott, csak fáradtságosan igyekezett mind a kettőt megtenni, minden érzéke el-tompult s nem tudott magáról mást, csak azt, hogy gyöngé és kétségbeesett s hogy egyelőre szinte megbénult.

Majdnem tíz óra volt már, mikor kopogtatást hallott a kapun s még mindig olyan mozdulatlanul ült, mint az előbb, mintha még a kopogtatás sűrűn ismétlődött s többször is hallott valami hangot az utcáról, olyasmit mondtak odalent, hogy az ablakban világosság van. (Ez, mint mindjárt tudta, az ő gyertyájára vonatkozott.) Végre nagynehezen felállt és lement a lépcsőn.

— Nickleby ur, borzalmas hír vár önre. Engem azért küldtek ide, hogy megkérjem, jöjjön velem azonnal, — mondta egy hang, amely ismerősnek tűnt. Szeme fölé tartotta a kezét, kinézett s a lépcsőn Linkinwater Timet pillantotta meg.

— Hova menjek? — kérdezte Ralph.

— Hozzánk, ahol ma délelőtt járt. Kocsival jöttem.

— Mért menjek oda? — kérdezte Ralph.

— Ne kérdezze, csak jöjjön, kérem.

— A mai jelenet újabb kiadásban? — felelte Ralph s olyan mozdulatot tett, mintha be akarná csukni a kaput.

— Ne, kérem, ne! — kiáltott Tim nagyon komolyan és megragadta karját. — Csak azért hívom, mert értesülnie kell valamiről, ami történt... szörnyű dologról, Nickleby ur, ami igen közelről érdekli önt. Gondolja, hogy így beszélnek, vagy így jöttem volna ide, ha nem erről lenne szó?

Ralph vigelmesebben ránézett, látta, hogy csakugyan rendkívül izgatott, ingadozni kezdett és nem tudta, mit mondjon, mit gondoljon.

— Jobb, ha most értesül róla, mint máskor, — mondta Tim — talán lesz valami hatása önre. Az Isten szerelméért, jöjjön!

Máskor talán csökönyössége és gyűlölete visszatartotta volna Ralphot attól, hogy ilyen helyről jövő hívásnak enged-

jen, bármilyen sürgető is az, most azonban pillanatnyi habozás után bement a hallba kalapjáért, visszajött és szó nélkül beült a kocsiba.

Tim jól emlékezett később erre a jelenetre és gyakran elmondta, hogy mikor Nickleby Ralph bement a házba a kalapjáért, ő, Tim, jól látta a székre tett gyertya világánál, hogy tántorog és ingadozik, mint egy részeg ember. Arra is jól emlékezett, hogy mikor a kocsi felhágójára tette a lábát, megfordult s olyan hamuszürke arccal, olyan ijesztő, tompa tekintettel nézett rá, hogy megborzongott tőle s egy pillanatra szinte félt mellé ülni. Az emberek azt állították, hogy valami sötét előérzet nehezedett rá akkor, de valószínű, hogy inkább az aznap átszenvedett izgalmaktól volt így megrendülve.

Egész uton mélyen hallgattak mind a ketten. Mikor megérkeztek, Ralph követte vezetőjét a házba, abba a szobába, ahol a két fivér várta. Az a néma részvét, amit a két testvér és az öreg őrök arcán észrevett, meghökkentette. De mikor leült, sikerült kinyögnie — ha töredezetten is — ezeket a szavakat:

— Mi... mi mondanivalójuk lehet... amit még el ne mondtak volna?

A régi butorzatú, tágas szoba igen homályosan volt megvilágítva s egy kiöblösödő erkélyablakban végződött, melyre nehéz függöny sűrű redői hulltak. Beszéd közben Ralph erre talált tekinteni s úgy rémlett neki, mintha egy férfi elmosódott körvonala látná alatta. E benyomása csak erősödött, mikor azt látta, hogy az alak megmozdult, mintha kellemetlenül érintenék a kutató pillantások.

— Ki az ott? — kérdezte.

— Az, aki két óra előtt azt a hirt hozta, amely miatt elküldtünk önért, — felelte Károly testvér. — Hagyja csak, ne törődjék vele egyelőre!

— Ujabb rejtélyek! — mormogta Ralph. — Nos, uraim?

Mikor a fivérek felé nézett, el kellett fordítania arcát az ablaktól, de mielőtt még valamelyikük megszólalhatott volna, megint visszanézett. Szemmeláthatóan izgatta és nyugtalanította e láthatatlan személy jelenléte, mert többször is visszanézett a függöny felé, azután, idegességében képtelen lévén levenni a szemét róla, úgy helyezkedett el, hogy szemközt üljön vele s kifogásképen azt dörmögte, hogy bántja a világosság.

A testvérek egy darabig négy szemközt tanácskoztak, meglátszott a viselkedésükön, hogy nagyon izgatottak voltak. Ralph két-háromszor rájuk pillantott, aztán megszólalt, de igen nehezen nyerte vissza önuralmát.

— Hát mi lesz? Csak van tán valami okuk rá, hogy éjnek idején idehivattak? — Rövid szünet után megkérdezte: — Talán meghalt az unokahugom?

Ezzel olyan hangot ütött meg, amely némileg megkönynyította a kezdetet.

Károly testvér azt felelte, hogy csakugyan egy halálesetről lesz szó, de unokahuga egészséges.

— Csak nem akarják azt mondani, — szolt Ralph, felcsillanó tekintettel — hogy a bátyja halt meg? Nem, ez tulságosan örvendetes volna, semhogy igaz lehessen! Ha mondanák, sem hinném el. Nem, ez tulságosan jó hír lenne!

— Szégyelje magát, maga kérgesszívű, kegyetlen ember, — kiáltotta hevesen a másik fivér — készüljön el egy olyan hirre, amely még magát is meg fogja remegtetni, ha csak egy parányi érzés van a szívében! Mit szólna hozzá, ha azt hallaná, hogy egy szegény, boldogtalan fiú, aki minden tekintetben gyermek volt, csak abban nem, hogy sosem volt része azokban a meleg, szeretetteljes becésgetésekben, azokban a szépséges, drága órákban, amelyek egész későbbi életünkön végigvonulók, gyönyörű álommal varázsolják gyermekkorunk emlékeit, — ha azt hallaná, hogy ez a melegézésű, ártatlan, ragaszkodó fiatal teremtés, aki sosem vétett önnel, sosem bántotta önt, de akivel szemben ön szabad folyást engedett minden rosszindulatának és gyűlöletének, amit unokacsele iránt érzett s akit ön gonosz szenvedélyei eszközévé tett — ha azt hallaná, hogy ez a boldogtalan teremtes elpusztult az ön üldözése s rövid életének hosszantartó szenvedései, nyomorúsága következtében — és elment, hogy ott mondja el szomorú történetét, ahol önnel bizonyosan felelnie kell majd azért, ami része volt ebben a történetben?

— Ha a halála hírét hozzák, — szolt Ralph — akkor minden mást megbocsátok. Ha a halála hírét hozzák, adósuk és lekötözöttjünk maradok holtomig. Meghalt hát! Látom az arcukon. Nos, ki diadalmaskodik? Ez az a szörnyű hír; ez az a borzalmas ujság? Láthatják, hogy mennyire megrendített! Jó, hogy értem küldtek. Éjszakákon keresztül száz mérföldet gyalogoltam volna tüskén-bokron keresztül, csak hogy idejében halljam meg ezt a hirt.

Különös... Ralph még most is, hogy szilaj öröme egészen felkavarta, úgy vette észre, hogy a két fivér undorral és borzalommal telt arckifejezésébe az iránta való megmagyarázhatatlan részvétnél vonása vegyül, amely már az előbb is feltűnt neki.

— Ő hozta az ujságot, ugy-e? — szolt Ralph és ujjával a már említett fülkére mutatott — és biztosan azért telepedt oda, hogy élvezze, mint sujt az le és tör meg engem!

Ha-ha-ha! Én azonban annyit mondok, hogy még jó ideig ké-
mény dió leszek a számára; maguk kettőjüknek pedig ismét
csak annyit mondok, hogy még nem ismerik őt és hogy ke-
servesen meg fogják bánni azt a napot, amelyen megkönyö-
rültek ezen a csavargón.

— Azt hiszi, az öccse van itt, — szólalt meg egy mély
hang. — Mindkettőnknek jobb lenne, ha valóban az lennék.

Az alak, akit a félhomályban nem látott tisztán, felemel-
kedett és lassan lejjebb jött. Ralph visszahökkent, ime, nem
Miklós állt előtte, hanem — Brooker.

/ Ralph valóban nem tudott rá okot, miért féljen ettől
az embertől; eddig sem félt tőle sose; s mégis arca éppoly
sápadt lett ismét, mint azon az éjszakán, mikor elindult.
Egész testében remegett és elváltozott hangon kérdezte, mi-
közben szeme az előlépő alakra tapadt:

— Ez a fickó mit keres itt? Ez a közönséges tolvaj, ez
a gazember, zsvivány!

— Hallgassa meg, hogy mi a mondanivalója az ön szá-
mára. Ó, mr. Nickleby, hallgassa meg a mondanivalóját,
bármi legyen is az! — kiáltották a fivérek, olyan nyomatékos
komolysággal, hogy Ralph meglepődve fordult feléjük.
Brookerre mutattak és Ralph mintegy gépiesen ismét az
utóbbira szegezte szemét.

— Az a fiu, — mondotta az ember — akiről ezek az urak
beszéltek...

— Az a fiu... — ismételte Ralph és üres kifejezéssel
bámult reá.

— Akinek hideg tetemét ágyában kiterítve láttam és
aki most sirjában fekszik...

— Aki most sirjában fekszik... — visszhangozta Ralph,
mint aki álmában beszél.

Az alak égnék emelte szemét és ünnepélyesen összekul-
csolta kezét:

— ...az ön egyetlen fia volt, Isten engem úgy segéljen.
A halotti csöndben, mely most beállott, Ralph leült és
két kezét halántékára szorította. Mikor egy perc múlva le-
vette a kezét, olyan kísérteties arc meredt a körülállókra,
milyent még sosem láttak és amilyenné semmiféle seb nem
torzíthat emberi vonásokat. Brookerre pillantott, aki ekkor
már egész csekély távolságban állt tőle, de teljesen mozdu-
latlan és egyetlen hang sem jött ki a száján.

— Uraim, — szólt a férfi — nem mentegetem magamat.
Régen tul vagyok azon. Elmondom, hogy történt mindez, és
ha eközben azt is megjegyzem, hogy méltatlanul bántak
velem és hogy talán egészen kiforgattak való természetem.

ből, akkor ezt nem azért teszem, hogy takarózzam vele, hanem mert hozzá tartozik a történethez. Bűnös vagyok.

Elhallgatott, mint aki emlékei közt keresgél, majd elfordítva fejét Ralphtól, a két fivérhez fordult és alázatos, halk hangon folytatta:

— Azoknak sorában, akiknek husz—huszonöt évvel ez előtt volt dolguk ezzel az emberrel, volt egy, aki különösen kiűnt ivásban, vadászatban és mindenféle durvaságban. A saját vagyonának már a nyakára hágott s most azon volt, hogy elverje a nővéréét is, aki nála lakott és rendben tartotta a Brooker és Ralphra mutatott — de gyakran felkereste a leiházát, minthogy szülei már nem éltek.

— Nem tudom, eredetileg mi volt a célja, — folytatta cestershirei házat, talán azért, hogy támogassa barátját törekvéseiben és segítse lábáról levenni a lányt. Sokat tárgyaltak együtt, a tárgyalásoknak folytatása lett és ez az ur — akinek természetesen a haszon volt a fontos — lett az ügyvivője barátjának, akinek ügyeire tényleg ráért volna egy kis rendezés.

— A ház asszonya nem volt már kislány, de — mint mondják — csinos volt és jókora birtok volt a nevére írva. Ralph ur idővel feleségül vette a leányt, de ugyanaz a nyereségvágy, amely e házasság megkötésére készítette, azt is megkövetelte, hogy szigorúan titokban tartsák; az elhunyt apa végrendeletében volt ugyanis egy záradék, mely kikötötte, hogy ha a leány fivére beleegyezése nélkül megy férjhez, akkor a birtok, melynek a lány férjhezmenetele előtt csak némi hozadékát élvezhette, mindenestől a család egy másik ágára száll. A derék fivér azonban semmihez sem adta volna beleegyezését, ha jó pénzen meg nem vásárolták volna tőle; Nickleby ur pedig nem lévén hajlandó ilyen áldozatra, továbbra is titokban tartotta a házasságot és nejevel együtt várta, hogy jeles rokonuk szerencsésen nyakát törje vagy betegségben pusztuljon el, amire azonban az nem volt hajlandó.

— Időközben a házasság meghozta gyümölcsét s e gyermekeket távoli vidékre adták ki egy dajkához; anyja legfeljebb egyszer-kétszer látta nagy titokban, apja pedig messzire elkerülte, mert most különösen vigyáznia kellett, nehogy gyanút keltsen; sógora sulyosan megbetegedett, napról napra rosszabbul lett és a pénzsóvár férj már azt hitte, hogy csak a kezét kell kinyújtania a vagyon után. A fivér azonban tovább huzta; az asszony folytonosan sürgette Nickleby urat, hogy hozzák nyilvánosságra házasságukat, amit az kereken megtagadott. Így az asszony egyedül maradt a sivár kastélyban, garázda, részeges vadász-cimborák társaságára utalva.

A férj Londonban élt s elmerült üzleti ügyeibe. Elkezdődtek a veszekedések és szemrehányások, és miután már csaknem hét éve éltek együtt és csak néhány hét választotta el őket attól, hogy a fivér halála mindent elintézzzen, az asszony fogta magát és megszökött egy fiatalemberrel.

Brooker szünetet tartott, de Ralph meg sem moccant és a két fivér jelt adott, hogy folytassa.

— Ebben az időben ismerkedtem meg én a helyzettel; Nickleby ur maga adta elő nekem. A dolog akkor már nem volt titok, hiszen a bátyja és mások is tudtak már róla. Velem azonban azért közölték, mert szükségük volt rám. A megcsufolt férj üzőbe vette a szökevényeket, egyesek szerint azért, hogy pénzzé tegye a felesége szegénységét, én azonban azt hiszem, azért, hogy szörnyű bosszút álljon, mert az ilyesmi nem kevésbé volt jellemző reá, mint a kapzsiság; talán még jobban. De nem akadt nyomukra s a nő nem sokkal azután meghalt. Nekem Nickleby ur azt a megbízást adta, hogy hozzam haza a gyermeket; nem tudom, mi volt a célja ezzel, talán valami szeretetféle ébredt fel benne, vagy csak el akarta kerülni a lehetőségét annak, hogy a gyermek csak kezére jusson. Én teljesítettem a megbízást.

Ettől a ponttól kezdve Brooker még alázatosabban és halkabban folytatta elbeszélését.

— Gonoszul bánt velem, — s itt ismét Ralphra mutatott — nagyon gonoszul és ezt nemrégien eszébe is juttattam, amikor az utcán találkoztunk; én pedig gyűlöltem. Elhoztam a gyermeket házába és az utcai padlásszobájában helyeztem el. Az elhanyagoltság nagyon beteggé tette, úgy, hogy orvost kellett hívnom, aki azt mondta, hogy levegőváltásra van szüksége, különben meghal. Azt hiszem, ez adott életet annak a tervnek, amit erre kigondoltam és véghez is vittem. Nickleby ur hat hétre elutazott s mikor visszatért, én azzal fogadtam, hogy a gyermek meghalt s már el is van temetve; senkisémm gyanakodhatott, mert minden egyes körülményt jól kiterveltem és bizonyítottam. Nem tudom, hogy megbízómat ez valamely szándékában megzavarta-e, vagy csakugyan volt-e benne némi természetes vonzalom, tény az, hogy bánkódott, ami csak megerősített engem abban, hogy egy szép napon majd felfedem a titkot és ezzel az eszközzel pénzt csikarok ki belőle. Mint a legtöbben, én is hallottam valamit a yorkshirei iskolákról. Elvittem a gyermeket az egyikbe, melyet egy Squeers nevű ember vezetett és ott is hagytam. Smike nevet adtam neki. Hat éven át évi husz fontot fizettem érte és soha egy pillantással sem árultam el a titkot, mert a rossz bánásmód miatt kiléptem az apja szolgálatából és pörben álltam vele. Elmentem ebből az országból. Csaknem nyolc esztendeig voltam távol, majd hirtelen hazajöttem

és leutaztam Yorkshirebe. Egy este, hogy éppen a faluban ólálkodtam s az iskolásfiuk után puhatolództam, megtudtam, hogy az, akit én helyeztem el, megszökött egy fiatalemberrel, aki a fiu apja nevét viselte. Felkutattam Londonban az apát és mindenféle célzásokkal utalva a történtekre, igyekeztem egy kis pénzt kiszedni belőle, hogy éhen ne haljak; ő azonban megfenyegetett és kidobott. Később felkutattam a titkárát, és lépésről lépésre haladva, megtudtam, hogy voltaképen mi történik. Nem mulasztottam el rámutatni, hogy célszerű lesz velem jóban maradni, és én voltam az, aki elmondtam, hogy a fiu nem annak az embernek a fia, aki apjának mondja magát. Ez alatt az egész idő alatt színét sem láttam a fiunak, míg végre az előbbi forrásból megtudtam, hogy nagyon beteg és azt is, hogy hol van. Odautaztam, hogy, ha lehetséges, visszaidézzem magamat emlékezetébe és megerősíttessem vele a történetemet. Váratlanul bukkantam fel mellette, de mielőtt egy szót is szólhattam volna, már felismert, — szegény gyermeknek megvolt rá a jó oka, hogy emlékezzen rám! — én magam pedig esküt tettem volna rá, hogy ő az, ha mindjárt Indiában találkoztam is volna vele. Megismertem szájalomraméltó vonásait, amelyek kicsi korában meghatottak. Néhány napi tévovázás után hozzáfogtam, hogy felkutassam annak az ifjunak a nyomát, akinek gondjaiban állott és megtudtam, hogy meghalt. Ő tudja, milyen gyorsan felismert a fiu, tudja, hányszor emlegetett engem és hányszor elbeszélte, hogyan hagytam őt az iskolában. Arról a padlásszobáról is sokat beszélt neki, amelyre egyesegyedül emlékezett vissza az apai házból és ami az egyetlen volt, amit én idéztem emlékezetébe. Ez az én történetem. Követelem, hogy állítsanak szemtől szembe az iskolaigazgatóval, hadd bizonyítsam be minden szavát annak, amit elmondtam. Beigazolom, hogy minden betű igaz és hogy e bűn az én lelkemet nyomja

— Szerencsétlen! — kiáltották a fivérek. — Hogyan teheti jóvá mindezt?

— Sehogy, uraim, sehogy! Nem tehetek és nem remélhetek semmit. Öreg vagyok, szerencsétlen és nyomorult. E vallomás nem hozhat mást számomra mint szenvedést és bűnhődést; de mégis meg kellett tennem és kitartok mellette, bármi történjen is. Eszköze voltam a sorsnak, mely oly szörnyűséges büntetést szabott ki annak a férfinak fejére, aki, miközben vakon törtetett gonosz céljai felé, saját gyermekét öldözte és gázolta halálra. Nekem is bűnhődnöm kell, tudom. Megbánásom későn jön és nincs reményem sem e földön, sem a tulvilágon.

Alig fejezte be, mikor a lámpa, mely a Ralph ülőhelyéhez közel lévő asztalon állott és amely egyedül világított a

szobában, a földre zuhant és sötétség vette őket körül. Kis zavar támadt, amíg újra világosságot gyújtottak, de e rövidke idő, ami eltelt, amíg újra fény áradt szét a szobában, elég volt ahhoz, hogy Nickleby Ralph eltűnjön.

A derék fivérek és Linkinwater Tim egy darabig azon vitatkoztak, vajjon visszajön-e, s miután nyilvánvaló lett, hogy nem jön, azon tanakodtak, hogy küldjenek-e érte, vagy nem. Végül visszaemlékezve, hogy milyen különös és néma mogorvaságban ült helyén az egész elbeszélés alatt, arra gondoltak, hogy talán rosszul van és elhatározták, hogy bár már igen későre járt az idő, valamilyen ürügyel elküldenek lakhelyére. Brookernek, akivel hamarjában nem tudtak mit kezdeni, valami kifogást mondtak és megmaradtak amellett, hogy nyugovóra térés előtt elhatározásukhoz híven fognak cselekedni.

LXI. FEJEZET.

Amelyben Miklós és nővére minden tapasztalt és józan ember megbecsülését eljuttassák.

A Brooker leleplezéseit követő reggelen Miklós visszatért házába. A találkozás közte és azok között, akiket ott hátrahagyott, egyik fél részére sem mult el nagy megrázkódtatások nélkül. Ők már leveleiből értesültek a történetekről és azon kívül, hogy az ő fájdalmában osztoztak vele, együtt siratták meg annak a lénynek a halálát, akinek elhagyatott és szívhez szóló állapota először keltette fel bennük a részvét érzését, hiszen hűséges szive és hálás, komoly természete minden nappal kedvesebbé tette őt előttük.

— Bizonyos, — mondotta Nicklebyné, miközben szemét törölgette és keservesen zokogott — hogy a legjobb, legtörekvőbb és legragaszkodóbb teremtetést vesztettem el, aki életemben valaha is társam volt, nem beszélve persze rólad, drága Miklósom, kedves Katinkám és eltekintve szegény édesapátoktól, valamint ama jó magaviseletű dajkától, aki megszökött a posztóval és a tizenhét villával. Valamennyi szótfogadó, tisztalelkű, ragaszkodó és hálás teremtetés között, aki valaha élt, ő volt, azt hiszem, a legkiválóbb. Nem, igazán, nem tudom elviselni. Ha most körülnézek a kertben, amelyre olyan büszke volt, vagy belépek szobájába, amely tele van azzal a sok kis találmánnyal és tervezettel, amelyeket kieszelt, hogy kedveskedjen nekünk... milyen szívesen dolgozott el rajtuk... bizony nem gondolta, hogy nem fejezheti be őket. Óh! Nagy megpróbáltatás ez az én számomra, bizony nagy! Drága Miklósom, halálod napjáig vigasz lesz számodra, hogy milyen kedves és jó voltál mindig hozzá, és nékem is az lesz, ha rágondolok, hogy milyen jóban voltunk egymással és hogy mennyire szeretett mindig a szegény fiu! Nagyon ter-

mészetes, hogy te is annyira ragaszkodtál hozzá, drágám — amint tetted — és érthető, hogy úgy megrázott és kinoz az, ami bekövetkezett. Elég, ha rád néz az ember, hogy lássa, mennyire megváltoztál, de azt senki sem tudja, — nem tudhatja — amit én érzek!

Igy öntötte ki Nicklebyné, egyéni módján, bus érzelmeit és a legnagyobb őszinteséggel kimutatta, hogy a saját személye a legfontosabb. A bánatban azonban társa akadt. Kate, aki megszokta már ugyan, hogy önmagáról megfélelkezzék, ha mások szorultak vigasztalásra, most nem tudta elfojtani fájdalmát; Magdolna szintén nagyon megilletődött és a derék, szegény, jószívű kis La Creevy kisasszony, aki Miklós távollétében érkezett meg látogatóba és mindeddig egyebet sem tett, mint vigasztalt és bátorított, most, alig hogy meglátta Miklóst, lerogyott a lépcsőre, zokogásban tört ki és hosszú ideig nem volt lecsillapítható.

— Ugy fáj nekem, — sirt a szegény — hogy így egymágban látom visszatérni. Nem tudok másra gondolni, mint hogy ő maga mit szenvedhetett. Nem hatna úgy rám, ha egy kicsit jobban mutatná, de olyan férfiasan viseli...

— Így is kell, — mondotta Miklós — vagy talán nem?

— Igen, igen, — felelte a kis nő — áldja meg az Isten nemes lelkét! De az én egyszerű szívemnek az első pillanatban úgy tetszik, — óh, tudom, hogy csunya, amit mondok és hogy mindjárt meg fogom bánni — hogy nagyon sovány jutalom ez mindazért, amit tett.

— Nem, dehogy! — szólt a nemesszívű Miklós — miféle szebb jutalmat nyerhettem volna, mint azt a tudatot, hogy utolsó napjai békések és boldogok voltak és azt az emléket, hogy állandóan mellette voltam s nem akadályozott ezerféle apróság abban, hogy oldalán kitartsak.

— Igaz, — jajongott La Creevy kisasszony. — Igaz, de milyen igaz, hogy hálátlan, istentelen gonosz, bolond teremés vagyok. Igaz.

Erre a jó lélek megint csak sirni kezdett, majd erőt akart tenni magán, nevetni próbált. Hol sirt, hol nevetett s küzdött magával, de a küzdelem eldöntetlen maradt s az lett a vége, hogy La Creevy kisasszonyt hisztérikus görcsök fogták el.

Miklós megvárta, amig valamennyien rendbejönnek s megnyugszanak. Szükségét érezte a pihenésnek a nagy utazás után, visszavonult szobájába, ruhástól dőlt az ágyra és mély álomba merült. Mikor felébredt, Katalin ott ült ágya mellett s látván, hogy felpillant, föléje hajolt, hogy megcsokolja.

— Azért jöttem, hogy megmondjam neked, mennyire örülök annak, hogy megint itthon vagy.

— Nem is talállok szavakat rá, hogy elmondhassam, mennyire örülök, hogy látlak, Katalin.

— Alig vártuk, hogy visszajöjj, — mondta Katalin — mindnyájan vágyódtunk utánad. Mama is, én is, meg — Magdolna is.

— Azt irtad utolsó leveledben, hogy jól érzi magát, — mondta Miklós gyorsan és elpirult. — Nem hallottál valamit, míg el voltam, hogy miféle szándékai vannak vele a Cheeryble fivéreknek?

— Semmit sem hallottam, — felelte Katalin — nagyon fáj nekem, hogy el kell szakadnom tőle. Ugy-e, te sem kívánod ezt, Miklós?

Miklós újra elpirult s leült huga mellé egy kis pamlagra az ablak közelében.

— Nem, Katalin, — mondta — nem szeretném. Mindenki előtt titkolom valódi érzelmeimet, de előtted nem hallgathatom el őket. Meg kell mondanom neked, Katalin, hogy — egész egyszerűen — szerelmes vagyok belé.

Katalinnak fölragyogott a szeme s mondani akart valamit, de Miklós karjára tette kezét s megjegyezte:

— Ezt senkinek sem szabad tudni rajtunk kívül. A legkevésbé neki.

— Édes Miklós...

— Legkevésbé neki. Soha ne tudja meg. Bár a soha hosszu idő. Néha gondolok arra, hogy jöhet idő, mikor tisztességgel megvallhatom neki. De ez még oly messze van, oly nagy távolság, annyi esztendőnek kell eltelnie, amig eljön, s ha el is jönne, már annyira más leszek, mint ami most vagyok. Annyira mögöttem lesz az ifjuság és regényesség korszaka, — bár akkor is szeretni fogom őt, annyi bizonyos — hogy érzem, mily fantasztikus minden reménység s próbálom lerombolni magamban, hogy inkább fájjon, de ne az idő, ne a csalódás hervassza el. Nem, Katalin. Míg távol voltam, annak a szegény fiunak a személyében folyton annak a két testvérnek nagylelkűsége lebegett a szemem előtt. Amennyire tőlem telik, meg akarom hálálni ezt, s ha eddig haboztam irántuk való kötelességem teljesítésében, most elhatároztam, hogy könnyörtelenül jóváteszem ezt, felhagyok minden halogatással és kivonom magam minden kísértés alól.

— Mielőtt még egy szót szólnál, édes Miklós, — mondta Katalin elhalványodva — hallgasd meg az én mondanivalómat. Mindjárt meg akartam mondani, de nem volt bátorságom hozzá. De amit most mondtál, az felbátorít.

Elakadt a hangja és könnyekben tört ki.

Ez már előkészítette Miklóst arra, aminek jönnie kellett. Katalin beszélni próbált, de könnyeitől nem jutott szóhoz.

— No, te bolond kislány, — szólott Miklós. — Katalin. Katalin. Végy erőt magadon. Azt hiszem, sejtem, mit akarsz mondani. Ugy-e, Ferencre vonatkozik?

Katalin Miklós vállára hajtotta fejét és azt suttogta:

— Igen.

— Mig el voltam, megkérte a kezedet, ugy-e? — mondta Miklós.

— Hát persze.

— Na, ugy-e, nem volt olyan nehéz közölni ezt velem? Megkérte a kezedet?

— Én meg kikosaraztam, — mondta Katalin.

— Ugy és mért?

— Azt mondtam neki, — szólott a lány remegő hangon — amit, mint megtudtam, te is elmondnál a mamának, nem tudtam eltitkolni előtte, amit te előttem sem tudok, hogy ez... hogy ez nagy gyötrelem és megpróbáltatás volt a számomra s így hát határozottan megkértem, hogy ne jöjjön többé hozzánk.

— Derék, jó Katalinom, — mondta Miklós, szívére ölelve hugát — tudtam, hogy ezt teszed.

— Próbálta megmásítani elhatározásomat, — szólott Katalin — és kijelentette, hogy bármit határoztam is, ő elmondja, mi történt nemcsak nagybátyáinak, de neked is, mihelyt megjössz. Félek, — tette hozzá és elfeledkezett eltökélt nyugalomról — félek, hogy nem hangsúlyoztam eléggé, mennyire becsülöm önzetlen szerelmét s titokban milyen forrón imádkozom jövődő boldogságáért. Ha beszéltek egymással, szeretném, ha ezt közölnéd vele.

— S te azt hiheted, Katalin, mikor meghoztad ezt az áldozatot, azért, amit helyesnek és igaznak tartottál, hogy én visszariadok ugyanettől az áldozattól? — mondta gyöngéden Miklós.

— Ó nem, ha helyzeted ugyanaz lett volna, mint az enyém, azonban...

— Ugyanaz, — szakította félbe Miklós. — Magdolna nem áll közeli rokonságban jőtevőinkkel, de azért szoros kötelékek fűzik hozzájuk s velem főként azért közölték elsőnek a történetét, mert korlátlanul bíztak bennem s azt hitték, hogy szilárd vagyok, mint az acél. Mily aljasság lenne tőlem felhasználni azokat a körülményeket, amelyek Magdolnát idejuttatták, vagy azt a csekély szívességet, amit boldog voltam, hogy megtehettem és megpróbálnám lekötni érzelmeit, mikor annak nem lenne más eredménye, minthogy elrontaná a két fivérnek abbéli derék szándékát, hogy úgy gondoskodjanak rólam, mint a saját gyermekükről. A dolognak az a látszata volna, hogy az irántam érzett szánal-

mukra akarom alapítani a boldogságomat, hogy aljas módon törbeccsalom a leányt, saját javamra fordítom háláját, jószívűségét s hasznát huzok balsorsából. Igen. Ez lenne a látszata, holott egyetlen büszkeségem és gyönyörűségem, hogy ne feledjem el kötelességeimet, holott abban a helyzetben vagyok, hogy nyugodt és boldog életet éljek s nincs is jogom ahhoz, hogy ennél többet kívánjak. Elhatároztam, hogy ezt a terhet lerázom lelkemről. Nem tudom, nem követtem-e el máris valami hibát. De mindegy. Ma minden álszemérem és kétértelműség nélkül megmondom igazi okaimat Cheeryble urnak, megkérem, hogy azonnal helyezze el más födél alá a leányt.

— Még ma? Ilyen hamar?

— Hetekig gondolkoztam a dolgon, miért is halogatnám? Amit most hallottam, gondolkozóba ejtett s felébresztette bennem a lelkiismeretesebb, alaposabb kötelességérzetet. Miért várnék arra, míg a hatása elmúlik? Csak nem akarsz lebeszélni, Katalin?

— Gondold meg, lehetsz valaha gazdag is, — mondta Katalin.

— Gazdag? — ismételte szomorú mosollyal Miklós. — Igen, gazdag és öreg, — folytatta. — De gazdagon, vagy szegényen, öregén vagy fiatalon egymás irányában azok maradunk, akik voltunk s ez a mi nagy vigasztalódásunk. Mit tesz az, hogy csak egy otthonunk van. Ez az otthon sosem lesz magányos sem neked, sem nekem. Mit árt, ha megmaradunk első elhatározásunk mellett? Egy szemmel több lesz abban az erős láncban, mely összetart bennünket. Mintha csak tegnap lett volna, hogy együtt játszadoztunk, mintha csak holnap lenne, amikor megállapodott, éltes emberek leszünk, akik úgy néznek vissza ezekre a bajokra, mint ahogy most nézünk gyermekkori fájdalmainkra vissza s mélabus örömmel emlékezünk arra az időre, amikor ilyesmi felkavarhatta a lelkünket. Talán ha majd kedves, öreg népek leszünk, elbeszélgetünk azokról az időkről, mikor könnyedén lépdeltünk s nem volt fehér a hajunk, talán akkor majd hálások leszünk ezekért a megpróbáltatásokért, amik oly közel hoztak egymáshoz s abba a mederbe terelték életünket, melyben oly békésen és egykedvűen folydogál. És ha majd megsejtenek valamit történetünkéből a körülöttünk élő fiatalok, — akik olyanok lesznek, mint te vagy most, meg én, Katalin, bizalommal jönnek majd hozzánk s az agglegéynek és a vénkisasszonynak résztvevő szívébe öntik ki azokat a bajokat, amiket a bizakodó és tapasztalatlan ifjúság még nem tud eléggé átérezni.

Katalin könnyein keresztül mosolygott, mikor Miklós elébe rajzolta ezt a képet, de bár tovább hulldogáltak akkor is a könnyei, mikor Miklós már elhallgatott, ezek a könnyek nem fájtak. Nem fájtak immár.

— Igazam van-e, Katalin? — kérdezte Miklós rövid hallgatás után.

— Mindenben igazad van, kedves bátyám, el sem mondhatom, mily boldoggá tesz, hogy a te óhajodnak megfelelően cselekedtem.

— Nem bántad meg?

— Nem, nem, — mondta félénken Katalin, kis lábával vonalakat húzogatva a padlón. — Egyáltalán nem sajnálom, hogy azt tettem, ami becsületes és helyes volt. Csak azt sajnálom, hogy egyáltalán megtörtént az egész. Vagy mondjuk, néha sajnálom és néha — nem is tudom, mit mondjak? Én egy gyöngé nő vagyok, Miklós és mindez nagyon megzavar.

Tulzás nélkül kijelenthetjük, hogy ha Miklós tizezer fonttal rendelkezett volna ebben a pillanatban, utolsó fillérjét is odaadta volna e piruló arc és lesütött szem birtokosának. teljesen megfeledkezve magáról, csakhogy annak boldogságát biztosítsa. De hát nem tehetett egyebet, mint hogy meleg szavakkal bátorította és vigasztalta, oly szerető gyöngéd és derűs szavakkal, hogy szegény Katalin átölelte a nyakát és kijelentette, hogy nem fog sírni többé.

Hol az a férfi, — gondolta büszkén Miklós, mikor kézzel később elindult a testvérek háza felé — hol az a férfi, akit minden anyagi áldozatért ne kárpótolna tökéletesen e szív, melynek árát nem lehet megfizetni, pedig hát a szív könnyű, míg az arany és az ezüst nehéz. Ferencnek van pénze, neki nem kell egyéb. Hol vehetne rajta olyan kincset, mint Katalin? És mégis az össze nem illő házastársaknál mindig a gazdagabb félről mondják, hogy áldozatot hozott, a másikról meg, hogy jól járt. Na, de úgy gondolkozom, mint egy szerelmes, vagy mint egy számár, ami, azt hiszem, körülbelül egyre megy.

Ilyen, még erősebb öngunnyal vegyítve, a kitűzött céljához oly kevésbé illő gondolatokkal folytatta útját s nonszókára jelentkezett Linkinwater Tim előtt.

— Áh, Nickleby ur, — kiáltott fel Tim. — Isten hozta. Hogy van? Jól? Mondja már, hogy jól van. Sohasem volt jobban.

— Jól vagyok, — mondta Miklós, mindkét kezét megfázva.

— Óh! — folytatta Tim — most, hogy jobban szemügyre

veszem, látom, hogy mégis csak fáradt. Pszt! Nem hallja? Ez Dick volt, a feketerigó. Nem lehet ráismerni, mióta maga elment. Egyáltalán nem fűtül, mióta maga nincs itt. Épp úgy ragaszkodik magához, mint hozzám.

— Dicket sokkal okosabb fickónak gondoltam, hiszen félannyira sem érdemeltem meg a figyelmét, mint ön, — felelte Miklós.

— Mondok magának valamit, — szólt Tim kedvenc poziturájába helyezkedve s tollszárával a kalitkára mutatott — ennek a madárnak az a sajátsága, hogy senkiről sem vesz tudomást, mint Károly és Ned urról, magáról és rólam.

Tim most elhallgatott, aggódva pillantott Miklóstra. Majd elfogta a tekintetét és ismételte:

— Magáról és rólam, uram. Magáról és rólam.

Megint Miklóstra pillantott, megrázta a kezét és folytatta:

— Nem szeretem halogatni, ami érdekel. Nem akartam faggatni önt, de hát szeretnék egyet-mást megtudni arról a szegény fiuról. Emlegette egyáltalában a Cheeryble testvéreket?

— Hogyne, — mondta Miklós. — Még pedig számtalanszor.

— Azt nagyon jól tette, — felelte szemét törölgetve Tim. — Nagyon szép tőle.

— Sokszor említette a maga nevét, — mondta Miklós. — Sokszor kért, adjam át üdvözlétét Linkinwater urnak.

— Nem, nem, tényleg ezt tette? — mondta hüppögve Tim. — Szegény fiu, bár itt temethettük volna el. Egész Londonban nincs olyan temető, mint ez a kicsi temető a tér másik oldalán: köröskörül csupa üzletépület, s ha szép időben körülsétál az ember, a nyitott ablakon át könyvekre és pénzszekrényekre esik a tekintete. Azt mondta, hogy üdvözlő engem? Nem hittem volna, hogy eszébe jutok. Szegény jó fiu, szegény jó fiu. Üdvözölt engem...

Timet annyira meghatotta a megemlékezésnek e csekély jele, hogy képtelen volt tovább beszélni e pillanatban. Miklós tehát csöndesen kisurrant a szobából és átment Károly testvérehez.

Az imént szilárdan és bátran viselkedett, de ez az erőfeszítés nagyon nehezére esett. A derék öreg ember meleg fogadása, szívélyes modora, egyszerű, szívből jövő részvéte könnyekig meghatotta, s hiába küzdött magában, nem tudta titkolni érzéseit.

— Ejnye, ejnye, édes uram, — mondta a jóindulatu kereskedő, — hogy szabad ennyire elhagyni magát! Tanulja meg már, hogy el kell viselnünk a szerencsétlenséget s hogy még a halálban is van sok vigasztalás. Hiába, szegény fiu

egyre kevésbé illet a világba és egyre boldogtalanabb lett a saját gyengesége miatt. Jobb, hogy így történt, édes fiam. Igen, igen. Jobb, hogy így történt.

— Mindezt én is elgondoltam, uram, — felelte torkát köszörülve Miklós — higgye el, mindezt magam is érzem.

— Ez a helyes, — felelte Cheeryble, aki vigasztalásai eilenére éppugy elszontyolodott, mint a derék Tim. — Ez a helyes. Hol van Ned fivérem? Mondja csak, Linkinwater Tim, hol van Ned fivérem?

— Elment Frimmers urral, hogy kórházba vitessék ezt a szerencsétlen embert és dajkát küldjenek a gyermekeinek, — mondta Tim.

— Derék fiu, remek fiu az én Ned fivérem, — kiáltott fel Károly testvér és becsukta az ajtót, visszatérve Miklóshoz. — Boldog lesz, ha magát meglátja. Naponta emlegetjük magát.

— Őszintén szólva, örülök, hogy egyedül találom önt, uram, — mondta érthető habozással Miklós — mert szeretnék valamit közölni önnel. Szentelhetne pár percet a számomra?

— Hogyne, hogyne, — felelte Károly testvér, aggódó tekintetét vetve rá. — Beszéljen, édes uram, beszéljen.

— Nem is tudom, hogy kezdjem, hol kezdjem, — mondta Miklós. — Ha volt valaha oka halandó embernek, hogy szeretet és vonzalmat érezzen valaki iránt, — oly vonzalmat, mely a legnagyobb szívességet is örömmé és élvezetté teszi — oly hálás emlékekkel, amelyek a legnagyobb buzgalmat és odaadást ébresztik benne, hát így kell nekem éreznem önök iránt és higgye el, hogy szívem-lelkem áradozik ezektől az érzésektől.

— Hiszek önnek, — felelte az öreg ur — és boldog vagyok, hogy így van. Sohasem kételkedtem ebben s nem is fogok soha. Nem. Soha.

— Ezek a meleg szavak, — mondta Miklós — felbátorítanak arra, hogy folytassam. Mikor először avatott bizalmába és el-elküldött Bray kisasszonyhoz, be kellett volna valanom önnek, hogy én már láttam őt rég ideje, hogy szépsége eltörölhetetlen hatást tett rám, hogy eredménytelenül igyekeztem nyomára akadni és megismerkedni történetével. Ezt elhallgattam, mert akkor még abban bizakodtam, hogy le tudom győzni érzelmeimet s minden egyebet alá tudok rendelni önnel szemben való kötelességemnek.

— Nickleby ur, — mondta Károly testvér — ön nem élt vissza bizalmammal és nem használta fel tisztességtelen módon. Ebben bizonyos vagyok.

— Nem, — mondta Miklós szilárdan. — Bár napról napra kényszerítőbben, súlyosabban éreztem, hogy szükségem van a nyugalomra és önmérséklésre, soha egy szóval,

egy pillantással sem cselekedtem másképp, mint az ön jelenlétében cselekedtem volna. Mind a mai napig soha egy pillanatra nem csaltam meg önt. De úgy érzem, hogy ha állandóan együtt vagyok azzal az édes leánnyal, az végzetes lehet lelki nyugalmamra s tönkretetheti azokat az elhatározásokat, amelyekhez kezdettől fogva hű maradtam. Röviden szólva, uram, nem bízom magamban s kérem önt, hogy haladéktalanul vigye el anyámtól és hugomtól a fiatal hölgyet. Tudom, hogy rajtam kívül mindenkinek, — elsősorban önnnek, aki tudja, mekkora távolság van a fiatal hölgy és közötttem, aki az ön gyámleánya és akinek sorsát megkülönböztetett módon szívén viseli — igen, mindenki előtt elhamarkodottságnak és képzelgésnek tűnhetik fel, hogy én csak gondolatban is szeretni merem őt. Tudom, hogy ez így van. De ki látja őt úgy, ahogy én látom. Ki tudhatja, hogy mi volt az ő élete! Aki mindezt tudja és látja, annak őt szeretni kell. Ez az egyetlen mentségem, mert a kísértés elől menekülni nem tudok s mert e szenvedélyt elfojtani nem tudom, míg a tárgya előtttem áll. Nem tehetek egyebet, kérve kérem önt, vitesse el s adjon módot rá, hogy elfeledjem.

— Nickleby ur, — mondta az öreg ur rövid hallgatás után — ennél többet igazán nem tehet. Rosszul tettem, hogy egy magafajta fiatalembert ilyen megpróbáltatásnak tettem ki. Előre láthattam volna a következményeket. Köszönöm, kedves uram, köszönöm. Magdolnát el fogjuk távolítani.

— Kedves uram, nagy kegyet kérek öntől; ne szóljon soha erről a vallomásomról Magdolna kisasszonynak. Engedje, hogy becsüléssel emlékezhessék vissza rám.

— Arra gondom lesz, — mondta Cheeryble. — Ez volt az egész mondanivalója?

— Nem! — felelte Miklós — nem ez az egész.

— A többi már tudom, — mondta Cheeryble ur, akit szemmelláthatóan megnyugtatót ez a gyors válasz. — Mikor tudta meg?

— Ma reggel, mikor hazaérkeztem.

— És kötelességének érezte, hogy azonnal felkeressen engem és közölje velem, amit a hugától bizonyára megtudott?

— Igen, — felelte Miklós — bár szerettem volna, ha előbb Ferencsel beszélhettem volna.

— Ferenc tegnap este nálam volt, — mondotta az öreg ur. — Helyesen cselekedett, kedves Nickleby... nagyon helyesen... köszönöm még egyszer.

Ezekután Miklós engedelmet kért, hogy még néhány szót szólhasson erre a tárgyra vonatkozóan. Remélni bátorodik, hogy az, amit most elmondott, nem fogja elidegeníteni

Katalint és Magdolnát, akik rendkívül megszerették egymást, és biztosan tudja, hogy nagyon fájna nekik az elszakadás, ő maga pedig, e fájdalom boldogtalan okozója, örökös lelkifurdalást érezne emiatt. Majd ha ezek a dolgok mind feledésbe merültek, talán Ferenc és ő is jóbarátok lehetnek, s soha nem fogja a kettőjük közötti összhangot megzavarni annak a szerény otthonnak, vagy annak a leánynak emléke, aki oly szívesen tartózkodott köztük, hogy osztozzék az ő csendes sorsukban. Részletesen beszámolt arról, mi történt ma reggel Katalin s ő között: olyan szeretettel és büszkeséggel beszélt hugáról és olyan örömmel terjeszkedett ki erre a valómásra, amely szerint ők ketten felülkerekednek minden önző fájdalomukon s elégedetten, boldogan fognak élni egymással, hogy ezt igazán megindító volt hallgatni. Ő maga is rendkívül meg volt illetődve és néhány sietős szóval — amelyek azonban a legékesszólóbb frázisnál is kifejezőbbek voltak — válaszolta a testvérek iránt érzett meleg ragaszkodását s hangoztatta azt a reményét, hogy szolgálatukban fog élni és meghalni.

Mindezt Károly testvér mélységes csendben hallgatta és a székét úgy fordította, hogy Miklós ne láthassa az arcát. Nem a megszokott modorában beszélt, valami idegenszerű merevség és zavar volt a szavában. Miklós attól tartott, megbántotta. De Károly testvér azt mondta:

— Nem, nem, nem, nagyon helyesen cselekedett. Ferenc bolondos, szeles fickó, — mondta, mikor Miklós egy darabig hallgatott — igenis, bolondos, szeles fickó. Gondom lesz rá, hogy halogatás nélkül véget vessünk ennek a dolognak. De többet ne beszéljünk róla, nekem nagyon kinos. Egy fél óra mulva jöjjön be hozzám, nagyon külön dolgokat kell elbeszélnem magának, kedves Nickleby, s a nagybátyja a ma délután jelölte meg, hogy felkeressem őt, magával együtt.

— Őt felkeresni! És én is! — kiáltotta Miklós.

— Igen, igen, maga is, — felelte az öreg ur — jöjjön vissza egy fél óra mulva, akkor többet is mondhatok.

Miklós megjelent és tudomást szerzett mindarról, ami előző napon történt, továbbá a ma estére szóló megállapodásról is, mely Ralph és a két testvér között jött létre. De hogy ezt kellőképen megértsük, ajánlatos, hogy visszaforduljunk és kövessük Ralphot attól kezdve, amint a Cheeryble testvérek házából megindult hazafelé. Ezért magára hagyjuk Miklóst, akit némiképp megnyugtatót a testvérek részéről tapasztalt, megújult szívélyesség, amely azonban más volt, mint eddig, bár hogy milyen tekintetben volt más, azt maga sem tudta volna megmondani; elég az hozzá, hogy bizonytalanná, nyugtalanná vált a kedélye.

LXII. FEJEZET.

Ralph egy utolsó megállapodást köt s azt állja is.

Nickleby Ralph, miután úgy osont ki a házból, mint egy tolvaj, az utcára érve, vak ember módjára tapogatózott a kezével s míg továbbsietett, gyakran nézett hátra, mintha képzeletben vagy a valóságban üldözné valaki, aki kifaggatni vagy tartóztatni akarja. Maga mögött hagyta a Cityt és a lakása felé tartott.

Sötét volt az éjszaka, hideg szél fujt. Komor, fekete felhőtömeg uszott Ralph feje fölött, mintha csak üldözné; nem rohant vad iramban a többiekkel együtt, mogorván lebegett mögöttük és sötéten, állhatatosan haladt a maga útján. Ralph többször visszanézett erre a felhőre, néhányszor meg is állt, hogy előreengedje, de amint újra megindult, megint csak nyomában volt a fekete tömeg, gyászosan és lomhán követte, mint valami sötét temetési menet.

Utja egy szegényes temető mellett vezetett el; sívár, szomorú hely volt, néhány lábbal magasabban feküdt az utca szintjénél s alacsony fal és vasrács választotta el tőle. Gyomverte, egészségtelen, rothadó föld volt, ahol a fű és gaz rendetlen növése is elárulta, hogy szegény koldusok testéből sarjadtak, hogy olyan sirokban gyökereztek, melyeknek lakói bűzös udvarokban, az éhség barlangjaiban, a részegség lebujaiban rothadtak el elevenen. Itt feküdtek, csak egy kis föld, néhány szál deszka választotta el őket az élőkől, itt feküdtek, szorosan egymás mellett, rothadva testben, mint ahogy életükben lélekben rothadtak: sűrű, bomló tömeg. Itt feküdtek az élettől egy szinten, nem mélyebben, mint a járókelők lába, a sirhalom pedig egy magasságban volt az arrahaladók nyakával.

Amint Ralph elment a temető mellett, eszébe jutott, hogy egyszer régen, mint esküdt, egy férjhiolttest mellett állt, amelyiknek el volt vágva a nyaka s hogy az az ember itt van eltemetve. Nem tudta volna megmondani, hogyan jutott ez most eszébe, hiszen olyan gyakran ment már erre és sohasem gondolt rá, sem arról nem tudott volna számot adni magának, miért érdekli most ez az ember? Elég az hozzá, hogy eszébe jutott és foglalkoztatta a gondolatait. Megállt, belekapaszkodott a temetőkerítés rácsaiba és élénk kíváncsisággal nézett be a sirok közé: vajjon melyikben feketik az az ember?

Mialatt így álldogált, ittas emberek lármázó, kiáltozó, éneklő csapata közeledett, utánuk mások, akik rájuk szóltak, hogy legyenek csendesebben és menjenek haza. Nagyon vigan voltak és egyikük, egy kis összeaszott, pupos emberke táncolni kezdett. Fura, groteszk látvány volt ez s a körülállók nevettek. Magára Ralphra is átragadt a többiek jókedve és visszhangozta valamelyikük nevetését, aki közel állt hozzá és aki az arcába nézett.

Mikor ezek továbbmentek s ő megint egyedül maradt, ujult érdeklődéssel tért vissza előbbi gondolataihoz, mert eszébe jutott, hogy ez az ember, aki utolsónak látta életben az öngyilkost, igen vidám hangulatban hagyta azt hátra és arra is emlékezett, milyen különösnek találta ő ezt annak idején a többi esküdtekkel együtt.

Annyi sirhalom között nem találhatta meg azt, amelyik érdekelte, de az öngyilkos férfi képe rendkívül elevenen rajzolódt ki az agyában, tisztán emlékezett a külsejére s arra is, hogy mi volt az öngyilkosság oka. Ez a tárgy annyira foglalkoztatta, hogy hazamenet is folyvást erre gondolt, mint ahogy gyerekkorában is gyakran megtörtént, hogy folyvást valami manóra kellett gondolnia, amit egy kapun látott krétával felrajzolva. De amint otthonához közeledett, lassankint mégis megfeledkezett róla, s most arra gondolt: milyen sivár, magános az ő házának a belseje.

Ez az érzés végül úgy hatalmába kerítette, hogy mikor a kapujához ért, alig tudta rászánni magát, hogy megforgassa benne a kulcsot és kinyissa. Mikor megtette és belépett a folyosóra, úgy érezte, ha most a kaput újra becsukná, akkor egyuttal az egész világot kizárná. De mégis elengedte és a kapu hangos zörejjel csapódott be. Az egész házban sötét volt. Sötét, félelmes, sivár, hideg, néma volt minden.

Amint fölment abba a szobába, ahol legutoljára megzavarták, tetőtől talpig megborzongott. Valami egyezség-félet kötött magával, hogy nem gondol a történetekre, amig haza

nem ér. Hát most már hazaért, otthon volt, most már megengedte magának, hogy elmélkedjék a dolgon.

Saját fia! Saját fia! Egy pillanatra sem jutott eszébe, hogy kételkedjék a történet valódiságában. Érezte, hogy igaz; tudta, olyan biztosan, mintha az egész idő alatt tudomása lett volna róla. Saját fia! És meghalt! Miklós oldala mellett halt meg, akit szeretett s akire úgy tekintett, mint valami angyalra. Ez volt a legrosszabb.

Mindenki elfordult tőle és elhagyták, mihelyt — legelőször — bajba jutott. Most már pénzen sem vásárolhatja meg az embereket; minden ki fog kerülni, mindenki meg fog tudni mindent. A fiatal lord meghalt; társa külföldre szökött; azt nem érheti el, a tizezer font egy csapásra elveszett; Gríde-del kifőzött terve a győzelem pillanatában foszlott semmivé, minden egyéb fondorlatát felfedezték; ő maga veszélyben van; az, akit ő úgy üldözött és Miklós úgy szeretett, saját fia volt, saját boldogtalan fia; összeomlott fölötte minden s ő a romok alá temetve, legyőzötteen, megverve vonaglik a porban.

Ha tudta volna, hogy gyermeke életben van, ha ez a család sosem történt volna meg s fia a szeme előtt nő fel, bizonyára gondatlan, közömbös, nyers, durva apa lett volna, ezt ő maga is érezte. De hátha akkor megváltozott volna; hátha örömet lelte volna fiában s tán boldogan éltek volna együtt. Most arra kezdett gondolni, hogy a fiu állítólagos halála s felesége szökése nagyban hozzájárult, hogy őbelőle ilyen mogorva, rideg ember lett. Emlékezni vélt olyan időre, mikor még nem volt ilyen nyers és hajthatatlan, szinte hajlandó volt azt hinni, hogy Miklóst azért gyűlölte mindjárt első találkozásukkor, mert fiatal és vonzó volt.

De az elkeseredettségnek, a lelkifurdalásnak ebben a zugó forgatagában egy gyöngéd gondolat, vagy egy természetes, fájó érzés csak annyi volt, mint egyetlen csepp nyugodt víz a féktelen, viharos tengerben. Miklós iránti gyűlöletét táplálta a veresége, növelte unokaöccsének beleavatkozása a terveibe s kövérré hizlalta dőlyfősségét.

Volt rá ok bőségesen, hogy ez a gyűlölet növekedjék. Növekedett is és erősödött fokról fokra. Most már olyan fokot ért el, amely az örülethez járt közel. Hogy a világ minden emberei közül éppen Miklósnak kellett segédkezet nyújtani annak a boldogtalan gyermeknek. Hogy éppen ő lett védője, hűséges barátja, hogy éppen ő ismertette meg azzal a szeretettel és gyöngédséggel, melyet a szerencsétlen születése percétől kezdve soha senkitől nem tapasztalt, hogy éppen ő tanította meg, gyűlölni a saját apját s még a nevét is megátkozni. S hogy ő most mind ezt tudhatja, érez-

heti és diadalmasan gondolhat rá vissza, ez epévé változtatta az uzsorás vérét. Maga az, hogy a halott fiu szerette Miklóst és Miklós is őt, elviselhetetlen gyötrellem volt. Csaknem megörjítette, ha arra gondolt, hogy a fiu halálos ágya mellett ott ült Miklós, ápolta, gondoskodott róla s a gyermek utolsó szavával is hálát mondott neki és karjai között lehelte ki lelkét, mikor ő azt akarta volna, hogy halálos ellenségekként gyölöljék egymást. Fogait csikorgatta, öklével hadonászott a levegőben, vadul körülnézett, a szeme szinte izzott a sötétben és hangosan felkiáltott:

— Letiportak! Elpusztítottak! Igazat mondott hát az a nyomorult! Eljött az éjszaka! Hát sehogy sem tudom elrabolni tőlük a diadalt és felrugni irgalmukat és részvétüket? Nincs ördög, aki megsegítsen?

Lelki szemei előtt ekkor hirtelen ismét megjelent az az alak, melynek emlékét ma este elevenítette fel. Mintha csak ott feküdt volna előtte. A feje be volt takarva. Így volt akkor is, mikor először látta. Tisztán emlékezett a merev, fölfelé fordított lábakra. Aztán megjelentek a halvány, reszkető rokonok, akik a nyomozás során elmondták az esetet, emlékezett az asszonyok sikoltására, a férfiak néma megdöbbenésére, a nyugtalanságra, a borzadályra, arra a diadalra, amelyet ez a maroknyi por aratott, amely kezének egyetlen mozdulatával ellökte magától az életet és így felforgatta a hátramaradtak életét.

Többet nem beszélt, de kis idő múlva lassan, tapogatózva kiment a szobából, föl a kongó lépcsőkön, — fel egészen a padlásszobáig — becsukta maga után az ajtót és ott maradt.

Ez a hely most közönséges lomtár volt. De volt még benne egy régi, csupasz ágy, az, amelyikben annakidején a fia aludt, mert azóta nem lakott itt senki más. Sietve elkerülte és olyan messze ült le tőle, amennyire csak lehetett.

A függönytelen ablakon át látszott az utcai lámpák halvány fénye. Elég világos volt ahhoz, hogy hozzávetőleges képet lehessen nyerni a szobáról, de ahhoz már nem, hogy megvilágítsa a sokféle lim-lomot, régi hevederekkel átkötött szekrényeket s a szerteszét heverő törött butordarabokat. A padlásszoba mennyezete lejtős volt, az egyik része magas, másik része majdnem a padlóig ereszkedett le. Ralph a legmagasabb rész felé irányította tekintetét, néhány pillanattal megeleven bámolt arrafelé, aztán fölkel, odahuzott egy ócska ládát, amelyen eddig ült, felállt rá és mind a két kezét tapogatózva jártatta végig a falon a feje fölött. Végre fölfedezett egy nagy vaskampót, amely erősen be volt verve egyik gerendába.

E pillanatban megzavarták. Odalent hangosan kopogtattak a kapun. Rövid habozás után kinyitotta az ablakot s megkérdezte, ki az?

— Nickleby urat keresem, — felelte egy hang.

— Mit akar tőle?

— Ez nem Nickleby ur hangja, — volt a válasz.

Nem is hasonlított az ő hangjához, pedig csakugyan Ralph beszélt és ezt meg is mondta.

A hang azt mondta, hogy a fivérek tudni szeretnék, maguknál tartóztassák-e azt az embert, akit ma este látott, s bár már éjjél van, ide izentek, mert mindenképen az ő kívánsága szerint óhajtanak eljárni.

— Igen, — kiáltotta Ralph — csak tartsák ott holnapig, aztán hozzák ide, — őt is meg az unokaöcsémét is — és ők maguk is jöjjenek el, biztosíthatom, kész leszek a fogadásukra.

— Hány órákor? — kérdezte a hang.

— Akármikor, — felelte vadul Ralph. — Mondja nekik, hogy délután, akármikor, bármely percben. Nekem minden idő egyformán megfelel.

Hallgatta az ember távolodó lépéseit, míg csak el nem hangzott a zaj. Aztán feltekintett az égre és látta, vagy látni vélte ugyanazt a fekete felhőt, amely hazáig kísérte este s most határozottan a ház fölött lebegett.

— Most már tudom, mit jelent, — mormogta. — Az a sok nyugtalan éjszaka, azok az álmok és minden, amit mostanában átszenvedtem... mind, mind ezt jelentette.

A szél mély harangzengést hozott magával: egy!

— Csak hazudj tovább, — kiáltotta az uzsorás — csak hazudj, vasnyelveddel! Vidám zengéssel köszöntsd az újszülöttet, akinek megjelenése kétségbe kergeti a várományosokat! Csengj vidáman, ha egy házasságot a pokolbon kötöttek meg és zugj bánatosan a halottért, aki már letáncolta az életét. Szólítsd imára az embereket, akik azért olyan istenfélők, mert még nem leplezték le őket, és örvendezve zengedezz minden újév napján, mely közelebb viszi végéhez ezt az átkozott világot. Nekem nem kell sem harangszó, sem prédikáció, dobjátok egy szemétdombra, hadd rothadjak ott, hogy megfertőzhessem a levegőt!

Miután vadul körülnézett, az őrjöngés, gyűlölet és kétségbeesés rettentő pillantásával, ökölbesorított kezével megfenygette az eget, amely még mindig sötét és vészjósló volt és bezárta az ablakot.

Paskolta az ablakot a zápor, paskolta az üveget a jég,

nyögtek a kémények, a rozoga ablakkeretek nyikorogva zörögtek a szélben, mintha egy türelmetlen kéz ki akarná belülről nyitni őket. De nem volt ott kéz és az ablak nem nyílt ki többé.

— Hát ez hogy lehet? — kiáltotta valaki. — Az urak azt mondják, hogy senki sem hallja a kopogásukat, pedig már két órája iparkodnak bejutni a házba.

— Hiszen hazajött tegnap este, — mondta egy másik hang — mert beszélt valakihez abból a padlásablakból.

Kis csoport verődött össze, s mikor az ablakot említették, lementek az emberek a kocsiutra, hogy fölnézzenek rá. Ekkor azt tapasztalták, hogy a házban minden ablak be van téve, úgy, ahogy saját állítása szerint, a házvezetőnő előző estén hagyta. S ez sok találgatásra adott okot, amely azzal végződött, hogy ketten, hárman a bátrabbak közül megkerülték a házat s egy hátsó ablakon bemásztak, míg a többiek türelmetlenül várakozva álldogáltak odakint.

Azok, akik bemásztak az ablakon, minden egyes helységbe benéztek odabent s utközben sorra kinyitogatták az ablaktáblákat, hogy bebocsássák a halvány világosságot. De nem találtak senkit, minden néma volt s minden a rendes helyén állt, mire habozni kezdtek, hogy tovább menjenek-e. Egyikük megjegyezte, hogy a padlást még nem nézték meg, pedig ott látták utóljára Nicklebyt. Elhatározták hát, hogy oda is benéznek s halkan mentek fel a lépcsőn, mert a titokzatos, komor csend bátortalanná tette őket.

Egy pillanatig álldogáltak a folyosón, egymást nézegettek, aztán az az ember, ki felszólította őket, hogy a padláson is kutassanak, megnyomta a kilincset, kissé kinyitotta az ajtót, benézett a résen és hátrahőkölt.

— Jaj, de különös, — suttogta — itt rejtőzködik az ajtó mögött! Nézzék csak!

Előbbre hatoltak, hogy lássák, de egyikük hangos kiáltással lökte félre a többieket, kirántotta zsebkését, berontott a szobába és levágta a holttestet a kötélről.

Nickleby éjjel az egyik régi szekrényről lecsavart egy kötelet, felakasztotta magát a vaskampóra, pontosan a tetőre nyíló csapóajtó alatt, ugyanarra a helyre, ahova fia, az elhagyatott, boldogtalan kis teremtes gyermeki rémületében oly gyakran meresztette szemét tizennégy évvel ezelőtt.

LXIII. FEJEZET.

A Cheeryble testvérek különböző kijelentéseket tesznek a maguk és mások nevében; Linkinwater Tim a maga nevében nyilatkozik.

Eltelt néhány hét s az elmúlt eseményekkel együttjáró izgalmak lassanként kezdtek alábbhagyni. Magdolnát elköltöztették, Ferenc távol volt, Miklós és Katalin minden erejükkel igyekeztek elfojtani fájdalmukat, hogy csak egymásért és édesanyjukért éljenek, aki, szegény, sehogyan sem tudott kibékülni a dolgoknak ily szomorú és megváltozott állapotával. Ekkor egy este a fivérektől ebédre szóló meghívást kaptak Linkinwater útján, s ez a meghívás nemcsak Nicklebynének, Katalinnak és Miklósnak szólt, hanem a kis La Creevy kisasszonynak is, akinek nevét külön megemlítették.

— Hát, édeseim, — mondta Nicklebyné, minekutána köszönettel elfogadták a meghívást és Tim már elment — vajjon mit jelent ez?

— No mit gondolsz, anyám? — kérdezte Miklós mosolygva.

— Én azt kérdezem, — felelte Nicklebyné, véghetetlenül titokzatos arccal — hogy mit jelent ez az ebédre szóló meghívás? Mi céljuk lehet vele?

— Én azt gondolom, — mondta Miklós — hogy azon a napon enni és inni fogunk a házukban és a cél az, hogy örömet szerezzenek nekünk.

— És te mindössze ennyit látsz ebben?

— Eddig még semmi okosabbra nem tudtam rájönni, anyám.

— Nahát akkor mondok én neked valamit, — szól Nicklebyné — meg leszel lepve. Biztos lehetsz, hogy itt nemcsak ebédre van szó, hanem egyébről is.

— Talán teáról és vacsoráról is? — találgatta Miklós.

— Ha neked lennék, nem beszélnék ilyen ostobaságokat, — felelte Nicklebyné kissé gőgösen — ez különösen nem illik hozzád. És én csak azt akarom mondani, hogy Cheerybleék nem hívnak minket ilyen szertartásosan ebédre csak úgy semmiért. De hiszen mindegy, majd meglátod. Persze, te nem vagy hajlandó elhinni semmit, amit én mondok. Sokkal okosabb lesz várni, az mindegyik félnek megfelel és elejét veszi minden vitának. Csak annyit mondok, emlékezzél arra, amit most mondok, és ha azt fogom mondani, hogy én megmondtam, ne mondd, hogy nem mondtam meg.

E kikötés után Nicklebyné, aki éjjel-nappal lelki szemei előtt látta azt a képet, amint egy pihegő hirnök éppen belöki az ajtót és sürgősen közli, hogy Miklóst társul vették az üzletbe, abba hagyta ezt a témát és belekezdett egy ujba.

— Különös dolog, — mondta — rendkívül különös dolog, hogy La Creevy kisasszonyt is meghívták. Egészen meglep, bizony Isten. Persze, nagyon kellemes, hogy ő is meg van hiva, igazán nagyon kellemes és semmi kétségem nincs az iránt, hogy illő módon fog viselkedni, mint mindig. Igen jóleső érzés, ha meggondolom, hogy a mi révünkön jutott ilyen kitűnő társaságba és igazán nagyon örülök, határozottan nagyon örülök, mert ő nagyon jómodoru és jólelkű kis teremtes. Persze, nagyon jó lenne, ha valami jóakarója megmondaná neki, milyen izléstelenül van disztve a főköteje, milyen rémségesek azok a szalagcsokrok rajta, de hát, persze, ez lehetetlen, s ha egyszer neki öröme telik abban, hogy madárijesztőt csinál magából, ehhez föltétlenül joga van. Az ember sohasem látja saját magát... soha, nem is látta és, azt hiszem, sosem is fogja látni.

E bölcselkedés eszébe juttatta, hogy erre az alkalomra különösen ki kell csinosítania magát, hogy a La Creevy kisasszony keltette hatást ellensúlyozza és mint kárpótlás és kellemes ellentét örvendeztesse meg az egybegyűlteket; táncskozni kezdett a leányával bizonyos szalagok, keztyűk és diszkekre vonatkozóan s ezek a rendkívül fontos s bonyolult kérdések hamarosan a háttérbe szorítottak minden mást.

Elérkezett a nagy nap. A derék hölgy körülbelül egy órával reggeli után Katalin kezeire bízta magát s kényelmesen lassan öltözködve, még idejében elkészült, hogy a leánya is felöltözködhessék, akinél ez a művelet igen egyszerű volt és nem tartott soká, de azért oly kielégítő eredménnyel járt, hogy Katalin tán életében nem volt szebb és bájosabb. Megérkezett La Creevy kisasszony is, két kalapdobozzal, melyeknek kiesett a feneke, mikor az omnibuszról leadták őket, továbbá egy ujságpapírba burkolt valamivel, amire utközben ráült egy uriember, és amit újra ki kellett vasalni, hogy

használható legyen. Végre mindenki fel volt öltözve, még Miklós is, aki hazajött értük, s akkor elhajtattak egy kocsin, amelyet a fivérek küldtek elébük. Nicklebyné végzetlenül kíváncsi volt, vajjon mi lesz ebédre s keresztkérdésekkel ostromolta Miklóst, hogy mit sikerült felfedeznie a délelőtti folyamán, nem érzett-e teknősbéka illatot a konyha felől, s ha nem, hát mit érzett? Azonkívül sikerült rendkívül élénké tennie a társalgást azzal, hogy megemlékezett az utolsó husz év folyamán elfogyasztott nevezetesebb ebédekről, melynek folyamán nemcsak az ételeket jellemezte, de a vendégeket is, akik azonban nem tulságosan érdekelték hallgatóságát, mivel e vendégeknek még csak neveit sem hallották soha életükben.

Az öreg komornyik mélységes tisztelettel és sok mosollyal fogadta őket és bevezette mindnyájukat a szalonba, ahol viszont a testvérek fogadták az érkezőket, olyan szívélyesen és kedvesen, hogy Nicklebyné szinte zavarba jött s alig őrzött meg annyi lélekjelenlétet, hogy La Creevy kissasszonyt leereszkedően pártfogolja. Katalint még jobban meghatotta ez a fogadtatás, mert jól tudta, hogy a testvérek értesülve voltak mindenről, ami közte és Ferenc között történt. Zavarban volt, helyzetét igen kényesnek és kinosnak érezte s remegve kapaszkodott bátyja karjába, míg Károly testvére el nem választotta tőle, hogy a szoba másik sarkába vezesse.

— Drágám, látta-e Magdolnát azóta, hogy elköltözött maguktól? — kérdezte tőle az öreg ur.

— Nem, uram, — felelte Katalin — egyszer sem.

— És nem is hallott felőle?

— Összesen egy levelet kaptam, — felelte halkan Katalin. — Nem hittem volna, hogy ily hamar megféledezik rólam.

— Ejnye, ejnye, — mondta az öreg ur, megsimogatva Katalin fejét s olyan szeretettel beszélve hozzá, mintha legkedvesebb gyermeke volna. — Szegény kis lány! Mit szólsz ehhez, Ned testvér? Ez a Magdolna csak egyszer irt neki..., mindössze egyszer, Ned! És ő nem hitte volna, hogy ily hamar megféledezik róla.

— Ó, — mondta Ned, — ez szomorú, nagyon szomorú.

Az ikrek összenéztek, aztán kis ideig szótlanul szemlélték Katalint, kezét fogtak s úgy bölintottak, mintha valami rendkívül örömdetes dologhoz gratulálnának egymásnak.

— Katalin, drágám, — mondta Károly testvér, — menjen be abba a szobába, ott azon az ajtón, s nézze meg, nincs-e ott egy levele Magdolnától? Azt hiszem, ott lesz az asztalon. Nem kell visszasietnie, szivecském, ha van, mert még nem ebédünk. Még addig bőven van időnk, ó bőven.

Katalin bement a mondott ajtón, Károly testvér utána

nézett, amig csak el nem tűnt, aztán Nicklebynéhez fordult és így szólt:

— Azért voltunk bátrak a ténylegesnél egy órával előbb jelölni meg az ebéd idejét, mert volna némi kis megbeszélni valónk, amely betölti az időközt. Kedves Ned, leszol szíves elmondani azt, amiben megállapodtunk? Kérem, Nickleby ur, jöjjön velem.

Ezzel minden további magyarázat nélkül magukra hagyták Nicklebynét, La Creevy kisasszonyt és Ned testvért. Miklós pedig követte Károly testvért a szobájába s ott legnagyobb csodálkozására Ferencsel találkozott, akiről azt hitte, hogy külföldön van.

— Fiatalemberek, — szólt Cheeryble, — fogjatok kezét.

— Ezt szívesen megteszem, felszólítás nélkül is, — mondta Miklós, — felszólítás nélkül is.

— Én is, — tette hozzá Feri és melegen megszorította a kezét.

Az öreg ur gyönyörűséggel nézte őket és azt gondolta, hogy szebb, kedvesebb két fiatalembert egymás mellett még nem is látott. Egy darabig némán legeltette rajtuk a szemét, aztán leült az íróasztalához és így szólt:

— Azt óhajtom, hogy barátok legyetek, elválhatatlan jó barátok s ha nem olyanoknak ismernélek benneteket, aminők vagytok, haboznék elmondani, amit mondani akarok. Ferenc, nézz ide, Nickleby ur, kérem, jöjjön át a másik oldalamra.

Az ifjak odaálltak Károly testvér két oldala mellé, aki az íróasztal fiókjából elővett egy okmányt és kibontotta azt:

— Ez itt, — mondta — másolat Magdolna anyai nagyapjának végrendeletéről, amely szerint nagykorúsága vagy férjhezmenetele napján, tizenkétezer fontot kap. Ugy látszik, hogy ez az uriember neheztelt a leányra (egyetlen rokonára), mert nem volt hajlandó elfogadni a támogatását és többszöri felszólítása ellenére sem hagyta el apját. Ezért aztán olyan végrendeletet csinált, mely Magdolnát garas nélkül hagyta. Később aztán megbánhatta ezt az elhatározását, mert két-három héttel azután, még ugyanabban a hónapban, ezt a végrendeletet írta. Ezt valami tisztességtelen módon halála után nyomban eltüntették s mivel így csak a másikat találták meg, hát azt hajtották végre. Azóta sikerült barátságos meg egyezésre jutnunk az illetékes körökkel, a tárgyalások éppen most fejeződtek be, előmutattuk ezt az időközben kezünkbe került okmányt, s mivel a hitelessége kétségtelen, s némi nehézség után a tanukat is elő lehetett keríteni, — a pénzt visszaadták. Így hát Magdolna hozzájutott az örökségéhez s ha a két fentemlitett feltétel közül valamelyik bekövetkezik, rendelkezhetik a vagyonával. Megértették?

Ferenc igennel felelt, de Miklós nem mert beszélni, mert félt, hogy remegni fog a hangja, hát csak némán bólintott.

— Hát most, Ferenc, — folytatta az öreg ur, — ezt az okmányt főleg a te segítségeddel nyertük vissza. A vagyon nem jelentékeny, de mi szeretjük Magdolnát és sokkal inkább kedvünkre van még így is, ha őt veszed feleségül, mint bárki mászt, ha háromszor ennyi hozománya volna is. Meg fogod kérni a kezét?

— Nem, kedves bátyám! Azért érdekelt ennek az okmány-nak a visszaszerzése, mert én azt hittem, hogy a keze már oda van ígérve valakinek, akinek ezerszer több joga van a hálájára s ha nem tévedek, a szívére is, mint akár nekem, akár bárki másznak. Ebben a tekintetben, ugylátszik, elhamarkodva ítéltem.

— Mint mindig! — kiáltotta Károly testvér, teljesen kiesve a magára erőszakolt méltóságteljes szerepből. — Mint mindig! Hát hogy merted te azt hinni, hogy mi pénzért akarunk meggházásítani téged, mikor szerelemért ifjuságot, szépséget, kaphatsz legvonzóbb erényeket és jó tulajdonságokat? Hogy mertél Nickleby ur hugának udvarolni, anélkül, hogy előbb közölted volna velünk a szándékat s engedted volna, hogy beszéljünk helyetted?

— Nem mertem remélni...

— Nem merted remélni! Annál több okod lett volna rá, hogy a segítségünket kérd! Nickleby ur, igaz, hogy Ferenc elhamarkodva ítél, de most ez egyszer mégis nagyon helyesen. Magdolna szíve csakugyan nem szabad. Adja csak ide a kezét, ezt a szívet ön ejtette rabul, de becsületesen, tisztességes emberhez méltóan. A vagyona az öné lesz, de benne magában sokkal nagyobb kincset fog találni, mint százszor ennyi pénzben. Magdolna önt választja és mi, akik az ő legjobb barátai vagyunk, rendkívül meg vagyunk elégedve a választásával. Ferenc is úgy választott, mintha csak kitalálta volna a kívánságunkat. El fogja nyerni ő a huga kis kezét, még ha százszor is visszautasította, igenis, úgy lesz, el fogja nyerni! Nem ismervén a dologról való felfogásunkat, nagyon nemesen viselkedett, Nickleby ur, de most ismeri, most azt kell tennie, amit mi parancsolunk. Hiszen önök tiszteletreméltó nemes ember gyermekei! Volt idő, mikor én, meg az én drága Ned fivérem, egyszerű, szegény fiuk voltunk és ugyszólván meztláb kóboroltunk, úgy próbáltunk szerencsét! Talán változtunk azóta? Eltekintve a külső körülményektől, meg attól, hogy néhány évvel idősebbek lettünk? Dehogysis változtunk, isten őrizz! Óh, Ned, Ned! Milyen szép, boldog napunk ez! Ha szegény, jó anyánk megérhette volna, csakugy dagadna a szíve a büszkeségtől és örömtől.

Ned testvér, aki már az előbb belépett Nicklebynével, de a fiatalemberek még nem vették észre, gyorsan előbbre lépett és szeretettel ölelte meg fivérét.

— Hivják be az én kis Kate-met, — mondta Károly, rövid hallgatás után. — Hívd be, Ned. Hadd lássam őt, hadd csókoljam meg. Most már jogom van hozzá. Mikor legelőször volt itt, ugyanis nagyon közel jártam hozzá, hogy megcsókoljam és azóta is sokszor. No, megtalálta a levelet, kis madaram? Vagy talán Magdolnát találta meg, aki epedve várta? Ugy-e, most láthatta, hogy a maga kis betege nem feledkezett meg teljesen az ő barátnőjéről, ápolónőjéről? Tudja Isten, ez a legjobb az egészben.

— Gyerünk már, siessünk, — mondta Ned. — Ferenc féltékeny lesz s meglátod, itt még elvágják valakinek a nyakát ebéd előtt.

— Hát akkor engedd, hadd vezesse el magával, menjenek szépen. Csak vonuljanak szépen félre a szerelmesek s beszéljék ki magukat, biztosan van elég mondanivalójuk. Döb ki őket, Ned.

Károly testvér maga látott hozzá a fiatalok kidobásához. Az ajtóhoz vezette a piruló fiatal leányt s egy csókkal bocsátotta el. Ferenc sem maradt benn sokáig, de mindnyájuk között Miklós tűnt el leghamarabb. Így hát csak Nicklebyné és La Creevy kisasszony maradtak ott, — mind a ketten jóízűen zokogtak — továbbá a két fivér és Linkinwater Tim, aki bejött, hogy mindenkivel kezet fogjon, miközben gömbölyű ábrázata csak úgy sugárzott a mosolygástól.

— No, Linkinwater Tim, kedves uram, — szólt Károly testvér (mindig ő vitte a szót), — a fiatalok most már boldogok.

— Nem váratta őket olyan sokáig, mint tervezte, — felelte ravaszul Tim. — Isten tudja meddig kellett volna Nickleby urnak és Ferencnek a szobájában maradnia s nem tudom, mi mindent készült mondani nekik, mielőtt kirukkolt az igazsággal.

— Ned, mondd meg őszintén: láttál már ilyen betyárt? — mondta az öreg ur. — Láttál már olyan betyárt, mint Linkinwater Tim? Még ő mer engem türelmetlenséggel vádolni! Ő, aki reggel, délben, este zaklatott és kinzott bennünket, hogy elmeheessen a fiatalokhoz és elmondhasson mindent, mielőtt a terveink félig is megvalósultak volna, mielőtt egyetlen dolgot is rendeztünk volna, maga áruló!

— Igazad van, Károly testvér, — felelte Ned. — Tim áruló kutya. Timben nem lehet megbízni. Tim egy vad fiatal csikó, igazán ráférne egy kis komolyság, egy kis megfontoltság, kicsit ki kell tombolnia magát, akkor talán még idővel tiszteletreméltó tagja lehetne a társadalomnak.

Ez a két öreg urnak és Timnek állandó tréfái közé tartozott. Mind a hárman szívből kacagtak rajta és még sokáig kacagtak volna, de a fivérek észrevették, hogy Nicklebyné szeretné kiönteni a szívét és nem tudja mit csináljon tuláradó boldogságában, hát közrefogták és kivezették a szobából, azzal az ürüggyel, hogy rendkívül fontos dolgokra vonatkozóan szeretnék a tanácsát kérni.

Tim és La Creevy kisasszony már eddig is gyakran találkoztak és mindig igen kellemesen elbeszélgettek egymással, minél fogva csak természetes volt, hogy Tim vigasztalni próbálja La Creevy kisasszonyt, látván, hogy az még mindig zokog. Mivel La Creevy kisasszony egy régimódi, széles ablakülésen foglalt helyet, ahol volt hely bőségesen mindkettőjük számára, az is természetes volt, hogy Tim leült mellé. Ami pedig azt illeti, hogy Tim szokatlanul diszesen és gondosan volt felöltözve, az már aztán a legtermészetesebb dolog volt a világon, tekintettel a ritka ünnepi alkalomra.

Tim helyet foglalt La Creevy kisasszony mellett, s lábait — igen jó formájú lába volt, s pusztá véletlenségből remek cipőt és fekete selyemharisnyát viselt, — oly módon rakta keresztbe, hogy a hölgynek okvetlen szemébe tűnjének, azután vigasztaló hangon ezt mondta:

— Ne sirjon.

— Nem tehetek róla, sirnom kell, — felelte La Creevy kisasszony.

— De ne sirjon, — ismételte Tim. — Kérem, nagyon kérem, ne sirjon.

— De mikor olyan boldog vagyok! — zokogta a kis vénlány.

— Hát akkor neessen! — mondta Tim.

Hogy Tim mi az isten csudáját művelt a karjával, azt lehetetlen kitalálni, de annyi bizonyos, hogy a könyökét beleütötte az ablaknak abba a részébe, amely La Creevy kisasszonynak a másik oldalán volt, már pedig világos, hogy ott semmi keresnivalója nem lehetett.

— Neessen, — mondta Tim, — különben én kezdek sirni.

— Már mért sirna maga? — kérdezte mosolyogva La Creevy kisasszony.

— Mert én is boldog vagyok, — mondta Tim. — Mind a ketten boldogok vagyunk s én is azt szeretném tenni, amit maga.

Bizonyos, hogy nem született olyan ember a világra, aki annyit fészkelődött volna, mint Tim ezen az estén, mert ime, megint nekiütődött a könyöke az ablaknak, majdnem pontosan ugyanazon a helyen és La Creevy kisasszony megjósolta, hogy bizonyosan be fogja törni.

— Tudtam, hogy tetszeni fog magának ez a jelenet, — mondta Tim.

— Nagyon kedvesek és figyelmesek voltak, hogy gondoltak rám, — felelte La Creevy kisasszony. — Nincs a világon még valami, ami ekkora gyönyörűséget szerzett volna nekem.

Vajjon La Creevy kisasszony és Linkinwater Tim miért mondták mindezt suttogva? Hiszen nem volt titok! És miért nézett Linkinwater Tim olyan megátkodottan La Creevy kisasszonyra, La Creevy kisasszony pedig ugyanolyan megátkodottan a földre?

— Olyan nagy öröm magunkfajta embereknek, — mondta Tim, — akik egész életüket egyedül töltötték, fiatalokat látni, akiket szeretünk, s akik annyi boldog esztendő reménységével kerülnek össze.

— Bizony, nagyon nagy öröm, — helyeselt tiszta szivéből a kis vénleány.

— Ámbár, — folytatta Tim, — ámbár ettől még magányosabbnak, még elhagyatottabbnak érzi magát az ember. Nem?

La Creevy kisasszony azt mondta, hogy ő nem tudja. De vajjon miért mondta ezt? Hiszen tudnia kellett, hogy így van-e vagy sem.

— Majdnem elég is ennyi, hogy magunk is megházasodjunk, — mondta Tim.

— Csacsiság! — felelte nevetve La Creevy kisasszony. — Öregek vagyunk mi már ahhoz!

— Szó sincs róla, — mondta Tim, — ahhoz vagyunk öregek, hogy magányosan éljünk. Miért ne házasodnánk össze mi ketten, ahelyett, hogy a hosszú téli estéken kiki egyedül üldögélne magányos tűzhelye mellett? Miért ne csinálnánk belőle egy tűzhelyet, miért ne házasodnánk össze?

— Ó, Linkinwater ur, maga tréfál.

— Nem, nem, dehogy is tréfálok, igazán nem. Én nagyon hajlandó vagyok, ha maga is hajlandó. Mondjon hát igent, kedvesem.

— Kinevetnének az emberek.

— Hadd nevéssenek! — kiáltotta Tim önértzetesen. — Tudom, hogy mind a ketten jó kedélyűek vagyunk, majd neveztünk mi is. Hiszen milyen jókat nevettünk már eddig is, amióta ismerjük egymást.

— Az igaz! — kiáltotta La Creevy kisasszony, Tim véleménye szerint valamivel engedékenyebben.

— Ez egész életem legboldogabb ideje, természetesen nem számítva az irodát és a Cheeryble testvéreket, — mondta Tim. — Hát mondjon igent, kedves. No mondja már.

— Nem, nem, ilyesmire nem is gondolhatunk, — felelte La Creevy kisasszony. — Mit szólnának a fivérek?

— Ugyan, az Isten áldja meg, — szólt Tim jámboran, — csak nem gondolja, hogy az ő tudtuk nélkül hozakodnám elő ilyesmivel? Hiszen szándékosan hagytak bennünket magunkra.

— Jaj, én sohsem tudok többé a szemükbe nézni, — sutogta La Creevy kisasszony.

— Ugyan, — mondta Tim, — majd meglátja, milyen jól megleszünk együtt. Itt fogunk lakni ebben a régi házban, ahol már negyvennégy éve élek, — abban a régi templomban eszünk, amelybe e sok esztendő alatt minden vasárnap reggel betértem, — körülöttünk lesz valamennyi régi barátom, Dick, a lépcsőház, a szivattyuskut, a virágcserepek, azután Ferenc gyermekei és Nickleby gyermekei, akiknek ugyszólván nagyapja, nagyanyja leszünk. Meglátja, milyen jól megleszünk s hogy gondját viseljük egymásnak. És ha majd megsüketülünk, megbénulunk, megvakulunk, vagy ágyhoz szögez a betegség, milyen jó lesz az, ha valaki, akit szeretünk, mindig körülöttünk van, beszélget velünk s ott ül mellettünk. Nagyon jól megleszünk egymással. No, mondjon igent, kedvesem.

E becsületes, tömör szónoklat után öt perccel a kis La Creevy kisasszony és Tim olyan meghittan beszélgettek, mintha már sok-sok esztendeje házasok volnának s egész idő alatt sohasem veszekedtek volna. Ujabb öt perc múlva La Creevy kisasszony kisietett, hogy megnézzze, nem vöröse a szeme s hogy rendbehozza a haját. Tim pedig délceg léptekkel indult meg a szalon felé s utközben elkiáltotta magát: „Nincs még egy ilyen nő egész Londonban! Én tudom, hogy nincs!”

Ekkorára már a gutaütéses komornyik szinte görcsöket kapott, amiért ilyen hallatlanul későre halasztották az ebédet. Miklós, — akinek elfoglaltságát minden olvasó igen könnyen elképzelheti, — a komornyik bosszus hívására engedelmesen lesietett az emeletről és ekkor új meglepetés érte.

Amint lejött, az egyik folyosón utolért egy előkelő, fekete ruhás idegen urat, aki szintén az ebédlő felé igyekezett. Mivel az idegen meglehetősen lassan és bicegve járt, Miklós is lassan lépkedett mögötte s a nyomában járva, azon törte a fejét, hogy ki lehet, mikor az egyszerre csak megfordult és megragadta mindkét kezét.

— Noggs Newman! — kiáltott fel nagy örömmel Miklós.

— Ugy van! Newman! A maga Newmanje, a maga öreg, hűséges Newmanje! Drága fiam, drága Miklósom, örömet, egészséget, boldogságot, minden jót kívánok magának. Tulságosan teli van a szívem, látja, drága fiam, valósággal gyermekké leszek!

— Hol volt mindeddig? — kérdezte Miklós. — Mit csinált? Milyen sokszor kérdezősködtem maga után, de mindig azt mondták, hogy rövidesen hallani fogok maga felől.

— Tudom, tudom, — felelte Newman. — Egy napra akartam összegyűjteni minden boldogságot. Én is segítettem nekik. Én... én... dehát nézzen végig rajtam, kedves Miklós, nézzen csak végig rajtam.

— Látja, látja, bezzeg tőlem sosem fogadta volna el ezt, — mondta Miklós gyengéd szemrehányással.

— Akkor még nem törődtem magammal, nem is lett volna szívem hozzá, hogy uri ruhába öltözzem. A ruha eszembe jutatta volna a régi boldogabb időket és szerencsétlenné tett volna. Most más ember vagyok, kedves Miklós. Édes fiam, látja, nem is tudok beszélni. Ne is szóljon hozzám, ne gondoljon rólam rosszat, amiért könnyezem, nem tudja, mit érzek most, nem tudhatja, sosem is fogja tudni.

Karonfogva léptek be az ebédlőbe és egymás mellé ültek le.

Ilyen ebéd a világ teremlése óta nem volt. Ott volt Linkinwater Tim barátja is, a nyugalmazott bankhivatalnok, azután Linkinwater Tim nővére, a terebélyes öreg hölgy és Linkinwater Tim nővére olyan kedves, olyan figyelmes volt La Creevy kisasszonnyal és a nyugalmazott bankhivatalnok olyan sok adomát mesélt és maga Linkinwater Tim olyan remek hangulatban volt, a kis La Creevy kisasszony olyan mulatós kedvében volt, hogy már ezek magukban is az elképzelhető legkellemesebb társaságot alkották volna. De ott volt még Nicklebyné is, végtelenül előkelően és leereszkedően, Magdolna és Katalin, akik állandóan elpirultak és gyönyörű szépek voltak, Miklós és Ferenc szerelmesen és büszkén s mind a négyen némák voltak és csak úgy remegtek a boldogságtól, aztán ott volt Newman is, aki úgy meg volt illetődve és mégis úgy örvendezett, ott volt továbbá a két ikerfivér is, akik olyan elragadtatott pillantásokat vetettek egymásra, hogy az öreg komornyik elámulva állt gazdáinak széke mögött és úgy érezte, hogy elhomályosodik a szeme, amint tekintetét körüljártatja az asztalon.

Mikor az együttlét újdonsága kissé megkopott és igazán kezdték érezni, mennyire boldogok, általánosabbá vált a társalgás és az elragadtatás és összhang még fokozódott, ha ugyan ez lehetséges volt. A fivérek valósággal ujjongtak, s mindenképpen ragaszkodtak ahhoz, hogy felköszöntik a hölgyeket, mielőtt megengednék nekik, hogy visszavonuljanak, ami aztán a nyugalmazott bankhivatalnoknak olyan pompás élcekre adott alkalmat, hogy valósággal felülmulta önmagát s úgy tekintettek reá, mint a szellem és humor legkiválóbb mesztérére.

— Katinkám, drágám, — szólt Nicklebyné, félrevonva leányát, mihelyt fölmentek a szalónba, — csak nem akarod azt

mondani, hogy a dolog La Creevy kisasszony és Linkinwater ur között csakugyan komoly?

— De bizony komoly, anyám!

— Nahát, ilyet én még életemben nem hallottam! — kiáltott fel Nicklebyné.

— Linkinwater igazán kiváló ember, — érvelt Katalin, — és korához képest még egészen fiatal.

— Korához képest! — felelte Nicklebyné. — Hát igen. Az ellen senki sem szólhat egy szót sem, mindössze azt lehet mondani róla, legalább nekem az a véleményem, hogy a leggyöngébb és legbolondabb ember, aki valaha a földön járt. Én La Creevy kisasszony koráról beszélek. Hogy képes volt megkérni egy nőt, aki legalább is, hm... legalább is félszer olyan idős, mint én vagyok s az igent mert mondani neki! Mondhatom neked, Katinka, teljesen kiábrándultam abból a nőből!

Nicklebyné nyomatékosan megrázta a fejét, azután ellegegett. S az egész este, amelynek folyamán egyébként bőségesen résztvett minden szórakozásban és vigasságban, rendkívül méltóságteljesen és tartózkodóan viselkedett La Creevy kisasszonnyal szemben, hogy éreztesse vele, mennyire helytelenül viselkedett és tudtára adja neki, mennyire megrójjá őt ezért a ballépésért.

LXIV. FEJEZET.

Szomoru körülmények között találkozunk egy régi ismerőssel és Dotheboys Hall végképen feloszlik.

Miklós azok közé az emberel. közé tartozott, akik nem tudják teljesen élvezni a boldogságukat, ha azt meg nem oszthatják régi barátaikkal. A szerelem és reménység minden várásával körülvéve is vágyakozott a szíve a derék Browdie János után. Első találkozásukra mosolyogva emlékezett vissza, a másodikra könnyezve. Ujra maga előtt látta a szegény Smikeet, amint batyujával a vállán, türelmesen ballag az oldala mellett, s hallotta a becsületes yorkshirei legény nyers, biztató szavait, amint otthagya őket a London felé vezető uton.

Többször megtörtént, hogy leültek Magdolnával, levelet írni, amely részletesen tájékoztatja Jánost Miklós megváltozott sorsáról s biztosítja további barátságáról és hálájáról. De mégis úgy esett, hogy ezt a levelet sosem tudták megírni. Noha a lehető legjobb szándékkal fogtak hozzá, a vége az volt, hogy mindig valami másról kezdtek beszélni, ha pedig Miklós egyedül próbálta meg, felét sem tudta megírni annak, amit közölni szeretett volna, amit pedig mégis írásba foglalt, az — ha újra átolvasta, hidegnek és hiányosnak tetszett az érzéseire viszonyítva. Végre, mikor ez már nap-nap után így ment és egyre komolyabb szemrehányásokat tett magának, elhatározta (annál is inkább, mert Magdolna is nagyon rábeszélte), hogy kirándul Yorkshirebe s minden bejelentés nélkül betoppan Browdieékhoz.

Igy aztán egy este, hét és nyolc óra között, Katalinnal együtt elment a „Szerecsen“ jegyváltó-irodába, hogy helyet biztosítson magának a postakocsin, amely másnap reggel Greta Bridgebe indult. Azután a nyugati városrészbe kellett

menniök, hogy holmi apróságokat vásároljanak be az utra, s mert az este szép volt, elhatározták, hogy odafelé gyalog mennek s csak hazafelé jönnek omnibuszon.

Az a hely, ahol most voltak, annyi emléket ébresztett bennük, s Katalin annyi apró történetet mondott el Magdolnáról, Miklós annyi apró történetet Ferencről s mind a kettejüköt annyira érdekelte, amit a másik mondott, mind a ketten olyan boldogok és közlékenyek voltak, annyi beszélőnivalójuk volt, hogy csak mikor már egy teljes félórája belegabalyodtak az utcáknak abba az utvesztőjébe, amely a Seven Dials és Soho között terül el, anélkül, hogy valami szélesebb utba torkollanék: akkor kezdett Miklós arra gondolni, hogy talán eltévedtek.

Ez a lehetőség hamarosan bizonyossággá változott. Mert amint körülnéztek, előbb az egyik, aztán a másik végére mentek az utcának, nem találtak semmiféle ismertetőjelet, s kénytelenek voltak újra visszafordulni, hogy valami olyan helyet keressenek, ahol utbaigazítást kaphatnak.

Mellékutcában jártak s a néhány nyomoruságos boltban meg a környéken sem akadtak senkire. Elindultak hát valami halvány világosság felé, mely a járda másik oldalán lévő pincéből szűrődött ki, s Miklós már le akart menni néhány lépcsőfokon, hogy kérdezősködjék a bentlévőktől, mikor egy hangos, veszekedő női hang megállította:

— Jaj, gyere innen, — mondta Katalin — ezek veszekszenek. Még valami bajod eshetik.

— Várj csak egy pillanatig, Katalin, hallgassunk csak oda, mi történik, — válaszolta bátyja. — Csitt!

— Te hitvány, lusta, gonosz, semmirekellő, pernahajder, vadállat! — kiáltotta egy asszony toporzékolva. — Miért nem forgatod azt a mángorlót?

— Hiszen forgatom, lelkem, életem, — felelte egy férfi hang. — Állandóan forgatom. Egyre, folyton, mindig forgatom; mint egy átkozott vén ló egy átkozott malmot. Az egész életem csupa átkozott, borzalmas, szörnyűséges, rémséges mángorlás, a mindenségit!

— Miért nem soroztatod be magadat katonának? — vágott vissza az asszony.

— Katonának! — kiáltott a férj. — Katonának! Hát az én lelkem, örömöm, boldogságom, életem el tudná nézni, hogy az ő mucuskája durva, kurtaszárnyu piros kabátban járjon? Kibirná azt, hogy átkozottul össze-vissza pofoznák, püfölnék, vernék mindenféle átkozott dobosok? Elnézné az én életem gyönyöre, az én lelkem harmatos virágszála, hogy az ő egyetlen mókuskája valódi, igazi puskát süssön el, a

A zendülés Dotheboys Hallban.

haját meg a szakállát leborotválták, jobbra arcot, meg balra arcot csináljon és tajtékporral tisztogassa a nadrágját?

— Miklós kám, — suttogta Katalin — te nem tudod, ki ez. Én egész biztos vagyok benne, hogy ez Mantalini ur.

— Nézd meg, hogy csakugyan ő-e az, kukucskálj be, amíg én megkérdem az utat, — mondta Miklós. — Gyere le egy-két lépcsőfokot.

Miklós maga után vonta a hugát, lemászott a lépcsőn és benézett a kicsiny, kideszkázott pincébe. Fehérneműs kosarak és fehérneműrakások között, felgyűrt ingujjakkal, régi, foltozott, de csudálatos szabásu nadrágban, valamikor pompás mellényben, bajuszával, pofaszakállával, amelyek teljesen olyanok voltak, mint azelőtt, csak régi fényük és színük hiányzott, — ott állt — igen, ott állt a kecses, elegáns, elbűvölő és valaha ragyogó Mantalini ur, aki egy tenyeres-talpas nőszemélynek, a mosóintézet tulajdonosának dühét fparkodott lecsillapítani, közben szorgalmasan forgatva a mángorlót, melynek csikorgó zaja az asszony rikácsoló hangjával egyetemben csaknem megsiketítette, ott állt és forgatta, forgatta a mángorlót, mintha az élete függött volna tőle.

— Ó, te hűtlen áruló! — kiáltotta a hölgy, tettelegességgel fenyegetve Mantalini ur képét.

— Hűtlen! A mindenségét! Ugyan lelkem, drága, aranyos, elbűvölő galambocskám, csibécském, csillapodj már, — mondta Mantalini ur alázatosan.

— Nem csillapodom! — rikácsolta az asszony — kikaparam a szemedet!

— Ó, milyen átkozottul vad, dühöngő báránka vagy te! — felelte Mantalini ur.

— Benned sosem bizhatik meg az ember, — folytatta az asszony. — Tegnap is egész álló nap odavoltál, s jól tudom, hol kószáltál. Te is tudod. Nem elég, hogy két font tizenégyet fizettem érted, kiszedtelek a börtönből s úgy tartalak el itt, mint egy urat, most még így viselkedsz? Most még a szívemet is összetöröd?

— Sose fogom összetörni az én picikém szívét. Jó fiúcska leszek. Sose teszek többé ilyet. Nem leszek többé rossz. Bocsánatot kérek, — mondta Mantalini ur, eleresztve a mángorló forgatóját és összetéve két kezét. — Már szakítottam a barátommal, az már elment valahova a pokolba. Megbocsájtasz, drágaságom? Nem fogsz körmölni, karmolni? Cirógatni fogsz, simogatni fogsz, becézni fogsz? Ó, a mindenségét!

A hölgy, viselkedéséről ítélve, nem tulságosan érzékenyedett el ettől a gyöngéd szónoklattól és éppen valami

dühös válaszra készült, mikor Miklós, felemelve hangját, megkérdezte, merre van az út a Piccadilly felé.

Mantalini ur megfordult, megpillantotta Katalint, s egy árva szó nélkül, egyetlen ugrással belévetette magát az ajtó mögött álló ágyba, fejére huzta a takarót s közben görcsösen rugdalózott.

— A mindenségit! — kiáltotta fojtott hangon. — Ez a kis Nickleby lány! Zárd be az ajtót, oltsd el a gyetyát, borítsd rám az ágyat! Ó, a mindenségit! A mindenségit!

Az asszony előbb Miklóstra nézett, aztán Mantalinira, mintha azon gondolkodnék, melyiket tegye felelőssé e sajátos viselkedésért. De mert Mantalini szerencsétlenségére kidugta az orrát a takaró alól, hogy megbizonyosodjék, elmentek-e már a látogatók, hirtelen — és olyan ügyességgel, amely hosszú gyakorlatra vallott — hozzávágott egy meglehetősen nehéz ruháskosarat, olyan jól eltalálta, hogy Mantalini még élénkebben kapálózott, mint az előbb, de a fejét többé nem merte kidugni, az most már végkép eltűnt. Miklós kedvezőnek ítélte ezt az alkalmat a távozásra, mielőtt az asszony rázuditaná haragja áradatát, gyorsan magával vonszolta Katalint s otthagytá a váratlanul felismert szerencsétlen gigerlit, magyarázza meg a viselkedését, ahogy tudja.

Másnap reggel elutazott, hideg téli idő volt, ez visszaemlékeztette, milyen körülmények között tette meg először ezt az utat s mennyi változás, balsors és szerencse érte azóta. Az út legnagyobb részén egyedül volt a postakocsiban és olykor, ha elhóbiskolt, fölrezenve kinézett az ablakon és felismert valami helyet, amire jól emlékezett, mert már látta odautazásakor, vagy a szegény Smikevel való hosszú visszautazáskor, szinte hajlandó volt azt hinni, hogy mindaz, ami azóta történt, csak álom volt, s ők ketten még mindig elcsigázottan, fáradtan baktatnak London felé. Az éj beálltával havazni kezdett s így ezek az emlékek még élénkebbé váltak s amint áthaladtak Stamfordon és Grandhamen és elmentek a kiskorcsma mellett, ahol a vakmerő Grogzwig báró történetét hallotta, úgy rémlett, mintha tegnap látta volna utóljára a tájat s még egyetlen hópohely sem olvadt volna le a fehér háztetőről. Csaknem sikerült elhítenie magával, hogy megint a külső ülésen ül Squeerssel és a fiukkal. Hogy hallja a hangjukat s hogy újra érzi, — de fájdalmába most már gyönyörűség is vegyült — azt az elcsüggedést és honvágyat. Miközben itt átengedte magát gondolatainak, elaludt és megfeledkezett mindenről, álmait Magdolna töltötte be.

Mikor megérkezett, a gretabridgei fogadóban szállt meg. Másnap jókor fölkel, elsétált a mezővárosba, megkérdezte, merre lakik Browdie János. János most, hogy családos em-

ber lett, a város külső részén lakott s miután mindenki ismerte, Miklósnak nem volt nehéz egy kisleányt találnia, aki vállalkozott rá, hogy elvezeti barátjához.

Vezetőjét a kapunál elbocsátotta, s nagy türelmetlenségében meg sem állt, hogy megbámulja a ház és kert barátságos külsejét. Egyenesen a konyhaajtó felé igyekezett és megkopogtatta a botjával.

— Halló! — kiabált egy hang belülről. — Mi baj no? Tán ég a város? Mit csapsz akkora lármát, hallod-e?

E szavakkal Browdie János kinyitotta az ajtót, aztán majdnem ugyanakkorára nyitotta ki a szemét is, összezsápta a kezét és örvendező ordításban tört ki:

— Nesze neked! Itt a keresztapa! Itt a keresztapa! Tilly! Nickleby ur van itt! Add a kezed, öregem. Kerülj beljebb! Ül a tűz mellé és kortyints egyet ebből az itókából. Hörpintsd le, barátom. Ne is szólj egy szót se, míg el nem készül vele. Tyű, a kutyafáját, de örülök, hogy látlak!

János szavait megfelelő cselekedettel is kísérte, betuszkolta Miklóst a konyhába, lenyomta egy óriási padra a lobogó tűz mellé, óriási palackból töltött vagy egy negyedpint pálinkát, a kezébe nyomta a poharat, kinyitotta a száját és hátrahajtotta a fejét, ezzel jelezvén, hogy ezt most rögtön meg kell inni s szélesen vigyorgó, sugárzó, nagy vörös ábrázatával úgy állt ott, mint egy vidám óriás.

— Tudhattam volna, — mondta János — hogy csak te lehetsz az, aki ilyen kopogással jössz. Így kopogtattál be az iskolamester kapuján is, mi? Hahaha! Igaz is: mi van azzal az iskolamesterrel?

— Szóval te is tudsz róla? — kérdezte Miklós.

— Tegnap este beszéltek róla a városban, — felelte János, — de úgy látszik, nem értették jól a dolgot.

— Sok kerülgetés, halogatás után, — mondta Miklós — hét esztendei deportálásra ítélték, mert törvénytelen uton birtokába vett egy ellopott végrendeletet, azután pedig egy összeesküvés következményeiért kell megbűnhődnie.

— Mi a fene! — kiáltott János — összeesküvés? Olyan, mint a lőporos összeesküvés volt? Olyan Guy Fawkes-forma összeesküvés?

— Nem, nem, nem. Ez az összeesküvés az iskolájával volt összefüggésben. Mindjárt megmagyarázom.

— Az nagyon jó lesz — mondta János. — De majd reggeli után magyarázd meg, ne most, mert bizonyára éhes vagy s én is az vagyok. Hát még én! Azután meg Tillynek is hallani kell ezt, mert ő aszongya, hogy ez a kölcsönös bi-

zalom. Hahaha! Hát bizony fontos dolog az a kölcsönös bizalom.

Ekkor belépett Browdiené, csinos főköttő volt a fején és buzgón mentegetőzött, amiért Miklós rajtaérte őket, hogy a konyhában reggeliztek, félbeszakította Jánosnak e rendkívüli fontos tárgyról való fejtegetését és gyorsan reggeli tálalt elébük, ami óriási halom piritósból, friss tojásból, főtt sonkából, yorkshirei pástétomból és egyéb hideg ételekből állott, a pótlás pedig állandóan szállingózott a másik konyhából egy tenyeres-talpas szolgáló vezénylete alatt s az egész bámulatosan jól esett ezen a hideg, zord reggelen és mindenki buzgón látott neki. De egyszer csak a reggelinek is vége szakadt, s mivel most már javában lobogott a vendégszobában hirtelen élesztett tűz, ide vonultak át, hogy meghallgassák Miklós elbeszélését.

Miklós elmondott nekik mindent és nem volt még törtenet a világon, amely ennyi fölindulást váltott ki két mohón érdeklődő hallgató lelkéből. A derék János hol felsóhajtott a részvéttől, hol pedig üvöltött örömeiben. Egyszer fogadkozott, hogy kapja magát és azonnal elmegy Londonba, hogy meglátogassa a Cheeryble-testvéreket, azután megesküdött, hogy Linkinwater Tim olyan sonkát kap tőle postán és portómentesen, amibe halandó ember még nem vágta a kését. Amikor Miklós Magdolnáról kezdett beszélni, tátott szájjal ült ott, néha-néha meglökte a feleségét, s szinte léleketéből kifogyva kiáltott fel, hogy: „Ez aztán takaros fehérnép lehet!” Mikor végül meghallotta, hogy fiatal barátja csak azért jött ide, mert el akarta neki mondani, milyen boldog és biztosítani kívánta változatlan baráti érzelmeiről, amiket írásban nem tudott elég melegen kifejezni, — hogy utazásának egyetlen célja megosztani velük a boldogságát, s meghívni őket esküvője utánra Magdolna nevében is, — akkor János már nem birta tovább, hanem miután előbb felháborodva nézett a feleségére s megkérdezte tőle, miért vinnyog, — végighuzta szeme előtt a kabátját és hangosan elbőgte magát:

— Mondok neked valamit, — mondta komolyan János, mikor már mind a hárman sok mindenről beszéltek — menj el az iskolamesterékhez. Ha ez a hír eljutott ma az iskolába, az öreg Squeersnének nem marad egy ép csontja, talán még Fannynak sem.

— Ó, János! — kiáltotta Browdiené.

— Áh, János és óh János! — ismételte Browdie. — Nem is tudom, mit fognak csinálni azok a fiuk! Mikor először kiszivárgott, hogy az iskolamester csávéba keveredett, sok szülő elvitette a fiát az intézetből. Ha azok, akik ott marad-

tak, megtudják, mi történt, hát ott egyenesen lázadás, forradalom tör ki. Terringettét, alaposan odadöfnek majd, úgy fog folyni a vér, mint a víz.

Csakugyan, Browdie Jánost úgy elfogták rossz sejtelmek, hogy mindenáron át akart lovagolni az iskolába és hívta Miklóst, kísérné el őt, de Miklós nem volt hajlandó erre, az volt a véleménye, hogy az ő jelenléte csak súlyosbithatná a két nő szerencsétlen helyzetét.

— Igazad van, — mondta János — ez nekem eszembe se jutott volna.

— Holnap vissza kell utaznom, — mondta Miklós — de ma nálatok ebédelek s ha a feleséged adhat egy ágyat...

— Ágyat! — kiáltott fel János. — Bár csak négy ágyban tudnál aludni egyszerre! Hát hogyne kapnál ágyat! Várj, míg visszajövök, aztán nagy murit csapunk.

Szeretettel megcsókolta a feleségét, ugyanolyan szeretettel kezelt fogott Miklóssal, felült a lovára és elnyargalt. Ezután Browdiené az ebéd előkészületeivel foglalatoskodott, Miklós pedig a környéken barangolt s újra végigjárta azokat a helyeket, amelyekhez annyi keserves emléke fűződött.

János vágztatva lovagolt Dotheboys Hallhoz, megérkezve, lovát a kerítéshez kötötte, s megindult a tanterem felé, melynek ajtaját belülről zárva találta. A teremből lármás, félelmetes zenebóna hallatszott ki s mikor fülét a falnak egy alkalmas repedésére nyomta, nem sokáig maradt kétségben az iránt, hogy mit jelent ez.

Squeers bukásának híre eljutott Dotheboys-á. Ez világosnak látszott. Minden jel szerint, csak nemrégén juthatott tudomására a növendékeknek, mert éppen most tört ki a forradalom.

Aznap éppen a kénes szirup volt soron és Squeersné rendes szokása szerint, a nagy tállal és kanállal lépett be a tantermbe, őt követte Squeers kisasszony és a szeretetreméltó Wackford, aki apja távollétében magára vállalta a végrehajtó hatalom munkakörének bizonyos kisebb ágazatait, így azt, hogy a fiukat szöges csizmájával rugdalta, egy-egy kisebb gyerekek megráncigálta a haját, megcsipkedte a többi legérzékenyebb testrészeiken s egyéb és hasonló módon tette magát hasznossá, édesanyjának nagy öröme és vigasztalására. Talán előre határozták el a fiuk, talán csak az ösztönös parancsolta így, elég az hozzá, hogy a három jeles személy belépése adta meg a jelt a lázadásra. Mig egyik különítmény az ajtóhoz rohant és bezárta, a másik fölmasztott a padokra és asztalokra, közben a legerősebb (tehát a legujabb) fiu kezébe kapta a botot, szigorú arccal állt Squeersné elé, lekapta főkötőjét és hódspikáját, föltette a

maga fejére, felfegyverkezett a fakanállal s halálbüntetés terhe alatt iáparancsolt a hölgyre, hogy azonnal térdeljen le és vegyen be egy adaggal. Mielőtt ez a tiszteletreméltó urhölgy magához térhetett volna, vagy a legcsekélyebb mértékben elégtételt szerezhetett volna ezekért a bántalmakért, egy sereg zajongó gyerek térdre kényszerítette s lenyeleztett vele egy kanálnyit abból a förtelmes kotyvalékból, melyet a szokottnál is zamatosabbá tett az, hogy Wackford urfi fejét belenyomták a tálba (ez egy másik forradalmár munkája volt). Az első kísérlet sikere további erőszakoskodásra bátorította fel a rosszindulatu tömeget, amely csupa sovány, félholtra éheztetett, csontig sorvadt, rut gyermekből állott. A vezérük ragaszkodott hozzá, hogy Squeersné repetálja meg az adagot. Squeers urfi fejét újra belenyomták a szirupba s éppen erőszakos támadást akartak intézi Squeers kisasszony ellen, mikor Browdie János, hatalmas rugással belökve azt ajtót, segítségükre sietett. Erre azonnal megszűnt a zajongás, nyögés, visítozás, tapsolás és halotti csend lett.

— No hiszen, derék fiuk vagytok, mondhatom, -- mondta János és szigoruan nézett körül. — Mit műveltek, komisz fickók?

— Squeers börtönben van, mi pedig megszökünk! -- kiáltotta egy sereg éles hang. — Nem maradunk itt tovább, nem maradunk!

— Hát ne maradjatok, — felelte János, — ki akarja, hogy ittmaradjatok? Menjete, de úgy, ahogy emberekhez illik és hagyjátok békében a nőket.

— Hurrá! — kiáltották még élesebben az éles hangok.

— Hurrá! — ismételte János. — A hurrát is úgy kiáltjátok, ahogy emberekhez illik. Ide figyeljete, így: hip-hip-hip-hurrá!

— Hurrá! — kiáltották a hangok.

— Még egyszer hurrá! Hangosabban! — mondta János. A fiuk szót fogadtak.

— Még egyszer! — mondta János. — Ne féljete! Ki vele!

— Hurrá!

— Na most, — mondta János — elég legyen és kotródjatek, amilyen gyorsan csak tetszik. Most már föllélekezhettek. Squeers börtönben van — az iskolának befellegzett — vége van — elmúlt — erre gondoljatek és örüljete. Hurrá!

Erre olyan hurrázás következett, amelyet még Dotheboys Hall falai nem visszhangoztak eddig s a jövőben még

kevesebb kilátás volt erre. Mire a rivalgás elhangzott, az iskola teljesen kiürült s az előbbi lármás tömegből néhány perc múlva már egy lélek sem volt a teremben.

— Igazán, nagyon jó, Browdie ur, — szólott Squeers kisasszony, még vörösen és felhevülten az iménti izgalomtól, pokoli dühhel — idejön és felbiztatja a fiukat, hogy szökjenek meg. Legyen nyugodt, ezért még megfizetünk magának! Azért, hogy a papám szerencsétlenül járt és elgáncsolták az ellenségei, ne higye, hogy Tildával együtt aljasul diadal-maskodni fognak rajtam!

— Nem, nem, — felelte János egykedvűen. — Mérget vehet rá, hogy nem. Ne legyen rólunk ilyen rossz véleménynyel, Fanny. Megmondom az igazat: örülök, hogy végre lefűltek az öreg urat, fenemód örülök, de szenvednek maguk eleget akkor is, ha mi nem diadalmaskodunk maguk fölött. Nem vagyok én olyan ember és Tilda sem olyan asszony, ezt kereken megmondom. De még azt is mondom, ha barátokra lenne szükségük, hogy innen elköltözhessenek, — no-no, csak ne huzza fel úgy az orrát, Fanny, mert az igen könnyen megeshetik — meglátják nem feledkeztünk meg a régi időkről és szívesen segítünk, ha lehet. De mikor ezt mondom, egy pillanatig se higgyék, hogy szégyelem, amit az előbb tettem, mert megint csak azt kiáltom: Hurrá! ördög vigye a tanító-mestert! Hát azért mondom.

E bucsuszavak után Browdie János hatalmas léptekkel elhagyta a szobát, felkapott a lovára, visszasietett csinos kis feleségéhez s Miklóshoz.

Az ezután következő néhány napon az egész környék tele volt megszökött fiukkal, akiket Browdieék titokban bökkezűen megvendégeltek, sőt még egy kis utiköltséggel is ellátták őket.

Voltak olyan kis fiuk is, akik, noha rengeteg nyomorúságot szenvedtek és igen sok könnyet ontottak e hitvány iskola falai közt, nem ismertek más otthont s bizonyos vonzódás-félét éreztek iránta, ezek, amint a vakmerő elemek elszéledtek, sirni kezdtek és úgy ragaszkodtak boldogtalanságuk színhelyéhez, mint valami menedékhez. Egy fiura az iskolához közel levő kertben akadtak rá. Nagy kutyával aludt, mely megharapta azokat, akik a fiut el akarták vinni, s nyalogatta az alvó gyermek halvány arcát.

Ezeket visszavitték s néhány más kószáló fiut is megtaláltak, de lassanként őket is hazavitték, vagy újra elveszték... S a szomszédok idővel végképp megfélemedtek Dotheboys Hall csufos végéről, s csak úgy emlegették, mint régmúlt idők képeit szokás.

LXV. FEJEZET.

Befejezés.

Amint letelt a gyászydő, Magdolna Miklósnak nyújtotta kezét és vagyonát; ugyanazon a napon, ugyanabban az órában Katalinból is Cheeryble Ferencné lett. Azt remélték, hogy Linkinwater Tim és La Creevy kisasszony lesz a harmadik pár. De ők nem aznap esküdtek. Két, három héttel később, egy szép napon, együtt mentek el reggeli előtt, vidám arccal tértek vissza és kiderült, hogy szép csendben megesküdtek.

Miklós azt a pénzt, melyhez felesége révén jutott, befektette a Cheeryble Testvérek üzletébe, amelybe Ferencet is társul fogadták. Alig néhány év múlva az üzletet „Cheeryble és Nickleby” néven vezették tovább, úgy, hogy Nicklebyné látnoki jövődőlései végre megvalósultak.

Az ikrek visszavonultak. Megemliteni is felesleges, hogy ők igazán boldogok voltak. Olyan emberek vettek őket körül, akiknek a boldogságát maguk alapozták meg s ők csak annak éltek, hogy ezt a boldogságot fokozzák.

Linkinwater Tim hosszas könyörgés, rábeszélés és erélyes ijesztgetések után nagynehezen beleegyezett, hogy őt is a cég beltagjává tegyék, de azt már semmiképen sem engedhette, hogy a nevét is kiírják, mint társét s továbbra is pontosan és szabályosan teljesítette irtókötelességeit.

A régi házban lakott, feleségével együtt, s ugyanazt a hálószobát foglalta el, amelyben negyvennégy esztendőn át aludt. Mikor a felesége öregedett, még vidámabb és jobbkedvű teremtmény lett belőle. Barátaiknak egyhangú véleménye volt, hogy lehetetlen volna megmondani, melyik látszik boldogabbnak: Tim-e, amint nyugodtan mosolyogva ült a tűzhely egyik oldalán, vagy eleven, csevegő, kacagó kis felesége, a tűzhely másik oldalán?

Dicket, a rigót, áthelyezték az irodából s a közös nap-pali szoba egyik meleg zugában volt a tanyája ezután. Kalitkája alatt két miniatürkép lógott, mely Linkinwaterné esetje alól került ki. Egyik őt magát ábrázolta, a másik Timet, s mind a kettő kedélyesen mosolyogva tekintett a nézőre. Minthogy Tim feje úgy be volt hintve hajporral, mint az ünnepi kalács cukorral s a szemüvege hallatlan pontos-sággal el volt találva, az idegenek első pillantásra felfedezték a feltűnő hasonlatosságot s ebből aztán gyanítani kezdték, hogy a másik kép feleségét ábrázolja, amely körülmény fel is bátorította őket arra, hogy eme gyanujuknak haborás nélkül kifejezést adjanak és így Linkinwaterné idővel nagyon büszke lett erre a két művére s úgy vélekedett, hogy ezeknél találóbb arcképeket talán még életében sem festett. Tim szintén mélységesen meg volt győződve erről, mert ebben is, mint minden másban, teljesen egy véleményen voltak, s ha volt valaha összeillő pár a világon, az bizonyára Linkinwater ur és felesége volt.

Ralph végrendelet nélkül halt meg, s mivel nem voltak más rokonai mint azok, akikkel ilyen ellenséges viszonyban élt, törvényszerűen azokat illette volna az öröksége. De azok nem tudták elviselni a gondolatot, hogy ilyen áldatlan uton harcsolt pénzből gazdagodjanak meg, úgy érezték, ez a pénz nem hozna áldást rájuk. Nem tartottak igényt Ralph vagyonára, s így a sok pénz, amelyért egész életén át verejtékezett s amelyért annyi gonosz tettel terhelte meg a lelkét, végül az állam kincstárába került és egyetlen ember sem lett tőle jobb vagy boldogabb.

Gríde Arturt törvény elé idézték, amiért a végrendeletet ellopatta, vagy egyéb tisztességtelen uton, jogtalanul kerítette birtokába s ép ilyen tisztességtelenül tartotta magánál. Csak ügyvédje ravasz leleményességének s a törvény alól való ügyes kibuvásának köszönhetette, hogy megmenekült, de csak azért, hogy sokkal súlyosabb büntetés érje: néhány évvel később egy éjszaka rablók törtek be a házába, akiket nagy vagyonának híre csábított oda s reggelre meggyilkolva találták az ágyában.

Sliderskewné tengerentúlra deportálták, csaknem Squeers-szel egy időben s ő nem is tért többé vissza. Brooker bűnbánóan halt meg. Sir Mulberry Hawk néhány évig külföldön élt, körülrajongva, elkényeztetve, egy kiváló világfinak kijáró nagy tisztelet közepett. Végül, mikor visszatért hazájába, az adósok börtönébe került és ott pusztult el nyomorultan, mint az ilyen kiváló jellemű emelkedett lelkek rendesen.

Miklósnak, mikor gazdag kereskedővé lett, első dolga

volt, hogy visszavásárolja apja régi házát. Telt az idő és lassanként kedves gyermekek csoportja vette körül; a házat egyre bővítették, javították, de egyetlen régi szobát nem romboltak le, egyetlen régi fát nem vágtak ki, nem nyultak semmihez, nem változtattak semmin, aminek köze volt az elmúlt időkhöz.

Az ő házuktól kőhajításnyira volt egy másik ház, amelyet szintén vidám gyermekhangok lármája tett élénkké. Ott lakott Katalin, sok új gond és új elfoglaltság közt, sok új arccsoka hízeltt édes mosolyáért (ezek közül egyik annyira hasonlított az övéhez, hogy Nicklebyné szinte a gyermek Katalint vélte viszontlátni benne), ugyanaz a hűséges, kedves, gyöngéd teremtes volt, ugyanaz a szerető testvér, ugyanugy szerette mindazokat, akik körülötte voltak, mint leánykorában.

Nicklebyné egyszer a leányánál lakott, máskor a fiánál s hol egyiket s hol másikat kísérté Londonba, mikor az üzlet érdekei mind a két családtól azt kívánták, hogy a fővárosban tartózkodjék. A derék hölgy változatlanul méltóságteljesen viselkedett s ünnepélyesen és fontoskodva hozakodott elő gazdag tapasztalataival (főként a gyermeknevelésre vonatkozóan). Hosszu idő telet el, míg hajlandó volt visszafogadni kegyeibe Linkinwaternét, de még így sem biztos, hogy végkép megbocsátott neki.

Miklósék közvetlen közelségében élt egy szürkehaju, csöndes, szelid uriember, — télen, nyáron ugyanabban a kis házban lakott — Miklós távollétében ő intézett el minden fontosabb ügyet. Ennek az uriembernek legnagyobb gyönyörűsége az volt, ha gyermekek között lehetett, ilyenkor maga is gyermekké lett és vezérszerepe volt minden játékban. Az apróságok mozdulni sem tudtak a kedves, öreg Noggs nélkül.

A halott fiu sirján kizöldült a fű és olyan apró, olyan könnyed lábacskák tiptegtek rajta, hogy egyetlen százszorszépnek a virága sem konyult le a lépteik alatt. Egész tavasszal, egész nyáron friss virágkoszorúk ékesítették a sírkövet, amiket gyermekkezek fontak, s mikor ezek a gyermekek felfrissítették a hervadni kezdő virágokat, könny szökött a szemükbe, meghatott szavakkal úgy emlékeztek meg szegény, elköltözött unokatestvérüktől.

(Vége)

TARTALOMJEGYZÉK.

I—II. kötet.

	Oldal
I. Fejezet. Bevezeti mind a többit	7
II. Fejezet. Nickleby Ralph urról, az üzleteiről és vállalkozásairól. Meg egy nemzeti szempontból óriási jelentőségű részvénytársaságról	12
III. Fejezet. Nickleby Ralph ur szomorú híreket kap öccséről, de illő méltósággal viseli el ezt a híradást. Az olvasó megtudja, hogyan tetszett neki Miklós, kit e fejezetben bemutatunk s mily szívesen ajánlotta fel neki, hogy egy csapásra szerencsés emberré teszi	23
IV. Fejezet. Miklós és nagybátyja (hogy idővesztés nélkül megfogják a szerencsét) tiszteletüket teszik Squeers Wackford urnál, a yorkshirei tanítómesternél	35
V. Fejezet. Miklós utra kel Yorkshire felé. Bucsuzkodásról s utitársairól, meg arról, hogy utközben mi történt velük	48
VI. Fejezet. Melyben az előbbi fejezet során említett baleset alkalmat szolgáltat két urnak, hogy egymással vetélkedve történeteket mondjanak el egymásután	59
VII. Fejezet. Squeers ur és Squeersné asszony otthon	82
VIII. Fejezet. Dotheboys Hall belül	90
IX. Fejezet. Squeers kisasszonyról, Squeersné asszonyról, Squeers urfiról, meg Squeers urról és különböző dolgokról és személyekről, kik nem kevésbé vannak kapcsolatban a Squeersekkel, mint Nickleby Miklóssal	104
X. Fejezet. Hogyan gondoskodott Nickleby Ralph ur a hugáról meg a sógornőjéről	121
XI. Fejezet. Noggs Newmann beköltözteti Nicklebynét és Nickleby kisasszonyt a City-beli új lakásukba	135
XII. Fejezet. Melyben az olvasó abban a helyzetben lesz, hogy tovább követheti nyomon Squeers kisasszony szerelmének útját s megállapíthatja, hogy ez az út sima volt-e vagy másmilyen	141
XIII. Fejezet. Miklós változatosságot teremt Dotheboys Hall egyhanguságában egy rendkívül erőteljes és nevezetes cselekedetével, mely némi jelentőséggel bíró következményeket von maga után	153

	Oldal
XIV. Fejezet. Melynek az a hibája, hogy csak közönséges emberekkel foglalkozik, s így szükségképpen maga is merőben alantas és közönséges	167
XV. Fejezet. Felvilágosítja az olvasót az előbbi fejezetben leírt félbeszakítás okáról és eredetéről s egynémely más tudnivalóról	181
XVI. Fejezet. Miklós másféle foglalkozást keres, s minthogy nem talál, nevelői állást fogad el egy családnál	193
XVII. Fejezet. Nickleby kisasszony sorsát kíséri nyomon	214
XVIII. Fejezet. Knag kisasszony, miután három teljes napig bele volt háborodva Katalinba, elhatározta, hogy örökre gyűlölni fogja ugyanőt. Azok az okok, melyek reávittek Knag kisasszonyt erre az elhatározásra	224
XIX. Fejezet. Leirja Ralph ur ebédjét s azt, hogy a meghívott vendégek hogyan szórakoztak ebéd előtt, ebéd közben és ebéd után	238
XX. Fejezet. Melyben Miklós végre találkozik nagybátyjával, akinek teljes nyíltsággal tárja fel érzelmeit. Elhatározása	253
XXI. Fejezet. Madame Mantalini némileg nehéz helyzetben érzi magát, Nickleby kisasszony pedig egyáltalán semilyenben	265
XXII. Fejezet. Miklós, SMIKE társaságában, elindul szerencsét próbálni. Összetalálkozik Crummles Vince urral, hogy ki légyen az, kitűnik ebből a fejezetből	277
XXIII. Fejezet. Crummles Vince ur társulatáról s ez ur családi és színházi dolgairól beszél	293
XXIV. Fejezet. Snellicci kisasszony nagy jutalomjátékaról és Miklós első felléptéről	305
XXV. Fejezet. Egy londoni ifju hölgyről szól, ki a társulathoz csatlakozik, meg egy öregecske bámulójáról, ki vele együtt érkezik, valamint egy meghal szertartásról, mely érkezésükkel van összefüggésben	322
XXVI. Fejezet. Némi veszedelmek foglaltatnak benne Nickleby kisasszony lelki nyugalmára nézve	336

III—IV. kötet.

XXVII. Fejezet. Nicklebyné megismerkedik Pyke és Pluck urakkal, kiknek rokonszenve és érdeklődése tulmegy minden határon	5
XXVIII. Fejezet. Nickleby kisasszony kétségbeesve sir Mulberry Hawk üldözése és ama sok nehézség és kellemetlenség miatt, mely körülvette, végső menedéket nagybátyjának védelmében keres	19
XXIX. Fejezet. Miklós további dolgairól s a Crummles Vince ur társulatában előforduló egynémely belső meg hasonlásokról	36
XXX. Fejezet. Ünnepeket rendeznek Miklós tiszteletére, ki váratlanul megvállik Crummles Vince ur társulatától és színeztársaitól	45

	Oldal
XXXI. Fejezet. Nickleby Ralphról és Noggs Newmanról, meg néhány büles óvatossági rendszabályról, melyeknek sikere vagy balsikere kitünik majd az itt következőkből . . .	61
XXXII. Fejezet. Főként egy nevezetes beszélgetéssel foglalkozik s egynémely nevezetes eseménnyel, melyre okot szolgáltatott . . .	68
XXXIII. Fejezet. Melyben Nickleby Ralph urat egy igen gyors eljárás megszabadítja minden rokoni érintkezéstől . . .	79
XXXIV. Fejezet. Nickleby Ralphnak látogatói érkeznek, akiket az olvasó már ismer . . .	85
XXXV. Fejezet. Smike megismerkedik Nicklebynéval és Katalinnal. Miklós is új ismerősökkel találkozik. A családra jobb napok virradnak . . .	102
XXXVI. Fejezet. Magántermészetű és bizalmas természetű családi ügyek. Kenwigs ur rendkívüli izgalmakat él át, Kenwigné pedig aránylag jól érzi magát . . .	117
XXXVII. Fejezet. Miklós még mélyebben férközik a Cheeryble fivérek és Linkinwater Tim szívébe. A fivérek lakomát rendeznek egy nevezetes évforduló alkalmából. Miklós a lakomáról hazatérve titokzatos és fontos vallomást hall az édesanyjától . . .	125
XXXVIII. Fejezet. Egy részvétlátogatás bizonyos részleteiről van benne szó, mely később talán fontosnak bizonyul. Smike váratlanul találkozik egy igen régi barátjával, aki meghívja őt magához és nem tűr visszautasítást . . .	141
XXXIX. Fejezet. Amelyben Smike egy másik régi barátjával találkozik, még pedig igen jókor . . .	156
XL. Fejezet. Miklós szerelembe esik, közvetítőhöz fordul, akiknek működését váratlan siker koronázza, kivéve egyetlen részletkérdést . . .	165
XLI. Fejezet. Regényes jelenetek Nicklebyné és a szomszédban lakó térdnadrágos uriember között . . .	183
XLII. Fejezet. Mely azt mutatja, hogy néha a legjobb barátok is elszakadnak egymástól . . .	195
XLIII. Fejezet. Amelyben különböző emberek ismerkednek meg egymással . . .	206
XLIV. Fejezet. Nickleby Ralph megsérti egy régi ismerősét. E fejezetből továbbá kiderül az is, hogy kár, ha a tréfa, még férj és feleség között is, tulságosan messze megy . . .	218
XLV. Fejezet. Amelyben igen meglepő dolgok történnek . . .	233
XLVI. Fejezet. Némi világosságot vet Miklós szerelmére; az olvasó döntse el: jót vagy rosszat? . . .	245
XLVII. Fejezet. Nickleby Ralph bizalmasan tanácskozik egy másik régi barátjával, megállapodnak egy tervben, melytől mind a ketten jót várnak . . .	258
XLVIII. Fejezet. Crummles Vince ur jutalomjátéka és visszavonhatatlanul utolsó föllépte ezen a színpadon . . .	273
XLIX. Fejezet. Beszámol a Nickleby-család életének további folyásáról s a rövidnadrágos uriemberrel való kaland fejleményeiről . . .	283
L. Fejezet. Komoly katasztrófa foglaltatik benne . . .	297

LI. Fejezet. Nickleby Ralphnak és barátjának terve már-már sikerül, de váratlanul megtudja valaki, aki nincs bizalmukba beavatva	Oldal 312
LII. Fejezet. Miklós már nem bizik abban, hogy meg tudja menteni Bray Magdolnát, de aztán újra összeszedi magát és elhatározza, hogy megkísérli. Családi hírek Kenwigsék és Lillyvickékről	323
LIII. Fejezet. Nickleby Ralph és Gríde Artur cselszövéseinek folytatása	335

V. kötet.

LIV. Fejezet. Válságos pillanatok és azok fejleményei	5
LV. Fejezet. Családi ügyek, gondok, remények, csalódások, bánatok	19
LVI. Fejezet. Nickleby Ralph, miután unokaöccse meghiusította legutóbbi terveit, bosszútervet sző ellene és beavat bizalmába egy kipróbált segítőtársat	31
LVII. Fejezet. Hogyan fogott a dolgához Nickleby Ralph segítőtársa és hogyan boldogult vele	44
LVIII. Fejezet. Ebben bezárul történetünk egy jelenete	57
LIX. Fejezet. A gonosz tervek meghiusulnak s kétség és veszély fenyegeti az ármánykodókat	65
LX. Fejezet. A veszély fokozódik és a legrosszabb is bekövetkezik	80
LXI. Fejezet. Amelyben Miklós és nővére minden tapasztalt és józan ember megbecsülését eljuttassák	92
LXII. Fejezet. Ralph egy utolsó megállapodást köt s azt állja is	102
LXIII. Fejezet. A Cheeryble testvérek különböző kijelentéseket tesznek a maguk és mások nevében; Linkinwater Tim a maga nevében nyilatkozik	108
LXIV. Fejezet. Szomorú körülmények között találkozunk egy régi ismerőssel és Dotheboys Hall végképen feloszlik	119
LXV. Fejezet. Befejezés	130

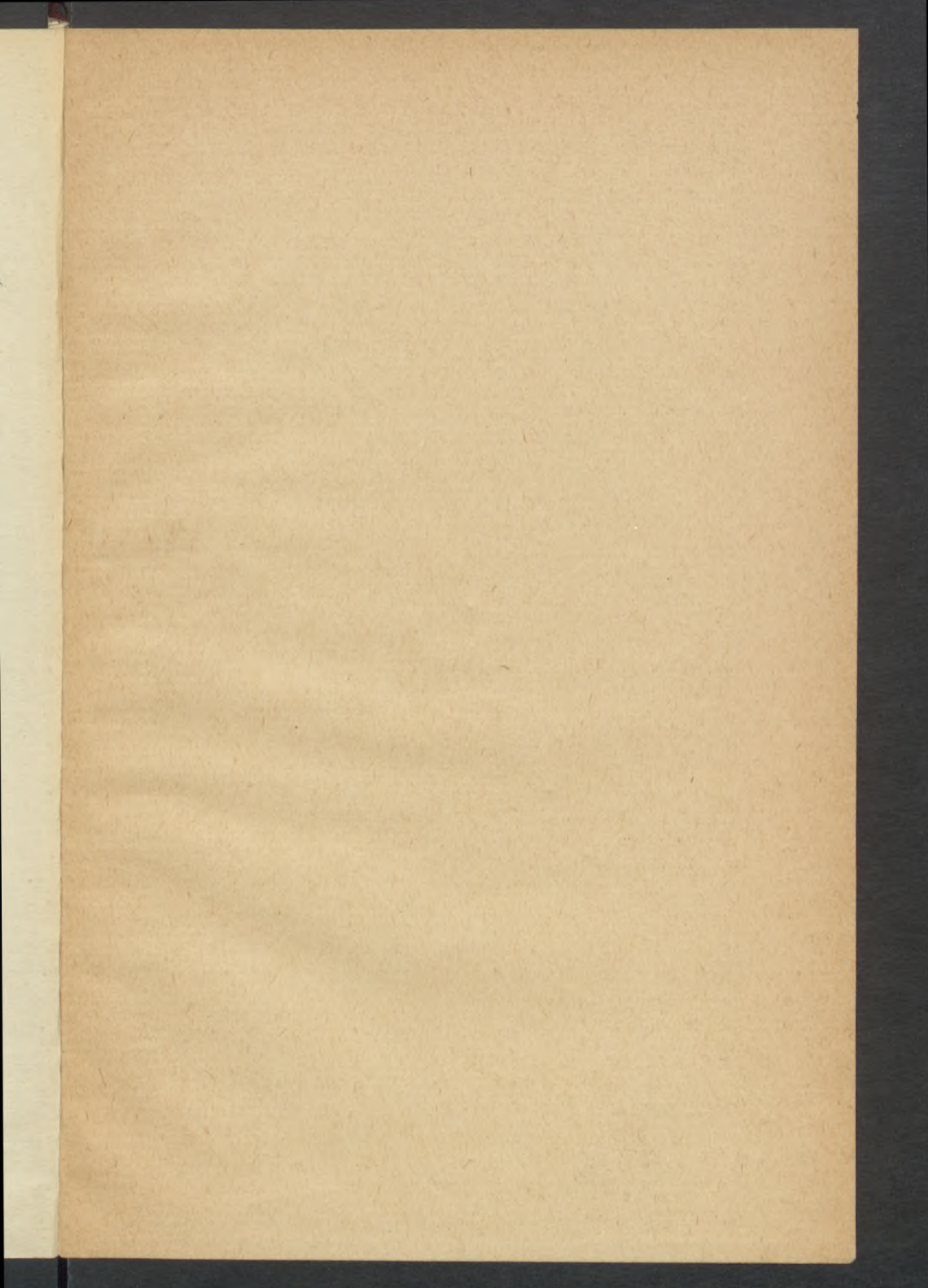
DICKENS MŰVEI

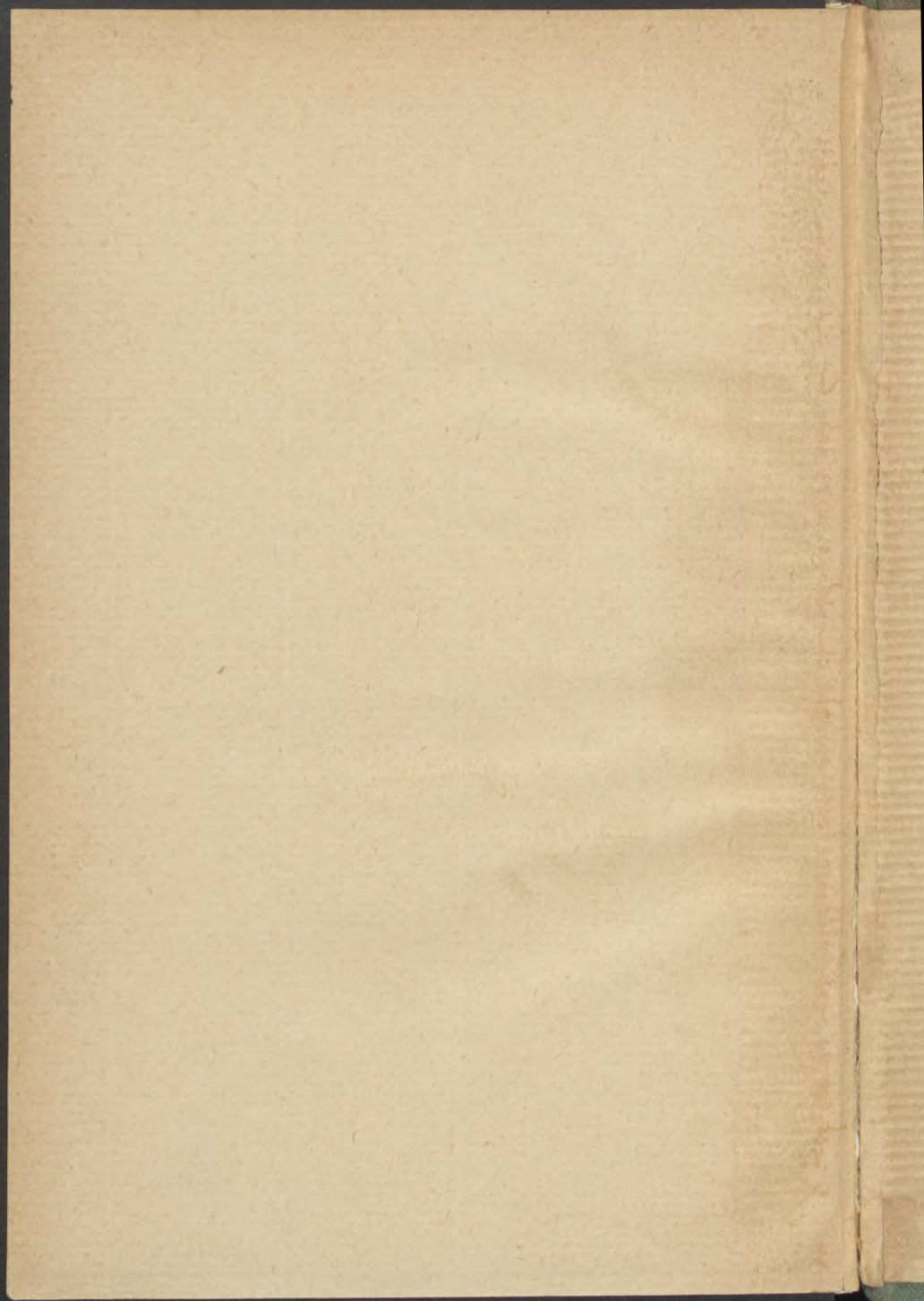
Szerkesztők, bírálók és fordítók:

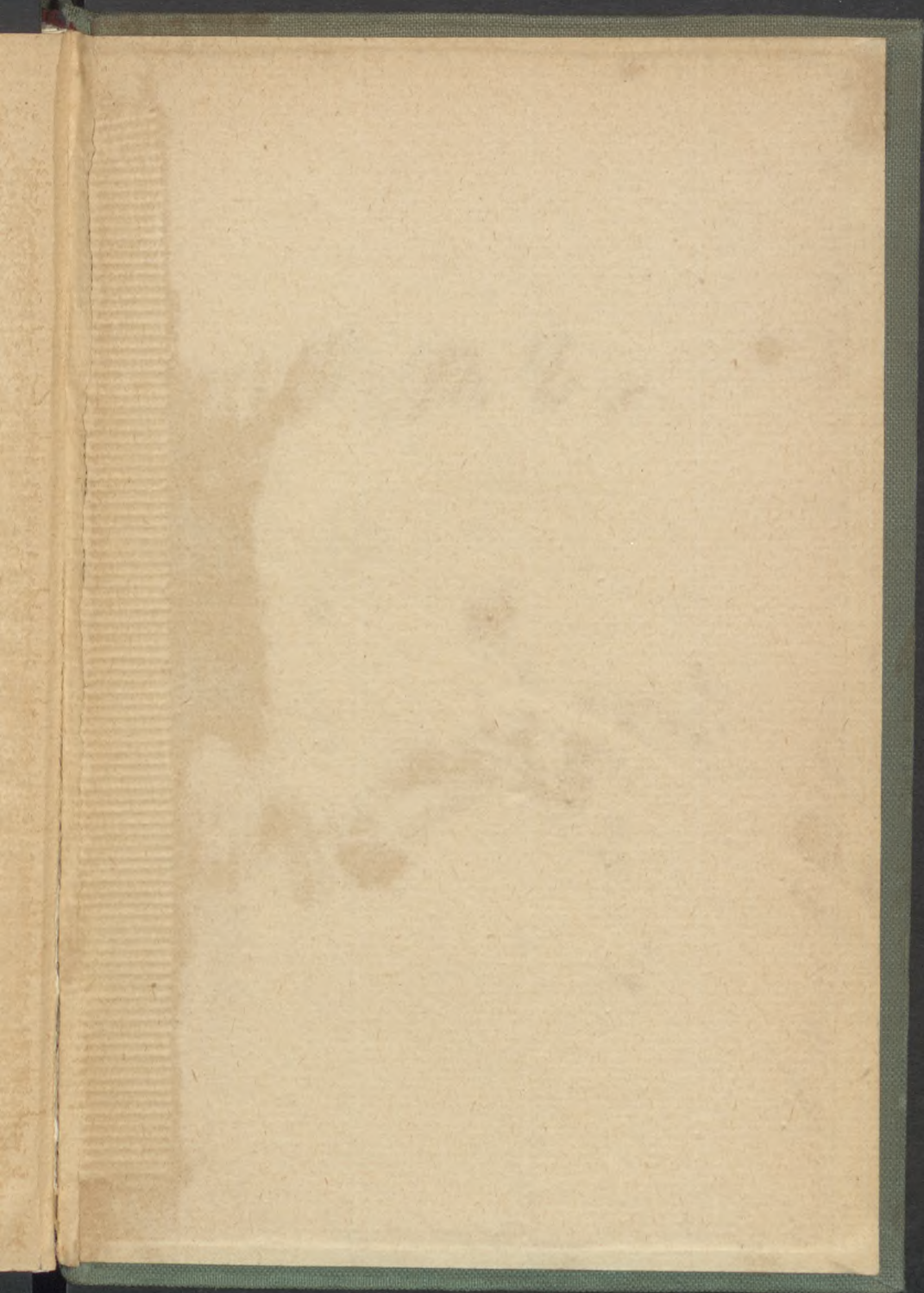
Ambrus Zoltán
Adorján Sándor
Bálint Lajos
Balla Mihály
Bánóczy László dr.
Bonkáló Sándor dr.
Cserna Andor
Csillay Kálmán
Éber László
Endrődi Béla dr.
Fekete Oszkár dr.
Forró Pál dr.
Gellért Hugó
Gergely Győző
Guti Erzsébet
Gyagyovszky Emil
Haiman Hugó dr.
Halasi Andor
Havas Albert
Havas András Károly
Havas József
Hevesi Sándor
Honti Rezső
Kardos László dr.

Karinthy Emilia
Karinthy Frigyes
Kelen Ferenc dr.
Lándor Tivadar
Margittai Szaniszlóné
Németh Andor
Ocskay Istvánné
Ifj. Pálóczy Horváth Lajos
Dobosi Pécsi Mária
Peterdi István
Pogány Kázmér
Porzolt Kálmán
Püskösti Andor
Salgó Ernő dr.
Sebestyén Károly dr.
Schöner Dezső
Schöpfli Aladár
Szegedy István
Szép Ernő
Sziklay János dr.
Szini Gyula
Szirmai Józsefné
Sztrokay Kálmán
Trócsányi Zoltán dr.

Vécsey Leó

EMERSON'S MUSEUM
BOSTON

NICKLEBY
MIKLOS
V.
KARACSONYI
TORTENETEK
I.

